

Радован Поповић

ШИК – КАО ПОПА

Биографија Васка Попе

АРХИВ ВОЈВОДИНЕ

БИБЛИОТЕКА
ПОСЕБНА ИЗДАЊА

Главни и одговорни уредник
Др Небојша Кузмановић

Уредник
Весна Башић, архивски саветник

Дизајн корице
Павле Бајазет

Радован Поповић

ШИК – КАО ПОПА

Биографија Васка Поје

Треће, измењено и допуњено издање
поводом стогодишњице песниковог рођења

Нови Сад, 2022.

Наслов књиге је из једног казивања Мирослава Крлеже.

(Према Вујаклијином *Речнику*, француска реч *chic*, означава укусно обученог човека, одмереног, лепог, допадљивог, обученог у складу са модом, добар начин живота...)

ЗМИЈСКИ ЦАР

*Васко је био не само један од великих ђесника
нашеї времена неїо и изванредан човек и великоду-
шан ђријатељ...*

(Октавио Паз, 1991, на вест о смрти Васка Попе)

Васко Попа је не само на просторима бивше Југославије, већ и у свету, наш најпознатији и најпопуларнији песник. Савременици тврде да је херметичан човек и писао је херметичне стихове.

Ко је, у ствари, Васко Попа?

Барнс каже да је „најбољи живот за једног писца живот који му помаже да напише најбоље књиге које може написати”. Чини се да је Васко Попа управо најбољи пример исправности те тврдње. У Америци је осамдесетих година прошлог века речено да је то век Кафке, Борхеса, Мишоа, надреалиста, Езре Паунда и Васка Попе, Јер Попа је „најнедавнији међу великим оригиналима”.

Велики песник, то је неспорно, који се – и то је неспорно – суздржавао од било каквих изјава и разговора о приватности било које врсте... „Тај велики архиволшебник овог језика, право чудо, змијски цар” (Д. Јовановић Данилов), пишући стварао је своју биографију. Од мозаика чињеница назире се, чини се, и лик великог песника култних песама које ни у овом веку не престају да опчињавају читаоце и критичаре.

Његов пријатељ Ђорђе Трифуновић тврди да је Васко Попа био „против било каквог чувања писаних трагова о писцу (личне забелешке, дневници, писма...) Васко није писао дужа писма... најчешће је говорио преко телефона, каткада врло дуго...” А последњих месеци живота уништио је писма пријатеља, као што је то урадила и Исидора Секулић.

У ЗНАКУ РАКА

Рођен у знаку рака (водени знак, под утицајем Месеца, најјаче је обдарен маштом и сензибилношћу), 29. јуна 1922, у селу Гребенцу, на обали реке Караш, на ободу Делиблатске пешчаре, тридесет километара од Вршца, ближе Белој Цркви, у типичном банатском селу, Васко Попа је крштен у месној цркви Успења Господњег. Отац Василије (1893), сеоски бележник, а потом банкарски чиновник, и мајка Емилија (1900), рођена Сучу, домаћица, дали су име сину по оцу – Василије. Кућа у којој је Василије рођен носила је број 79, и срушена је после Другог светског рата. Кум на крштењу био је Симеон Флавијус Балеа. (Ерих Кош у својим успоменама пише да је Васку матерњи језик био румунски, а српски постао по његовом избору и опредељењу и „као такав прихваћен је код нас... као шти су и Меша Селимовић, Иво Андрић, Валтазар Богишић и Јосиф Панчић...”)

Пре поласка у основну школу своје деце, кћерке Дојне и сина Василија, отац је добио премештај у Вршац – радио је као чиновник у банци и Акционарском друштву „Lucaeferul”. У Вршцу ће потоњи песник Васко Попа учити основну школу (1928. учитељ у сва четири разреда био му је Светислав Петров и он ће му остати у најлепшој успомени; чак је ђацима певао уз гусле) и гимназију, где ће школске 1939/40. године матурирати са одличним успехом (изузев математике). Запажен у раду литерарне секције „Јован Скерлић”, у листу *Нови средњошколац* објавиће своје прве литерарне текстове (причу „Црно маче” штампао је као ученик VI/6 разреда, 1. јануара 1938).

Као гимназијалац упознаће и лепу гимназијалку Јованку Хашу Сингер, из угледне вршачке породице немачког порекла, ученицу седмог разреда – Попа је већ био матурант. Од тада па све до краја живота Хаша ће бити његов животни сапутник. Њој, студенту архитектуре (будућем асистенту Архитектонског факултета) посветиће све своје књиге и најлепше стихове.

У осмом разреду гимназије Васко Попа ће се први пут загрејати за марксистичке идеје и, како је једном приликом сам изјавио – јасну представу о томе шта је марксизам добио је из познанства

Родна кућа Васка Попе

Са мајком Емилијом и оцем Василијем

Извод из матичне књиге рођених

Такса у износу од 14 динара
по броју и 10 динара по списку
наплаћена је.

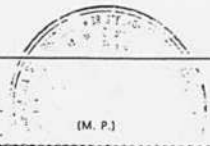
 СОЦИЈАЛИСТИЧКА ФЕДЕРАТИВНА РЕПУБЛИКА ЈУГОСЛАВИЈА
СОЦИЈАЛИСТИЧКА РЕПУБЛИКА СРБИЈА
СОЦИЈАЛИСТИЧКА АУТОНОМНА ПОКРАЈИНА ВОЈВОДИНА

ОПШТИНА Бела Црква ГОДИНА УПИСА 1922
МЕСТО УПИСА Гребенац ТЕКУЋИ БРОЈ 51

ИЗВОД ИЗ МАТИЧНЕ КЊИГЕ РОЂЕНИХ

Презиме, име и пол детета	РСТА ВАСИЛИЈЕ-мушко	
Дан, месец, година и час рођења	29 јуна 1922 год.	
Место и општина рођења	Гребенац-Бела Црква	
Подаци о родитељима	оцу	мајци
Презиме (за мајку и девојачко)	Роста	Сућ
Име	Василије	Емилија
Држављанство	-	-
Пребивалиште	Гребенац	
Накнадни уписи и прибељешке:		

у Гребенцу
Дана 23.10.1979 (М. П.) Др Милош Јен (Матичар)

 Тираж: 100.000

Образак бр. 1

са др Костом Грубачићем, професором филозофије у вршачкој гимназији. Професор у гимназији био му је и Сретен Марић, потоњи угледни професор Филозофског факултета у Новом Саду, есејиста и преводилац.

У јесен 1940. године уписује у Београду студије на Филозофском факултету. Слуша предавања о старим српским животописима код др Павла Стевановића, о класицизму код др Милана Марковића, о француском романтизму код др Миодрага Ибровца, о

Васко Попа као
гимназијалац
у Вршцу

културној историји српског народа код др Ђорђа Тадића, о историји немачке књижевности код др Милоша Тривунца, граматику немачког језика код др Алојза Шмауса, дубровачку књижевност код др Драгољуба Павловића, историју словеначке књижевности код др Уроша Џонића... А онда крајем новембра прелази на Технички факултет... Станује у Карађорђевој број 69. Други светски рат затиче га у Вршцу, у родитељском дому. У јесен 1941. одлази у Букурешт и, по жељи родитеља, уписује студије медицине. Тамо остаје само једну годину. Већ наредне школске године, од јесени 1942. до пролећа 1943, борави у Бечу поново уписавши студије

филозофије (у мају је ухапшен и све до августа 1943. био је заточен у немачком концентрационом логору у Петровграду, данас Зрењанину). Поново се враћа у Беч, где остаје до септембра 1944. године. Слуша предавања из француске и немачке књижевности, ради и као кондуктер трамваја, дружи се са напредним омладинцима, измичући Гестапоу све до повратка у Вршац, када је варош ослобођена. Одмах по доласку, почетком октобра 1944, примљен је у СКОЈ, а већ крајем месеца и у Комунистичку партију Југославије. У Партију су га примили Душан Богданов Сенко, секретар Окружног комитета КПЈ за јужни Банат, Синиша Јанкулов и Димитрије Вученов. Живи у родитељској кући (Улица Бранка Радичевића 31), али сваког дана одлази код своје сестре од тетке др Ауроре Војин, угледне вршачке лекарке.

Један је од најобразованијих људи у новом руководству града Вршца – задужен је за културу. Има двадесет и две године, изврсно говори немачки, затим француски (који је студирао) и, наравно, румунски, матерњи језик.

Тих првих послератних година, по задатку Партије и власти, више пута путује у Букурешт – камионом и возом, ради набавке хартије за штампање новина и књига, боје или као делегат

Породице Попа и Ђуричин у Волсбергу; слева надесно: Василије Попа (отац), Милева, супруга свештеника Маринка Ђуричина, Емилија, песникове мајка, сестра Дојна, Васко, свештеникове кћери: Нада (потоњи доктор географских наука, удата Чанак) и Рада, првакиња Југословенског драмског позоришта.

Са Хашом, као гимназијалци,
на Јабланци, крај Вршца
(снимила Смиља Каначки)

Милана Будимира (латински), Пере Слијепчевића (немачки језик, граматика, превођење, конверзација), Александра Белића (српски језик), Душана Недељковића (историја филозофије) и Ивана Божића (општи курс историје). Становао је у Улици 27. марта 107/II, а хранио се у студентској мензи. Тада је морао Партији да отвори душу – где је последњих година био и шта је радио. Између осталог, написао је:

„Мој први боравак у Бечу био је ипак озарен присуством мог друга из гимназије, антифашисте Едгарда Фирнајса, који је пред војном обавезом побегао у Беч и запослио се као радник на железници... Заједно узети моји боравци у иностранству за време окупације представљају безнадежна бекства од тешке и борбене

Хаша и Васко
на Јабланци 1941.
(снимила Смиља Каначки)

Слика ученика
Scholastici effigies

Потпис слушаоца
Scholastici signatura m. p.

Томислав В. Васиљевић

10-127-VII-40

КРАЉЕВИНА ЈУГОСЛАВИЈА
УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ

REGNUM JUGOSLAVIAE
UNIVERSITAS BELGRADENSIS

Бр. 6882

УПИСНИЦА
(INDEX LECTIONUM)

Томислав В. Васиљевић

рођен 29 јуна 1922 г. у Требевцу
ortus ex

уписан је мај 1940/41 год.
inscriptus

дне 25. септембра 1940 као редован уч.
die

на факултету *Филозофски*
in facultate

Секретар Универзитета
Secretarius Universitatis

Милан Милић

Потпис слушаоца
Scholastici signatura manu propria

Томислав В. Васиљевић

Индекс Београдског
универзитета

стварности ратних година; ти боравци одражавају политичку незрелост коју сам ја испољио тих година као интелектуалац пореклом из ситнобуржоаског слоја кога су родитељи могли да издржавају на студијама док су се његови вршњаци борили...”

О Попином честитом држању за време Другог светског рата најбоље говори и мишљење које је Партији дао Димитрије Вученов, потоњи професор Београдског универзитета, историчар књижевности, Вршчанин, а тих првих послератних година члан Бироа партијске ћелије Универзитета. Вученов најпре каже да Попу познаје од 1944. године – „и да је његово држање у Вршцу било такво да су га одмах примили у Партију”. Затим истиче:

Студент универзитета
у Београду

„По изјавама другова који су били затворени с њим, имао је у логору добро држање. У Вршцу и околини, где му је стално бора-виште, нико нам није умео дати никакав рђав податак о њему...”

Песникиња Флорика Штефан у својим успоменама пише да је у недељу, 11. августа 1946, у селу Куштиљу, једном од најстаријих у овом делу Баната, у долини реке Караш, присуствовао и оснивању

књижевног додатка *Libertatea literara* (Књижевна слобода), будуће *Lumina* (књижевног часописа који ће се појавити у јануару 1947). Попа је био присутан, поред Аурела Гаврилова, Банађанина, свршеног ученика учитељске школе, годину дана млађег са којим је већ друговао, и са којим ће остати пријатељ до краја живота (Аурел Гаврилов је умро 1996). Попа ће у јануару 1947. постати и главни уредник *Lumina* (*Свјетлост*), првог књижевног часописа на румунском језику у Југославији. У редакцији су били Раду Флора, касније редовни професор Филолошког факултета у Београду, Аурел Гаврилов и Јон Марковићан.

Тим периодом завршава се његово писање на румунском језику. Корнел Унгурену (у предговору књизи *Румунске и друге њесме* Васка Попе) овако одгонета зашто је Васко напустио писање на матерњем језику: „Као песник румунског језика, Васко Попа имао је две могућности: постојала је полуфолклорна поезија коју су писала његова сабраћа из агитаторских бригада, могао је да пише као Раду Флора, Јон Балан или Михаил Аврамеску, стихове које би читали сељаци...”

Учествује на изградњи пруге Брчко–Сарајево, на пробијању тунела Врандук, у саставу бригаде студената Филозофског факултета.

Попа живи између Београда, Вршца, Панчева, а повремено и Новог Сада, где сарађује у *Слободној Војводини*. Ево и карактеристике, партијске, коју је за њега у јуну 1947. године дао секретар Романско-германске групе Филозофског факултета у Београду, Бранислав Новаковић:

„На Факултет је дошао 1945. Био је секретар партијског одељења и руководилац дебатног клуба. Ове године је био председник НСО-а романске групе. Као председник групе друг је одговорио, али не у оној мери колико је требало и колико је могао својим способностима. Као руководилац је способан и као организатор добар. У раду је самосталан и самоиницијативан, али је рад у НСО-у занемаривао – волео је да задатке свали на другог, а сам да се извуче... У раду са масама је тактичан и хладнокрван и делује на њих својим ставом и својом стручном спремом. Приступа другарски и може да буде врло присан. Стога је популаран и студенти га воле. Самокритичан је... Као стручњак важи као најбољи на групи. Ствари познаје добро и поставља их марксистички... И као стручњак, као културни радник уопште, и као способан човек може да да доста, али је потребно имати чврсту контролу над њим и терасти га на рад.

Карактерне особине су му добре, искрен је, добар друг. Партију воли и одан је. Дипломираће у септембру 1948...”

У ствари, 3. јуна 1947. Попа је полагао дипломски испит из немачког језика код професора (познатог есејисте и критичара) Пере Слијепчевића и добио чисту десетку. Потом је на испиту код Милана Будимира и Милоша Ђурића добио деветку, а крајем јуна 1947. десетку је добио на испиту из историје југословенске књижевности и теорије књижевности код Драгољуба Павловића и Петра Колендића. Дипломски испит из књижевности, Попа је писао о нашој лирици у XV и XVI веку – добио је оцену осам, а Драгољуб Павловић је написао (оловком) оцену десет. И ову опаску: „Писано са добрим познавањем предмета, књижевно и самостално. Кандидат се трудио да синтетички прикаже само развојну линију лирике XV и XVI века, дајући при томе врло добру анализу друштвених прилика и средине које су је условиле.”

Запослио се у литерарној редакцији Радио-Београда, као сарадник пионирске редакције. О његовом раду у редакцији, и уопште понашању у тим тешким, деликатним временима Информбироа, говори карактеристика коју је о њему дао секретар основне партијске организације Радио-Београда Петар Вујовић, 5. фебруара 1949. године:

„Солидан радник, задовољава као службеник, однос према људима има правилан, на први поглед изгледа да је уображен и хладан, и као да гледа на људе са висине – то у ствари није. Секретар

Gradski narodni odbor

V R S A C

IX Broj:8239

5.VI.1945

P U N O M O C J E

Ovim se ovlašćuje Milivoj Jovanovic, bibliotekar Gradske biblioteke; i Karel Napravnik, umetnik i odgovorni referent tehnickog odeljka Gradskog JNOP-a, da u smislu raspisa GNOOV-a, Odeljenja za prosvetu br.2438/45 god., prikupe sve kulturne vrednosti zaostale od fasista, kao: knjige, muzejskih predmeta, slika i td. U vezi stim stavlja imae u duznost: da obidju sve napustene fasisticke kuce, pregledaju predmete kulturnih vrednosti, da oduzmu sve predmete kulturnih vrednosti, uz revers, da sacine spisakove po vrsti i broju, ko je predmete sekpio, u kojoj su zbirci, kuci, nadjenik, ko ih je do sada sacuvao, gde se nalaze sada na cuvanju. Prikupljeni materijal se ne sme davati na poslugu, deliti bilo na u kom smielu.

Smrt fasizmu - sloboda narodu !

Sef Odeljka za prosvetu,

Sekretar,

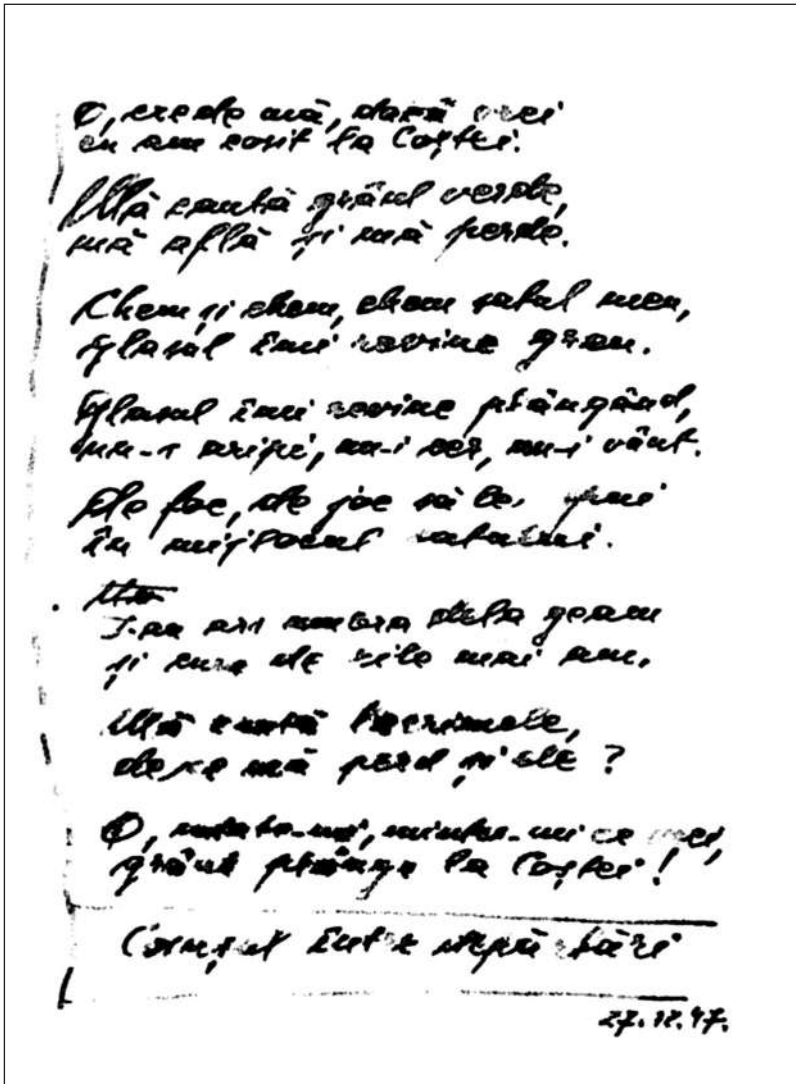
Pretsednik,

Васко Попа на документу потписан као шеф Одељења за просвету у Вршцу (1945)

је једне партијске групе. На тој дужности не показује довољно иницијативе, али увек редовно и добро спроводи већ пред њега постављене конкретне задатке. Доста је млитав и помало беживотан... Ужива добар углед међу друговима где ради. Теоријски стоји релативно добро и настоји да своје знање употпуни и прошири. Уме да своје знање преноси на друге. Културан је, пише књижевне саставе на румунском језику. У вези са Резолуцијом Информбироа стоји на линији ЦК КПЈ..."

У Радио-Београду, у литерарној редакцији ближе ће упознати песника Душана Матића, једног од предводника надреалистичког покрета у српској књижевности, а овај ће га упознати са осталим писцима надреалистима, Марком Ристићем, Миланом Дединцем, Оскаром Давичом... Занимљива је опаска Михаила Лалића, у својој мемоарској књизи *Прујом по води*, на то време и на младог Васка Попу:

„Радио сам заједно са Васком, Зораном Мишићем и Вицком Распором 1947. и почетком 1948. у *Књижевним новинама* под уредништвом Милана Дединца и Јована Поповића. Стварно сам радио,

слали су ме горе-доле, али се не сјећам да је и Васко нешто радио, осим што је долазио на састанке редакције и ћутао. Зато сам најзад упитао Зорана Мишића:

- Какве везе има Попа са Књижевним новинама и темама?
- Има везе! Васко пише одличне песме, савршене!
- Па зашто их не штампамо кад су тако савршене?
- Неће. Није за њих дошло време.

Чекао је и дочекао то боље време. Чудило ме само једно: по чему је знао, ко му је то пришапнуо да долази, да није далеко његово вријеме: Информбирос, Голи оток и преокрет идеологије који ће он, са своје стране најавити циклусом песама с насловом наизглед

*La poésie de la Pénitence
française*

Vasilije Popa

Факсимил семинарског рада
Василија Попе (прва и последња страница,
на француском језику)

La poésie de la Résistance française

Motto:

Je ne sais plus mon nom, je
m'appelle Patrie!

V. Hugo

Paris! quand tu recus tant
de coups de couteau

Rimbaud

Mon parti m'a donné le
sens de l'épique

Quinquaud

La poésie de la Résistance, ce véritable printemps de la poésie française, a pris naissance pendant les dures années de la Deuxième guerre mondiale qui s'était transformée, grâce à la participation du premier grand pays so-

скромним, у ствари симболичним „Врати ми моје крпице”. При-
сјетио сам се тек касније: није му нико пришапнуо, није он имао
сумњивих веза, но је био визионар, пророк, видовњак, *illuminé...*”
Из тог времена занимљиво је и сећање историчара књижевности
Миодрага Поповића који га памти, пре свега, са партијских саста-
нака – често су ручавали заједно у мензи Радио-Београда, у по-
друмским просторијама, и није запамтио да су том приликом
разговарали било када о поезији, већ само о политици. („Као зна-
лац страних језика Васко је био нека врста везе између нас и не-
мачких, чешких, пољских и других антистаљиниста, који су после
Резолуције 1948. били нагрнули у Радио-Београд и доносили са
собом вести о приликама у својим земљама а ми смо их, на челу
са Васком Попом као преводиоцем, радо слушали.”) Поповић се
сећа да је у тој благоваоници упознао и Васкову девојку Хашу,
студенткињу архитектуре.

Станује у Улици 27. марта 107.

Студије књижевности завршава 1949. године. Те године обја-
вљује у *Књижевним новинама* и прве познате стихове, посвећене
Хаши:

*Очију њвојих да није
Не би било неба
У слейом нашем сѣану
...
Руку њвојих да није
Сунце не би никад
У сну нашем ѝреноћило*

У *Књижевним новинама* пише о славном америчком песни-
ку Волту Витмену, поводом 130. годишњице рођења и писања
Њујорк хералд ѝрибјуна, да је Витмен био против Карла Маркса.
Попа ће посебно истаћи да је чланкописац фалсификовао биогра-
фију „доброг седог песника”, да је изопачио смисао Витменове
поезије „и дозволио себи да га прикаже ни мање ни више него као
претечу америчког начина живота – у супротности са марксистич-
ком доктрином”. Истовремено, Попа подсећа да 1882. године,
када је Витмен умро, на његовом гробу нису појали свештеници,
једино су читани његови стихови у којима се слави живот. Попа
у *Књижевним новинама* пише и ангажоване текстове против Ре-
золуције Информбироа, залаже се за рад и срећу наглашавајући,
у духу времена у којем се живело, да „на нашим радилиштима,
у творницама, на задружним пољима није никад снажније и за-
носније него ових дана одјекивала песма-завет ’Друже Тито, ми
ти се кунемо/ Да са твога пута не скренемо’...”

Педесетих година Попа почиње да пише круг песама „Ходочашћа”, на коме ради пуних двадесет година. У њему су стихови о Хиландару, Каленићу. Жичи, Сопоћанима, Манасији и Сент-андреји:

*Ходам са очевим шћайом у руци
Са ујаљеним срцем на шћайу...*

„Цео циклус 'Ходочашће', гледан као јединствена целина, у ствари је песнички манастир са раскошним мозаиком...” (Милосав Тешић)

Савременици кажу да је извесног утицаја на његово поетско трагање за српским средњовековљем имало дружење са два врсна историчара уметности, изузетним познаваоцима средњовековне уметности: Светозаром Радојчићем и Миланом Кашанином.

БУРА ОКО КОРЕ

У лето 1951. године, Васко Попа у *Књижевним новинама* објављује потресну песму „Црне сеобе”, а за мото је узео цитат из листа *Борба*:

„Од половине овог месеца, у румунској пограничној области према Југославији почела је страховита полицијска акција депортовања припадника југословенске националне мањине и свих 'непоћудних'...”

Изабран је за секретара Друштва за културну сарадњу Југославија – Француска. (У ствари, после искључења из *Књижевних новина* остао је без посла и једног дана у башти Клуба књижевника срео је Ериха Коша, који је у то време имао утицајан положај као функционер Комитета за културну сарадњу Југославије, Васко га је замолио за неки посао. Кош се сећа да му је одмах предложио, пошто говори француски језик, да га „смести” у Југословенско-француско друштво за плаћеног секретара, на добро, у ствари синекурно место, са мало посла, а у лепим просторијама на углу код Лондона...”

Душан Макавејев, потоњи истакнути филмски режисер, у *Народном сјуденију* објављује чланак „Барикада Васка Попе”, у коме истиче „ослобађање човека” у Попиној поезији, али редакција се од овог текста ограђује наглашавајући да је све што је написано искључиво став аутора.

На Попине стихове млади композитор Душан Радић компонује 13 крокија за 13 извођача. Попа ће му посветити једну од својих познатих песама, „Белутак”. А Аурелу Гаврилову посветиће песму „Хартије”.

У пролеће 1952. године, у Београду излази први број листа *Сведочансџива*, петнаестодневне ревије за уметност, науку и политику, коју уређује Александар Вучо, а Васко Попа је један од његових сарадника. Сарадници су, иначе, елитни писци Југославије у то доба – од Крлеже и Андрића, до Марка Ристића и Јосипа Видмара. У првом броју објављују песму у прози „Граница”, написану у завичају, у Вршцу:

„...Сенке њених брига круже над мојим смире-ним огледалима у првоме сну...”

У лето 1952, Попа је примљен за члана Удружења књижевника Србије (још у мају 1947. примљен је за кандидата на састанку Управе Удружења на коме су били Милан Богдановић, Ели Финци, Милорад Панић Суреп, Миливоје Ристић, Божидар Ковачевић и Танасије Младеновић). Исте вечери, по пријему у Удружење, своје стихове читали су нови чланови: Миодраг Павловић, Миодраг Ђурђевић, Слободан Џунић и Тодор Тошић.

Сликар, ликовни есејиста и историчар уметности Миодраг Б. Протић у својој мемоарској књизи *Нојева барка* (1992), каже да је те године (1952) понекад ручавао у кафани „Шумадија” (данас „Златна лађа”) у Коларчевој улици, „обично са Васком Попом, Зораном Мишићем и Аурелом Гавриловим – мало мяса и црно вино”. Протић напомиње:

„Сви смо хтели нову, непознату, друкчију уметност – Попа и Мишић књижевност и песништво, ја сликарство...”

Али, Васкове песме не наилазе на добар пријем код писаца блиских

Васко Попа
и Миодраг Павловић

На Ташмајдану у шетњи
- Хаша и Васко Попа

Визит-карта Васка Попе

Комунистичкој партији, па се међу првима огласио критичар Милан Богдановић – повод су биле Попине песме у *Књижевности*. Богдановић у *Књижевним новинама* (14. септембра 1952) оштро реагује:

„Чудно је само да овакве текстове пише данас у овој земљи један њен млади писац и објављује један њен угледни часопис... Хтео бих да Васко Попа увиди да ми није жеља ни намера да га удавим – а он са оваквим текстовима несумњиво тоне као да је камен себи привезао за ногу! – већ, напротив да му пружим руку да из мутне бујице исплива...”

Богдановић за десетак „краћих написа” Васка Попе, каже да им не би могао одредити „род и пол”, да би то „могле бити песме у прози, али то зацело нису, јер нема ту, и за најфиније чуло, ни мириса од поезије”, али, вели, „нису ни басне”, па тврди:

„Код Васка Попе, и код свих његових садругара који ору без плуга и граде кола без точкова, фантастика није узбудљива; она је код њих смешна... Хтети изгледати луд правећи се да си луд, то је за мене нека врста интелектуалног подваљивања...”

Година 1953, једна је од најзначајнијих у нашој књижевности, између осталог и по првој књизи песама Васка Попе *Кора*. Ту према обиму невелику збирку стихова објавило је Издавачко предузеће „Ново поколење” из Београда, а песник ју је посветио Хаши. Све песме у *Кори* настале су од 1943. па до те 1953. године. Зоран Мишић, један од највиђенијих и најауторитативнијих тумача модерних струјања у српској књижевности, у есеју о овој књизи између осталог каже:

„Понирући у само средиште горућих питања данашњице, Васко Попа се, као личност, није изгубио, помео, потонуо у сивило општих места, која тако издашно хране нашу литературу. Његова поезија није поезија ’лутања’, ’тражења нових путева’ итд., у оном помало ироничном смислу којим се, понегде са правом, означају неке периферне појаве нашег савременог ’модернизма’. У *Кори* се огледа једна целовита, изграђена поетска физиономија, о којој се, напokon, заиста дало нешто рећи...”

Мишић вели да је песник „изградио своју мисао, свој став, своје осећање света”...

Са овом књигом Васко Попа је постао култни песник, идол младим песницима. То најбоље илуструје „Писмо Васку Попи” осамнаестогодишњег песника из Београда Борислава Радовића, у ревији за књижевност и уметност студената, *Видици*:

„Далеко у нама је твоја поезија, драги Васко, тај uzavрели дрхтај у твој ходочашћу, по топлим пећинама наших срца... Јер, далеко у нама, драги Васко, у сваком од нас, постоји једна чаробна лампа коју си ти умео да упалиш својим стиховима. И ми смо ти захвални на томе.”

Попи је у тој општој поплави социјалистичког реализма у поезији и прози изузетно значила подршка песника Танасија Младеновића (а и учесника Револуције, партизанског комесара, што је у то време много значило), који је у *Полицици* написао да је Попа „остварио и дао нове ноте у нашој патриотској поезији – побегавши од фраза и лажне патетике, песник је успео да нас узбуди дубоким и осећајним стиховима”. Затим је директно казао:

„Нико тако лепо није досад у нашој лирици певао, као Васко Попа, о нашим манастирима, чак ни Ракић, који је, као што је познато, дао незаборавне строфе.”

у Паризу,
поред Сене

А Станислав Винавер је у недељнику *Рејублика*, у оној својој чувеној рубрици „Београдско огледало”, објавио надахнут есеј „Нова Јефимија” – о Попиној поезији:

„Песник Васко Попа у недавно изашлој збирци *Кора* дао нам је своју варијанту на тему ’Јефимије’. Та варијанта исто је тако језива, а још је, можда, већма артистички успелија, но и Ракићева ’Јефимија’. Песма Васка Попе посвећена је раздобљу турске најезде: зограф који слика фреске у Манасији, сав је загладан у лепоту која се губи. Долази са свих страна ноћ турске најезде – коју песник зове: ’коњица ноћи’. Песник пита зографа: ’Зографе шта видиш на дну ноћи?’ А зограф види на дну ноћи, последњи одблесак лепоте дана, и хоће да га сачува. То је посао зографов – а не да се бори, или да кука. Јефимија је запомагала у ноћи. Зограф Васка Попе дописује, на зидовима задужбине:

*Златно и њаво –
Последња звезда у души
Последњи бескрај у оку*

Зограф Васка Попе спасава, што му изгледа претежно. Можда је и то, једно чисто естетско тумачење старих задужбина, у којима је раја налазила усхит вечне лепоте и причешћивала се њиме, за своје баснословне епске песме којима нема равне у новој Европи.”

Исписаће и прве посвете на својим примерцима књиге.

„Младену Лесковцу – с поштовањем и поверењем... Бгд. б. 4. 53.”

Затим:

„Драгоме песнику Марку Ристићу у знак искреног поштовања... 17. 4. 53.”

Ласкају му лепе речи Јована Ваве Христића у ревији *Умешности и кријшника*: „...Пре песме нема ничега. Једна тама и један грч, један покрет који тек треба да постане нешто... Из уста нам речи извадио... Радост даха и радост осмеха...”

Попа ће 1953. први пут путовати у Француску – ићи ће са Хашом у Париз, град о коме је сањао, о коме му је безброј пута причао Душан Матић, величајући предводнике надреализма Арагона, Бретона, Елијара, Супоа... У Паризу ће се срести са др Сретеном Марићем, есејистом и филозофом, донедавно саветником за културу и штампу у нашој амбасади (амбасадор Марко Ристић), врсним зналцем не само француске књижевности и уметности. Поклониће му, у његовом дому у срцу Париза, на острву Сен Луј, своју збирку стихова *Кора*:

„Драгоме Сретену Марићу, јаблану у пламену који видим увек кад скренем поглед на своју младост.”

Занимљива је и резерва коју је према Попиној поезији у *Младој култури* изнео млади агилни критичар Предраг Палавестра, поводом *Коре* (16. априла 1953):

„На примеру Васка Попе може се, боље него где другде, видети да су само неумереност и дечачка необузданост од модерне поезије начиниле код нас вашар бесмислености или, још више, неку интелектуалну онанију и тиме више него стотине *Анџолоија* Богдана Поповића одложиле опште признање савремених поетских манира...”

Палавестра каже за Попу да „још нема своје одређеније физиономије, о чему сведочи двојство његове поезије, он је још увек само у предсобљу литературе, али, ипак, зар напор ка бесмислу може да буде оправдан!”

(Овај критичар је претходне године, такође у *Младој култури*, говорећи о послератној српској поезији, онако узгред о Попи

Са пријатељима у редакцији *НИН*-а

написао да се њему више допадају „искрени и ненаметљиви тонови којих има у песмама Свете Мандића, Славка Вукосављевића и Драгослава Грбића”, а да у српском песништву „нарочито у новије време, лутања допиру до бизарности и неког чудноватог умишљања модернизма, допиру до снажног епигонизма кога се није ослободио нити ће се ослободити ни Васко Попа ни Душанка Радак...” Радак је псеудоним Јаре Рибникар.)

Кора се није допала ни Зорану Гавриловићу који у *Ревизији* (1. маја 1953) отворено каже:

„Има у њој толико непоетског; чак и директно антипоетског, да је негација први, наметљиви израз: чему се замарати тражећи иза нејасне симболике не поезију већ прости смисао, чему иза намерно бираних звучних речи откривати истинитост неке емоције која се не види и не чује...”

И млади Милосав Буца Мирковић (у *Видицима*) пише да Попа „није изразити лирничар, али је одличан комбинатор” и закључује:

„Ниједна сирова, бранковски распусна и бриљантна песма не постоји у збирци *Кора*, ниједан узбуђени прелом наше младости,

ведрог или тужног лика не излази из сенке каленићевског манастира...”

Новине су забележиле и оштре критике које је на предавањима на Народном универзитету у Зрењанину, изрекао на Попину адресу Иван Лерик, критичар ортодоксне марксистичке оријентације:

„У случају Васка Попе видимо једну појаву, једну тенденцију која се одразила у певању многих песника после 1949. Ту скоро, очевидно је та појава призната, Васко Попа добио је и Бранкову награду... Васко Попа, одражавајући своју изгубљеност у социјалистичком друштву, без обзира на своја напредна лична схватања, уметнички и друштвено је назадан. Пошто се ради о појави, не о Васку Попи већ о Васко Попама, потребно је анализирати узроке који су довели до таквог продора буржоаске идеологије кроз форму модернистичке уметности у нашу стварност. Али пре свега треба указати на развојни пут модернизма тамо од Бодлера, Лотреамона, Рембоа и надреалиста све до нашег Попе...”

Ниједан критичар, међутим, није одгонетнуо тајну: шта је *кора* – кора дрвета или кора хлеба? А песник је ћутао...

(Попа је, иначе, први добитник награде за поезију – „Бранкове награде”, установљене у Сремским Карловцима, у спомен на Бранка Радичевића. То је прво признање које је добио за *Кору*.)

И најближа породица Васка Попе преселила се у Београд – отац, мајка и сестра. Живели су заједно – становали су преко пута „Политике”, у Македонској улици.

Ствара своју библиотеку, са изузетним рафинманом – модерни француски писци, нарочито песници, затим књиге и брошуре и часописи наших надреалиста, па књиге Исидоре Секулић, Лазе Костића, Настасијевића и све књиге Станислава Винавера...

Ево још једног занимљивог исказа о Попиној поезији у часопису *Нова мисао*, из пера песника Скендера Куленовића:

„Треба се порадовати овом Васку Попи, који као да се у некој затвореној лирској лабораторији десет година кињио циједећи из својих дневних излазака у живот и повратака у себе fine лирске филтрате, поздравити треба свом душом аутентичног пјесника који је југословенској поезији дао неколико нових акцената.”

Он је песник који је на велика врата ушао у нашу књижевност, али, избегава разговоре, интервјуе, изјаве. Једна од ретких прича о томе ко је Васко Попа објављена је у ревији *Дуја*, крајем августа 1953. Новинар га овако описује:

„Попа говори полако и врло прецизно. Израз му је, као и поезија, врло кондензован... За Попу је писање стихова у ствари вођење дневника. Бележење тренутака који трају и који имају биографски карактер...”

У његовом новом дому, у малом двособном стану на другом спрату зграде у Булевару револуције 26 (у коме ће остати до краја живота) он ствара, „кује” нове песме, нову књигу коју је већ назвао, радно, *Нейочин-йоље*.

Уреднику *НИН*-а Драгославу Зири Адамовићу – на питање коју од својих песама највише волите и зашто? – одговара:

„Осванеш и погледаш: све је већ ту, и дрво и змија и камен и сунце. Ништа на тебе није чекало. Ништа се на тебе не осврће, ништа тебе не пита, све то стоји и иде по своме.

И онда, из неког дубљег ината, из чега ли, кренеш и ти да од блата, од сна, од голог даха, од чега год стигнеш нешто, нешто своје, онако по своје створиш. Пустиш то у свет и стрепиш: не знаш хоће ли проходати, проговорити, хоће ли опстати.

И буде ли тако, а тако бива ретко, убрзо то твоје, од тебе створено, стане по белом свету да хода и оно, по своме.

Па да ли то онда волиш?”

Попа је, ипак, као одговор на питање коју своју песму највише воли изабрао „Каленић” (изабрала ју је, у ствари, Хаша, и он је био пресећан што то није морао сам да уради):

Ошкуда моје очи

На лицу швоме

Анђеле браше

...

Боје јоре

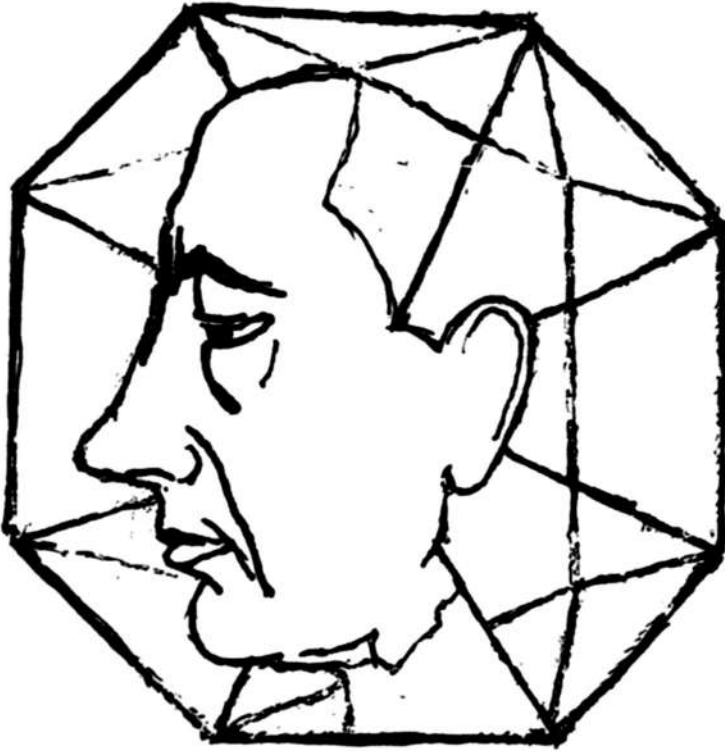
Младошћу у мојој крви

Одлази на књижевне вечери, поводом *Коре*. О њему се говори и пише на све стране.

Учествује у анкети *НИН*-а, коју је покренуо Борислав Михајловић Михиз, поводом споменика Ј. Ј. Змају, који је урадио заграднички вајар Војин Бакић за Нови Сад, а против кога су се побунили традиционални поборници уметности. Михиз се свим срцем заложиио за Бакићевог Змаја, а Попа ће у овој анкети рећи:

„Ти споменици! Дететом бих се у сумрак плашио тих бронзаних коњаника што са исуканим сабљама јуре за мношћем улицом, тих брадатих Баш-челика што злослутно упиру прстом на мене. Дању бих се, са осталом клинчадијом, кезио тим истим немоћним страшилима којима голубови нос крече а зима им натиче капе пајаца на главу. Касније, ако нисам сасвим чврсто веровао да ће ти смешно-страшни гвоздени луткани изумрети, а оно надао сам се да се више неће рађати и размножавати по трговима и парковима.

Додуше, широм своје земље видео сам и најлепше споменике на свету. Видео сам босанске стећке који су својим тешким

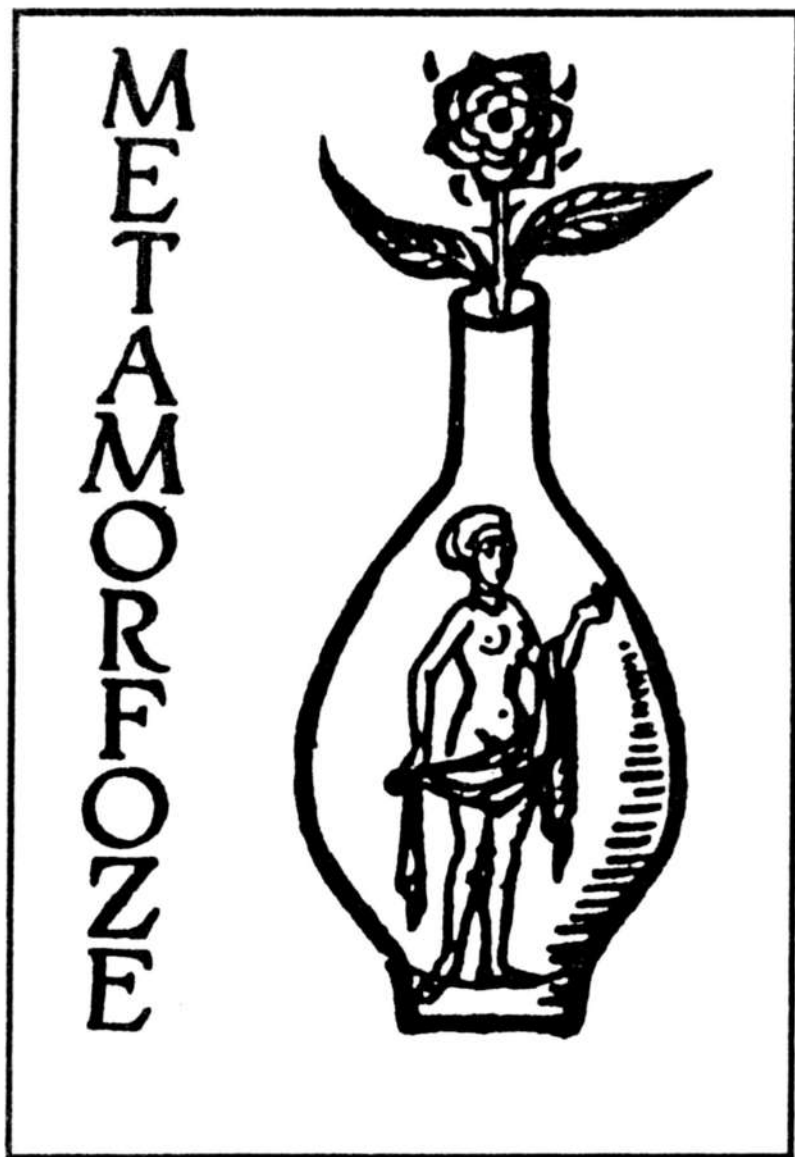
стопалом пролазности стали за врат; и Тэле-кулу страхобно исцере-
рену пред лицем смрти; и србијанске камене војничине за вечност
живих искићене и насмешене; и нишане стасите и тако строге да
их stoleћа обилазе и не дирају.

По трговима и пропланцима у своме сну видим још толико
споменика који ме ошамућују. Видим душманске лађе и локомо-
тиве забодене кљуном у небо и дуговрате топове и крилатице
заривене њушком у земљу; пузавице се слободно уз њих веру и
настављају вајање. Спомен да остане! Видим високе, моћне сту-
бове, купе и монолите саздане од бетона и челика побеђених бун-
кера и казамата или од победоносног роднога стења; маховина и
лишај исписују своје бескрајне, вечне натписе по њима. Само
спомен да се не изгуби!

И, пре неки дан, видео сам Бакићевог *Змаја*. Лепота те скулп-
туре навела ме је да све ово кажем. Чини ми се да Бакић све више
и све јасније осећа обресе јединственог стаса нашега времена, и
мислим да ћемо се једино његовим делом достојно одужити Змају.
Грехота би заиста било да га Нови Сад не угледа.”

Стручни жири, који је именовао Одбор за обележавање 50
година од смрти Јована Јовановића Змаја, оценио је у ствари, да

Душан Ристић: Амблем за
едицију Метаморфозе

Бакићев рад „не даје прави карактер Змаја” и да треба размишљати о новом споменику, или да Бакић доради своје решење (у жирију су били Никола Добровић, Ристо Стијовић, Велибор Глигорић, Ђорђе Табаковић, Анте Деспот и Младен Лесковац). На крају од целог тог посла ништа није било – све је пало у воду.

Занимљиво је поменути још једно одушевљење Попином *Кором* – млади песник Бранко Миљковић, нишки гимназијалац, био је фасциниран овом књигом. Миљковићев биограф Видосав

Петровић (и исписник) у књизи *Песников узлећ* овако описује ту усхићеност младог поете:

„Сунчани мајски дан (1953). Подне. Као и обично, после наставе, шетамо корзоом, гледамо књижарске излоге. У излогу новоотворене књижаре 'Просвета' пажњу нам привлачи књига белих корица којој је дато централно место – Васко Попа: *Кора*. Знам тога песника, каже Бранко. Читао сам његове песме у *Књижевним новинама*, веома је занимљив. И додаје: Морам да видим шта је ово написао... И одушевљено, као да је, најзад, открио 'свог песника', каже: Невероватно, како је сажет! И модеран.

Наш повратак кући је у знаку Попине *Коре* – Бранко нам ишчитава све песме. Слушамо и његове прве оцене: Попа је прави мајстор модерне метафоре. Нових симбола... Занимљиво, каже, узима обичне, свакодневне речи и синтагме, а постиже неочекивано успешне ефекте... Читајући циклус 'Списак', каже: Ко би рекао да се може певати о тањиру, столици, кромпиру... – а његова имагинација и ту нешто тка... Хоћу, данас, да 'останем' у Попиној поезији... Бранко се, месецима, не одваја од Попине *Коре*. Прича о њој као о најзначајнијој појави у нашој послератној књижевности. Многе песме зна напамет. Казује их, коментарише, велича..."

Васку Попи ће Бранко Миљковић посветити своју песму „Увод у игре”:

*Између мене и тебе једна ишчица
и неколико звезда. Узми све то – и иги!...*

Године 1954, постао је уредник у издавачкој кући „Нолит”. Тамо је уредник његов пријатељ Зоран Мишић, али и тројица угледних књижевних посленика: Михаило Лалић, Слободан Галогажа и Маријан Јурковић, док ће им се касније придружити Милош Стамболић, Јован Христић, Александар Ристовић, Никола Бертолино, Борислав Радовић, Иван В. Лалић и Милица Николић.

Уређивао је књиге поезије, модерну књижевну мисао.

На молбу пријатеља, песника и есејисте Марка Ристића, Попа преводи с француског језика руковет стихова Пола Елијара.

Пише циклус песама „Беле-кула”. Песма „Беле-кула” посвећена је пријатељу, песнику и есејисти Светозару Бркићу, изузетном познаваоцу енглеског и италијанског језика и књижевности, предавачу на универзитету.

У септембру 1954, Васко Попа учествује на другом Међународном бијеналу поезије у Белгији: тема је била „Поезија и језик”. Разговор је, према Попиним речима, био препун метафора, слика, духовитости. Према мишљењу једних, језик је средство општења,

а према другима само подлога на којој се расцветава песма. У сваком случају, по повратку у Београду, Попа је пренео још један утисак из Белгије: поезија је страст, поезија је лаж, поезија је звук, поезија је ритам, поезија је тишина – а све је то резултат те песничке лабораторије у којој су учествовали и писци од међународног угледа, као што су Леополд Сенгор или Роже Кајоа. У своме саопштењу на овом скупу Попа се позвао на мишљење Исидоре Секулић, за коју је рекао „да је један од најбољих савремених познавалаца и стваралаца мога матерњег језика”: „Револуције у литературама равном се мером остварују идеологијом и језиком.”

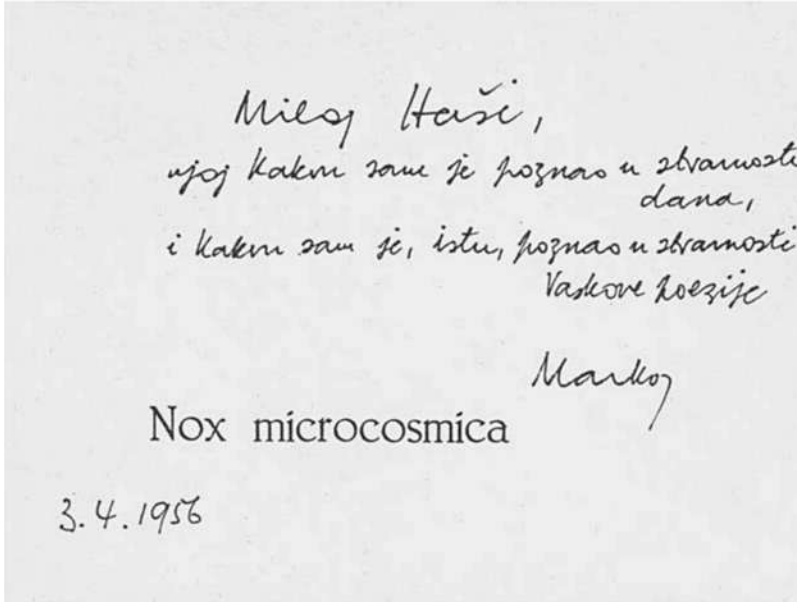
По повратку у Београду, Попа се одазива позиву Трибине младих из Новог Сада и учествује на књижевној вечери названој по популарној Давичовој песми „Ој Србијо, буно међу народима”, а учествовали су још Борислав Михајловић Михиз и Оскар Давичо.

Летњи одмор проводи у Истри, у Ровињу, омиљеној дестинацији младих српских писаца, од Давича и Ћосића, до Рада Константиновића, Миће Поповића, Зорана Мишића, Михиза... Попа се јавља разгледницом Марку Ристићу:

„Из Ровиња, четири Ровца-обламовца и св. Фума (под чијим скутима сањају) шаљу Шеви, Марку и Мари своје ултравиолетне поздраве... Васко” (остала три потписа нечитка).

Попа је, иначе, један од малог броја писаца кога прима најважнија српска списатељица Исидора Секулић – ригорозна у дружењу, у одабиру оних које позива у свој скромни дом на Топчидерском брду, у Васе Пелагића 70, где се разговара о домаћој и странијој књижевности, размењују мисли о свету и животу. Она у младом песнику разазнаје изузетан таленат. Она га је уважавала, а он ју је поштовао и слушао њене монологе о уметности. Код ње одлази сам, али и са пријатељем – песником Миодрагом Павловићем, који је објавио књигу *87 њесама* о којој се говори са изузетним похвалама, истичући у први план модерност и нови сензибилитет песника који је завршио студије медицине. Она младе пријатеље-писце окупља 19. децембра на своју славу Светог Никољу – волела је да од тих младих интелектуалаца чује „шта се догађа доле, у граду...” И још један даровити песник је у њиховом друштву – Стеван Раичковић, али он је писац „другачијег кова”, лиричар од искони. Раичковић у својој аутобиографској прози *Један мојући животи* то дружење овако описује:

„И са Попом и са Павловићем... заједно... или касније и одвојено... било је периода када сам проводио незаборавне и братске часове... по станovima и по кафанама... на путовањима... Бивало је и периода када су наши односи мировали... мени је било лепо да се, макар и у овој мојој малој успомени, поново сретнем са Васком Попом и Миодрагом Павловићем... као некада када смо сви били

заједно... за истим столом... Нисмо се тако често виђали, али смо знали да осванемо. Васко је волео црно вино. Умео је да га пије полако, и дуго, до у зору... Често сам га и у оним ситним сатима затицао усамљеног за кафанским столом..."

Сретену Марићу, своме некадашњем професору у вршачкој гимназији, поклања своју збирку песама *Кора*, са посветом:

„Драгом Сретену Марићу,
јаблану у пламену који
видим увек кад скренем
поглед на своју младост..."

ПОКРЕТАЧИ, ИСТРАЖИВАЧИ, ТВОРЦИ...

У првом броју књижевног часописа *Дело* (март 1955), који су уређивали Оскар Давичо, Антоније Исаковић и Александар Вучо, гласилу модерне оријентације у српској књижевности, Васко Попа објављује на уводном месту циклус песама „Игре”, а посвећује их Зорану Мишићу, своме исписнику који је стекао углед бескомпромисног борца за модерно схватање поезије.

Опет се одазива позиву Трибине младих у Новом Саду, у то доба једне од водећих институција у афирмацији модерности у уметности у Југославији: 10. априла 1955. одржано је вече посвећено Попи под називом „Далеко у нама” – уводну реч дао је Бошко

Марио Маскарели:
Васко Попа

С пријатељима, слева надесно:
Васко Попа, Хаша, Миодраг
Мима Протић, Светлана
Велмар-Јанковић и Петар Џаџић

Петровић, песник, есејиста, романисијер и преводилац Томаса Мана, а потом су о Попи говорили Зоран Мишић и Петар Џаџић, док су своје слике, песнику у част, изложили сликари Пеђа Милосављевић, Душан Ристић и Марио Маскарели.

Михиз у *НИН*-у пише:

„Попа је песник зрео, довршен и увек поново дефинитиван. Сваки пут он заврши, догради један песнички свет у свих седам поглавља своје *Коре*, у свом циклусу о белуцима, у својим 'Играма'... Свака песма, чак сваки стих Васка Попе је непомерљив, незаменљив...”

Михиз говори о паралели Васко Попа – Миодраг Павловић:

„Оно што су Ракић и Дучић били за нашу поезију на самом почетку овог века, оно што су Црњански и Растко Петровић значили две деценије доцније, то су без сумње у средини овога века Миодраг Павловић и Васко Попа: покретачи, заокретачи, модернизатори, истраживачи и творци. Белези времена. Међаши поезије. Путокази развитка...”

Са пријатељима обично седи у кафани „Бока”, у Улици Иве Лоле Рибара, или у „Москви” (међуспрат), или у кафани хотела „Ексцелзиор”, а са Кашанином се виђа у „Видин капији”, у близини Кашаниновог стана, у Хиландарској...

Књижевно вече у Вршцу, са пријатељем Миодрагом Павловићем, на коме је говорио Борислав Михајловић Михиз – претворило се у празник, митинг поезије – био је то догађај о коме се дуго говорило, а старији житељи га и данас памте. Михиз о њима говори као о градским, урбаним песницима модерне брзе метафоре, европски оријентисаним писцима, обојица су радознали, смели... немају никакве везе са псеудоромантизмом, боемством, сексуалном раздраженошћу, сеоским дечачким идилама, песимистичком кукњавом око ситних личних и љубавних јада... Михиз констатује: Павловић је продоран, Попа нежан, Павловић је лед, Попа је жар, а обојица видовити, они друкчије гледају и друкчије виде у животу...

Ево и једне ретке епистоле Васкове – упућена је 10. јуна 1955. године из Париза Петру Џацићу, као секретару уредништва *Дела* (што је Џацића, као младог критичара у моди, веома разљутило, јер је он био уредник, а формално је обављао посао секретара, што је Попа добро знао):

„Драги Перо, синоћ сам се касно вратио у хотел са једне интелектуалне седељке па сам осетио потребу да наставим с тобом разговор од пре неколико недеља о нама у свету и свету у нама (што би рекао М. К). И овог пута у Паризу чини ми се: као да ми више имамо, али не унемо, не знамо шта ћемо с тим што имамо, а ови овде траже, траже одасвуд... Требало би да и ти видиш тог Бретона, и Мишоа, и Емануела, и Сиорана, па свуда сликаре...”

„БЕСКРАЈ ОКО СЕБЕ...”

У јесен 1955, редакција *Дела* организује разговор о приликама у нашој књижевности (после десет бројева овог часописа). Учествују Стојан Ђелић, Добрица Ђосић, Оскар Давичо, Петар Цацић, Антоније Исаковић, Света Лукић, Зоран Мишић, Миодраг Б. Протић и Александар Вучо. Попа је рекао да „онај ко уме да чита види јасно ко је шта” и да до „сваког од нас стоји да се својим делом потруди да сви то све јасније виде”. А онда је прочитао неколико својих забележака које је „водио са собом о поезији”:

„Бескрај око себе гледаш. У њему ти није све достигну. Бескрај у себи видиш чим очи заклопиш. У њима ти ништа није недостижно... Не можеш остати вечно затворен у себи, не можеш, такође, ни за тренутак напустити себе. Откад за себе знаш, исто питање: како живети нерастргнут између та два бескраја, између оног сабласног у себи и оног окрутног око себе? Како се одржати на танкој кожури живота? Да, то: како, из дана у дан, из ноћи у ноћ, везати крај с крајем?

Како? Ти то радиш речима. То је твој посао, бар мислиш да јесте. Речи, брда речи, сунце од њих не видиш више, реке речи, пуна су ти уста, пуне уши. Шта ту вазда речи? Ко да је коме до речи стало...”

У истом броју *Дела* (број 10) објављена је и антологијска Попина песма „Врати ми моје крпице”:

... Моје крпице од чистиога сна
од свиленој осмеха од йрујастие слујиње
Од мога чийкасиога йкива

...

Враји ми моје крпице
Враји кад ти лейо кажем...

Редакција студентског листа за књижевност и уметност *Видици* пита га шта мисли о томе листу? Попа одговара:

„*Видици* су се сврстали у ред наших најзанимљивијих књижевних публикација, благодарећи, у првом реду, својој младалачкој

свежини и полету. Устрају ли на путу којим су пошли, имају све услове да обогате нашу књижевну реч једним новим, смелим, толико потребним акцентом...”

Супрузи Хаши посвећује и своју другу књигу песама *Нејо-чин-йоље* – штампаће је Матица српска у Новом Саду (1956), у библиотеци Савременици, коју је уређивао песник и прозни писац Александар Тишма.

Своју нову књигу носи на Топчидерско брдо с једноставном, од срца исписаном посветом:

„Госпођи Исидори Секулић у знак искреног и дубоког поштовања...”

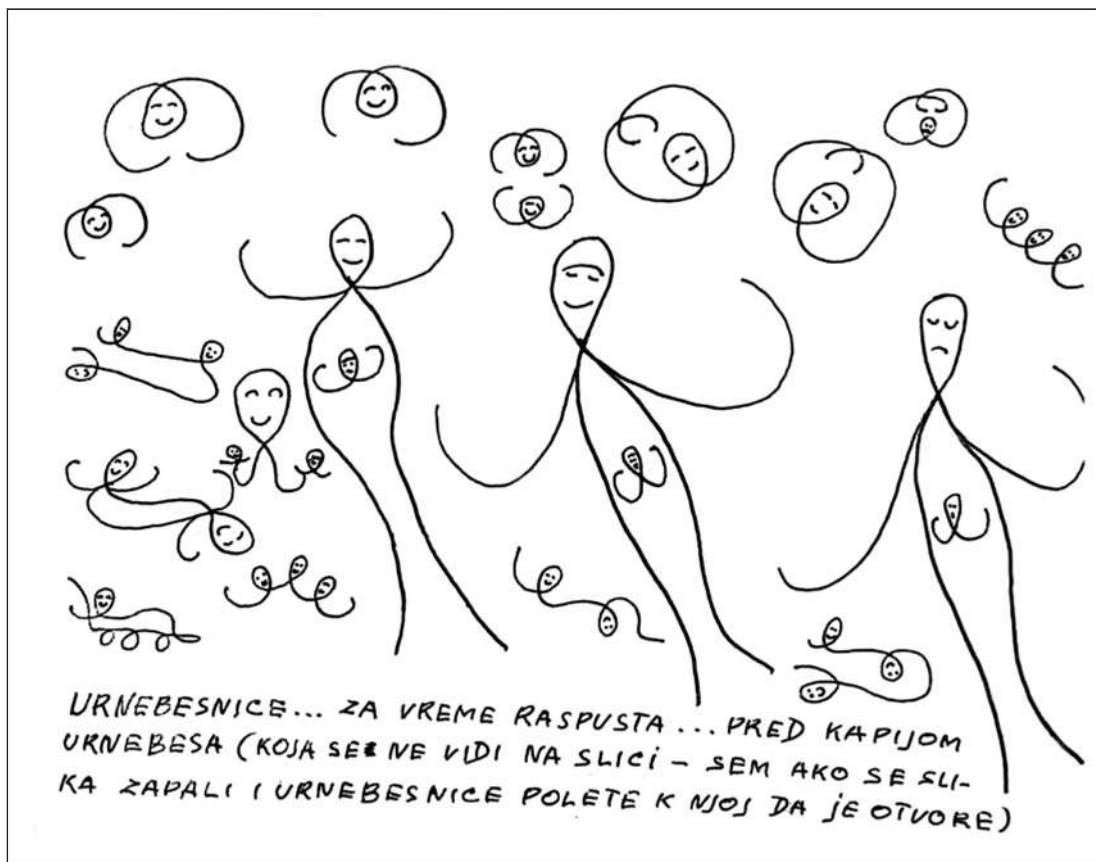
У лето 1956, у Београд долази познати француски филозоф Жан-Пол Сартр и његова сапутница списатељица Симон де Бовоар. Попа је био на дочеку, присуствовао разговорима, као један од домаћина, као изврстан зналац француске културе и језика.

У анкети листа *Сџуденџи*, у којој је учествовало хиљаду студената са 20 факултета Београдског универзитета, највише њих

Васко Попа са Жан-Полом Сартром, Миланом Дединцем и Александром Вучом у Београду

Ален Боске и Васко Попа
испред цркве Светог Марка
у Београду

чита поезију Васка Попе, а потом Раичковића, Давича, Ракића, Јакшића, Црњанског, Диса, Дучића...

Заједно с песником Григором Витезом, из Загреба, у лето 1956. борави у Румунији, на Конгресу румунских писаца. А крајем децембра присуствује на Старом сајмишту, у атељеу Миће Поповића, ексклузивној премијери драме Семјуела Бекета *Чеканући Годоа*, у режији Василија Поповића (Павла Угринова).

Нејочин-йоље наилази, као и *Кора*, на леп пријем код читалаца и критике. На почетку 1957. за ову књигу добио је „Змајеву награду” (заједно са Бошком Петровићем), а у жирију су били Александар Вучо, Маријан Матковић, Живан Милисавец и Борислав Михајловић Михиз. (Награда је установљена 1953. године, а додељује је Матица српска). У Београду се среће са Гаetanом Пиконом, једним од водећих француских есејиста. У лето 1957. у Београду борави млади француски песник, прозни писац и есејиста Ален Боске – упознаће Попу и из тог дружења настаће пријатељство.

Цртеж Васка Попе на дан
када је из штампе изашао
Урнебесник (1960) – порука
Хаши остављена на
његовом радном столу

Колаж цртежа
из Урнебесника

Васко је веома приљезан уређивачким пословима у „Поли-ту” – најпре је покренуо библиотеку „Страни писци”, а нешто касније и библиотеку „Метаморфозе”. Наравно ревносни је сарадник *Дела*. Милица Николић, преводилац и есејиста, редактор у редакцији „Нолита”, коју је Попа подстицао да се бави тзв. „руском археологијом”, овако се сећа Попе из тих година:

„Подневна окупљања, прво у тесним просторијама Нолитове редакције, а затим доле у Безистану, даровитих младих песника, есејиста и прозаиста, које је непогрешивим чулом и великом штедрешћу најчешће доводио Оскар Давичо, а окупљао за дискусионим столом и устрајно подстицао радећи за ’модернистичку ствар’ Васко Попа...”

У Загребу, на трибини „Књижевни петак”, Оскар Давичо, упитан – шта мисли о књижевнику Васку Попи – одговара:

„Васко Попа је, без сумње, један од најдаровитијих песника који су се појавили код нас после револуције...”

Ovaj primerak knjige

OD NEMILA DO NEDRAGA

повешијем Хаји и Васки
са жељом да неке од тих
петана наду одјеса и цјима.

Srdacno,
M. Dedinac

Besograd,
22-X-1957.

Разговарајући с Грозданом Олујић, репортером листа *Омладина*, у тек отвореној кафани „Безистан” на Теразијама, где се иначе окупљају писци, сликари и музичари модерне оријентације, Попа нерадо говори о себи и једва стидљиво открива душу:

„Песма је, у ствари, оличење склада без кога је тешко, без кога је у крајњој линији немогућно живети... *Кора* је књига моје младости, сведочанство моје прве љубави и прве свађе са светом. То је покушај да се големе животу који незадрживо стаса у вечној, неотклоњивој опасности, обезбеди кора... Својом поезијом желим да изразим тачно оно што сам написао. Кад бих умео то да изразим на други начин вероватно се не бих бавио писањем...”

Олујићева, млад и даровит прозни писац, настоји да ипак завире у књижевну радионицу свога саговорника:

„Како пишем? Најмањи део времена потрошим над хартијом. А о оним другим, страшним количинама времена жртвованим поезији, боље и да не говоримо... Заљубљен сам у језик улице, у језик народа, онај забележени и онај говорни. У онај језик сведен на знаке, на звучне гестове, рекао бих, који су били брбљивост... Мислим да су најснажнија остварења југословенских савремених песника код Крлеже, Давича, Весне Парун, Павловића, Дединца

Васко Попа, Бранко Јовановић
и Стеван Мајсторовић са
Хенријем Муром

и других на нивоу светске поезије, и мислим да је неопростиво што се не поклања већа пажња упознавању светске јавности с лепотом тих дела... Не гледам на критичара као на професора који има право да дели двојке и петице песницима. Мислим да млађи критичари: Мишић, Михајловић, Џаџић, Лукић прекидају са скоро традиционалним нераздељивим поезије у српској критици...”

Занимљиве су још две посвете пријатељима на књизи *Нејо-чин-йоље*. Песнику Милану Дединцу и његовој супрузи Радмили Бунушевац, уреднику *Полишике*:

„Ради и Мими у знак захвалности за лепоту и богатство наших сусрета...”

А сликару и есејисти Миодрагу Б. Протићу је написао:

„Пријатељу... за лепоту сусрета на раскрсницама...”

Протић ту посвету овако објашњава:

„Мислио је, сигуран сам, на ту прву, тадашњу раскрсницу између слободе невидљивог у нама и неслободе видљивог око нас...”

Те, 1956. године, Васко Попа пише песму „Дугини двори” коју посвећује Миодрагу Павловићу, коју неће унети ни у једну своју књигу – нађена је у заоставштини Павловићевој, исечена без ознаке где је објављена и када:

*Савила се жедна дуја
Савила се бескућница
Над земљом, над српском*

...

*Нашла дуја два ока
И у њима живу воду
И седам у води очевих боја
Гради дуја сада себи дворе
Седам кула све једна над друјом
Над земљом над српском.*

Петар Џацић, млади књижевни критичар, који је у „Нолиту” објавио своју студију-есеј *Иво Андрић* (1957) и у којој су промакле грубе коректорске грешке, говори о реакцији уредника Васка Попе (у мемоарском запису „После четрдесет година”):

„Био сам још у војсци (у Госпићу) када је књига угледала светло дана. Брзо сам реаговао – исправио сам што се могло исправити и исправке послао у Београд, Нолиту, тражећи да се у примерке убаци додатни лист *errata*.

Утешно писмо – одговор, написао је пријатељ, уредник „Нолита” Васко Попа; схватио сам да је њему поверен задатак да ме теши. Писмо је било кратко (Васко никако није волео да пише писма, поготово не опширна), весело, чак шаљиво интонирано. Сваки дебитант види у својој књизи и оно што никад нико неће видети; понашаш се, каже Попа, баш као слуђени почетник-параноик. Запомажеш као да су ти пацови просврдлали књигу, а она стоји здрава и читава, чита се и читаће се. И добра је, колико смем да судим и колико чујем од других. А исправке је немогуће дати, јер је књига већ отпловила у књижаре, у Београду и унутрашњости. Док ти ово пишем, кажу ми, да је хиљаду примерака већ продато (разграбљено!). Све је добро и све ће бити још боље, кад се вратиш из војске бићеш у орбити, само ако ти се крила пре времена не истопе (случај Икар). Ајде, па да се што пре видимо, Твој, Васко Попа. Слеве стране, уз П. С. додато је: Нисам Те читао нити

У Лубњани, у време
Фестивала фолклора (1957)

ћу Те читати, а и Твог Андрића ми је доста још из *Дела*, а и после Ровиња. Поздрав уз позив на јесење дружење, Зоран Мишић (Тих година смо пријатељевали и врло често излазили Васко Попа, Зоран Мишић и ја. Њихов 'покровитељски' тон двојаког је порекла. Они су већ били писци од значаја, а ја почетник. Уз то, Попа је био старији од мене осам, а Мишић шест година.)..."

НА ПОКЛОЊЕЊЕ, У СВЕТУ ГОРУ

Почетком априла 1958. умире Исидора Секулић, у 82. години. Васка Попу списатељица је одредила да заједно са Елијем Финцијем и Живорадом Стојковићем буде извршилац њене последње воље.

Душан Радић компонује кантату *Теле-кула*, на Попине стихове. А угледни загребачки модерни композитор Мирко Келемен компонује циклус Попиних песама *Игре*.

У другој половини септембра заједно са пријатељима Миодрагом Павловићем и Живорадом Стојковићем, Васко Попа креће у Грчку, на поклоњење у Свету Гору. (У интервјуу *Полишици*,

Разговор с пријатељима:
Васко Попа, Дарко Тагић
и Душан Радић

мај 1996, Павловић се присетио и тог пута: „На моје прво путовање ван земље могао сам да се отиснем тек у својој тридесетој години; циљ је била Грчка, Крит, Света Гора. У једном полифоном доживљају зачињало се у исто време хеленско бело *Млеко искони*, као и циклама-љубичаста *Велика Скијија*. Све то у септембру 1958. године. Са два пријатеља пређох границу, а успут у облацима указао ми се наивни лик Бранка Радичевића. Вероватно се тада зачела и намера да прионем на састављање *Анџолоије српској њеснишћива...*” У манастиру Хиландару, одмах по доласку, у капелици Савиног пирга њих тројица приређују полугодишњи помен Исидори Секулић... Васко у књигу утисака 28. августа 1958. записује:

„Благодарим братству манастира Хиландара на срдачном пријему...”

Павловић је нешто сажетији:

„Захвалан на врло срдачном пријему...”

Стојковић, пак, истиче гостопримство и захвалност хиландарском братству...

Инспирисан овим ходочашћем у Хиландар (како је говорио „седишту српске средњовековне песничке школе”), Попа ће написати песму о Богородици Тројеручици – о овој светињи ће после њега писати многи познати српски песници (Симовић, Бећковић, Магарашевић...):

Црна мајко Тројеручице

*Пружи ми један глан
Да се у чаробном мору окујам
Пружи ми друји глан
Да се слајкој наједем камења*

*И шрећи глан ми љружи
Да у њезду сјихова љреноћим*

*Присјео сам с љујџа
Прашњав и љгадан
И жељан друјачијеј свејџа*

*Пружи ми љри мале нежносји
Док ми не љадне хиљаду мајли на очи
И љлаву не изљубим*

*И док љеби све љри руке не одсеку
Црна мајко Тројеручице*

Стеван Мајсторовић,
Васко Попа и Бранко
Јовановић у Гребенцу

Нешто касније настаће и његова песма посвећена Сентан-
дреји, најсевернијем кутку српске миграције:

*Бежала си до краја вечности
Учинила још седам корака
Према северу...*

Из тих Попиних ходочашћа настали су антологијски стихови посвећени Каленићу, Жичи, Сопоћанима, Манасији... На нека је ишао и са Миланом Кашанином, на нека са Миодрагом Павловићем, на нека сам...

(У разговору са Милошем Јевтићем, уредником Радио-Београда, објављеном у књизи *Дијалој о свейу Миодрага Павловића*, 1998. Павловић је казао и ово:

„Душан Матић је учинио да се упознамо Попа и ја; по његовом мишљењу, наше познанство је могло бити за мене повољно, корисно. Васко је у почетку био резервисан, мимоилазио ме је... Са Попом сам касније другоао интензивно читавих петнаест година, па смо и путовали заједно на разне стране. Био је богата личност, обдарен не само песничком мишљу него и другим интуицијама, рецимо за историјска збивања, актуелна и давна. Једино у будућност није могао да гледа без великог узнемирења, да не кажем и страха...”)

Павловић, у то доба најприснији Попин пријатељ, тврди:

„Ако бисмо хтели једном речју да означимо особине песничког израза Васка Попе, онда је та реч, пре свих других: сажетост; ако би ова уметност имала своју девизу, то би сигурно била: што мање речи...”

ТАЈНА „МАЛЕ КУТИЈЕ”

Почиње да пише два запажена циклуса песама: *Косово њоље* („Косово поље”, „Вечера на Косову пољу”, „Косова песма”, „Бој на Косову пољу”, „Венцоносац са Косова поља”, „Бојовници са Косова поља” и „Косово посланство”) и *Савин извор* („Савин извор”, „Живот Светога Саве”, „Свети Сава”, „Пасторство Светога Саве”, „Ковачница Светога Саве”, „Школа Светога Саве”, „Путовања Светога Саве” и „Свети Сава на своме извору”). Оба циклуса настајаће у наредних десетак година.

Завршава и објављује песнички зборник *Од златна јабука*, руковет народних умотворина, избор њему најдражег нашег народног блага. У зборник је унео народне умотворине које припадају српској и другим књижевностима југословенских народа: бројанице, загонетке, песме, приче, пословице и изреке, враџбине и басне, брзалице, клетве и заклетве. У кратком предговору овој књизи песник вели:

„Изговарамо у себи те древне, ко зна кад сročене песме, загонетке, пословице, враџбине, клетве и бајке, и оне искрсавају пред нама у новом, неслућеном сјају, у ненацетој свежини, као да су данас настале. И тако ће бити докле год буде сунца и земље и нашег чаробног језика. Докле год буде наше стално обнављане љубави, увек друкчије и увек верне народној поезији.”

Радо прихвата позив из Новог Сада да учествује на Трибини младих, заједно са Михизом и Живорадом Стојковићем, у разговору о књизи данас.

У новогодишњем *НИН*-у, 1. јануара 1959. објављује прве песме из циклуса „Мала кутија”, укупно пет песама (овај циклус, започет 1958, писаће до 1984).

„Чудесни циклус Васка Попе *Мала кутија* настајао је у песничкој радионици пуних двадесет и пет година. Иницијална песма са истоименим насловом ’Мала кутија’ објављена је 1959. године. Песник Попа је после једанаест година (1970) објавио циклус *Мала кутија* који је чинило осам песама, да би после четрнаест година (1984) ова поетска руковет била уобличена у коначну верзију од

једанаест песама... Васко Попа је песник који дуго и математички прецизно ствара сваки текст..." (Гојко Тешић)

Заједно с Николом Радојчићем, Георгијем Острогорским, Драгољубом Павловићем, Миланом Кашанином и Иваном Божићем, Попа је сачинио за Српску књижевну задругу пројекат за писање „Историје културе Срба”.

Почетком маја 1959. у Београд је допутовао Ролан Барт, угледни француски есејиста и критичар – Попа му је, домаћин, заједно са Душаном Матићем и Зораном Мишићем.

У Паризу излази из штампе, 1959. године, први превод књиге песама Васка Попе на француски језик: *Врајти ми моје кривице*, у преводу Зорана Мишића и Алена Боскеа, младог, модерног француског есејисте и песника, који је написао и поговор књизи. Издавач је угледни Пјер Сегерс.

Упознаје Ђорђа Трифуновића, младог историчара српске средњовековне књижевности, који ће имати значајну улогу у његовом интересовању за српску књижевну баштину.

Попине песме изаћи ће 1960. године и на пољском језику, у Кракову, у преводу З. Стоберског и Ј. Зича.

У зиму те године, Попа ће топло препоручити песника Драгана Колунцију за пријем у Удружење писаца Србије, јер, по његовом мишљењу, реч је о једном од „најдаровитијих песника младе књижевне генерације”.

У мају Ж. П. Сартр је поново у Београду. Попа га прати, у име домаћина, заједно са Марком Ристићем, Матићем, Дединцем, Давичом, а са А. Вучом га прати у обиласку фабрике мотора у Раковици.

Нолит објављује Попин *Урнебесник*, зборник песничког хумора. У уводној речи песник каже:

„Трагао сам за хумором у новој српској књижевности. Стари бескућник, хумор, настанио се у самом жаришту поезије. Темеље те поезије која је изгубила светлост да би извојевала човечност одражава добрим делом он, озлоглашени паликућа... Пречуо сам, колико год је то било могуће, све шале и пошалице, све вицеове духовитости, немоћне да оставе за собом дубљи песнички траг. Духовито је: голицати ствари. После тога ником ништа. Хумор је: скинути просто стварима кожу. После тога, неком кожа, неком све звезде.

Саслушао сам једино она дела у којима се путем делотворног хумора дошло до нових песничких средстава, израза и откровења.”

(Примерак *Урнебесника* поклања чувеном библиофилу из Инђије са посветом: „Господину др Георгију Михаиловићу у знак искреног поштовања и благодарности...”)

У првом песничком зборнику ове врсте у српској књижевности, Попа је одабрао стихове двадесеторице писаца – од Стерије, Љубе Ненадовића, Кодера, Змаја, Лазе Костића, Јована Грчића Миленка, Илије Вукићевића, Радоја Домановића, до Винавера, Драгана Алексића, Растка Петровића, Мони де Булија, Ристе Ратковића, Вуча, Матића, Ристића, Давича, Павловића, Боре Ћосића и Миодрaга Булатовића. На почетку књиге Попа је сачинио мали речник хумора – Исидора Секулић, Марко Ристић, Сретен Марић, Павле Стефановић, Коча Поповић, Ели Финци, Зоран Мишић, Зоран Глушчевић и Бора Ћосић, а на крају су ликовни прилози више сликара и избор из старих листова.

Све у свему – необична књига, занимљиво виђење хумора у српском песништву. Суд о књизи, чини се, најбоље је изразио песник и драмски писац Велимир Лукић у *НИН*-у, истичући да је реч о изузетној књизи, коју је сачинио човек који је имао снаге, ума, маште и духа да је направи.

Да поменемо и суд једног виспреног интелектуалца из Загреба, угледног писца Антуна Шољана, објављен у *Телеграму*:

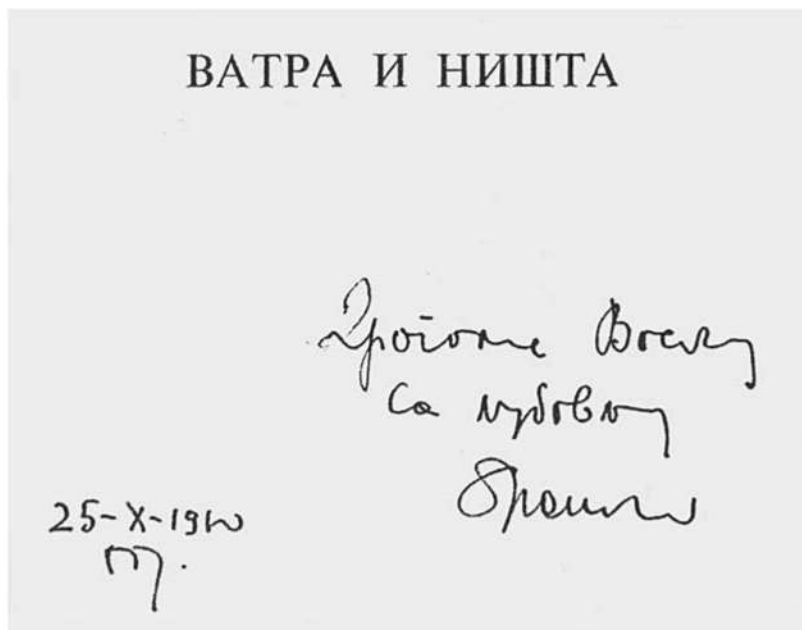
„Ова изврсна, неконвенционална, врло особена књига Васка Попе нема никаквих претензија на то да буде исцрпна антологија хумора у новијој српској књижевности. Она је напосто ту: зборник текстова... који су као литература и као хумор занимљиви управо оном и ниједном другом састављачу. Васко Попа се није пуно бринуо за друге критерије, осим за лични, и баш с те ексклузивности направио је једну од најзанимљивијих и најоригиналнијих књига ове сезоне... Једно изврсно и оригинално остварење пјесника, који тражи своје родитеље по властитом лицу и обличју.”

Песнику и новинару новосадског *Дневника* Мирославу Антићу, Попа даје једну од ретких изјава за новине:

„Шта да вам кажем? Моје осећање света је, можда, инат. Неки наслеђени, неутољиви, вајкадашњи. Терање ината свему што није у складу са жељом, са чежњом, са сном, са њиховим остварењем. И тај инат, и то је један од начина да се постигне склад са светом. Песма је, у ствари, оличење тог склада, без кога је тешко, без кога је у крајњој линији немогуће живети...”

Боравио је у Прагу неколико дана у касну јесен 1960. године и том приликом спријатељио се са преводиоцем и професором универзитета Душаном Карпатским, коме ће по повратку кући писати:

„Драги Душане, Јављам ти се да ти кажем колико ми је било пријатно твоје друштво у том златном Прагу, да те поздравим из Београда и да ти обећам да те нећу заборавити – Васко. П. С. Буди

добар с децом. Немој да их много мучиш са знањем. Казаће им се само кад порасту.”

На Скупштини Српске књижевне задруге (26. јуна 1960), Попа је изабран за члана Управног одбора Задруге (седници је председавао Иво Андрић).

Ален Боске објављује код париске издавачке куће „Nachette” (Ашет) обимну студију о модерној поезији *Реч и занос*, а посебно поглавље посветио је шесторици, по њему, најзначајнијих савремених светских песника – Сен Џон Персу, Анри Мишоу, Иву Бонфоа, Фернанду Песои, Октавију Пазу и Васку Попи. Боске, између осталог, каже:

„Увек веран себи, Васко Попа може да пише и песме у славу националне прошлости у потпуном складу са нужношћу магије без одређене намене... Он никад није у делиријуму и увек тражи историјско оправдање, а она нимало не спутавају његово пуно расцветавање...”

Песник Душан Белча покушава да га наговори да дође у Вршац. Васко му каже:

– Још је рано...

Бранко Миљковић му шаље своју тек објављену књигу песама *Ветра и ништа*:

„Драгом Васку са љубављу...”

Ален Боске, угледни француски песник, у једном писму Миљковићу, пише:

„Мој пријатељ Васко Попа ми је дуго причао о Вама...”

На Ташмајдану,
на поподневној кафи
(снимио Ђорђе Трифуновић)

Венчање Милића од Мачве
– кумови Васко Попа и
Миодраг Павловић

Миљковић ће ускоро у једном разговору у *НИН*-у, на питање новинара: ко је наш највећи савремени песник, једноставно одговорити:

„Несумњиво – Васко Попа...”

Гостујући у Сарајеву и према сећању младог песника, у то доба, Рајка Петрова Нога, Попа изјављује да је „Херцеговина Тоскана нашег језика...” (Тосканско наречје у Италији је, према тумачењу лингвиста, узето за основ књижевног језика у овој земљи.)

Ђорђе Трифуновић упознао га је са породицом Момчила Настасијевића, песника кога је, поред Лазе Костића и Ђорђа Марковића Кодера, веома ценио. (Трифунувић је у свом сећању забележио: „Увек смо ишли заједно, два или три пута... Први пут су ту били сва браћа и сестре, осим Славомира. Водио се пријатан разговор, у коме је Васко, поред осталог, говорио како замишља издавање Момчилових песама и да ћу ја за ово издање саставити пишчев животопис и речник древних речи. Васко је оставио леп

утисак на браћу и сестре. Касније су више пута понављали како је Васко пријатан и цивилизован господин...”). Ту Настасијевићеву књигу објавиће наредних година „Просвета”.

На Златибору, на Партизанским водама, на монументалном споменику подигнутом у спомен на сто педесет стрељаних рањеника партизана у јесен 1941. године, уклесани су Попини стихови:

*Не дам
Ово сунца у очима,
Не дам
Ово хлеба на длану...*

У Српској књижевној задрузи члан је Уређивачког одбора едиције „Уметнички споменици Југославије” и члан Уређивачког одбора библиотеке „Стара српска књижевност”.

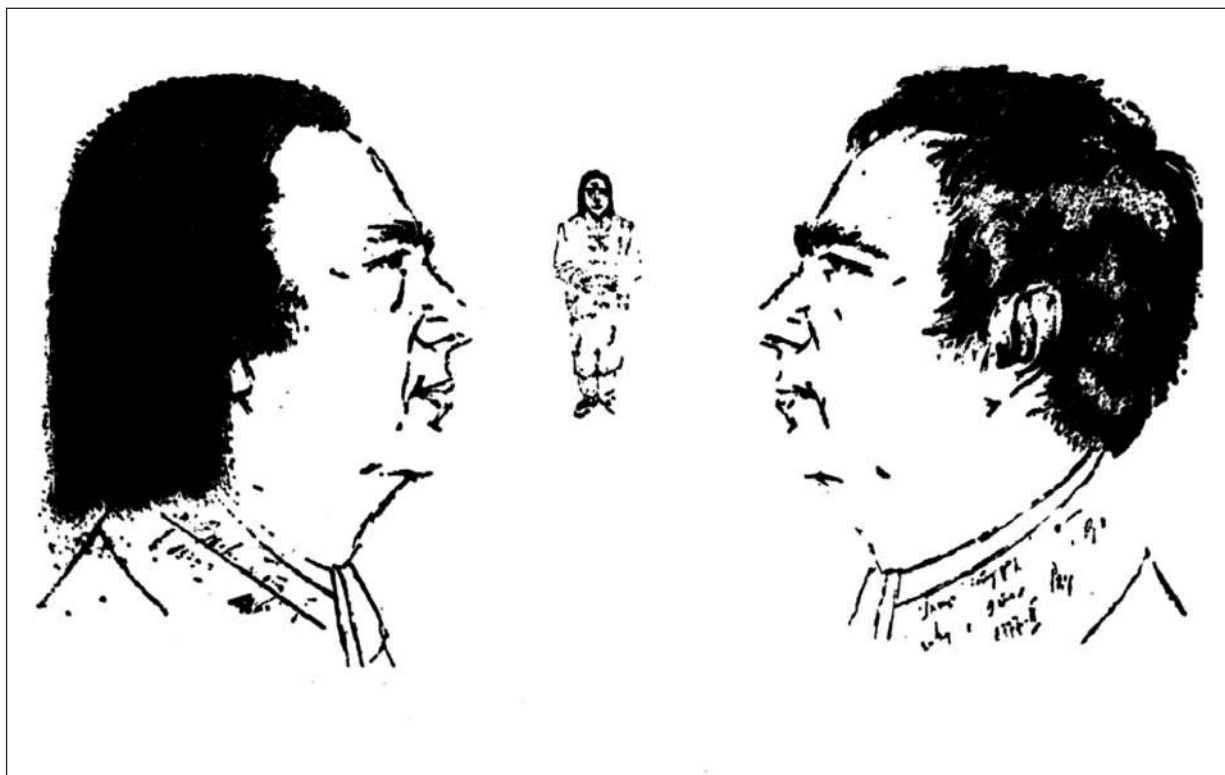
У Задрузи је веома ангажован – у Управном одбору су, поред Андрића, и Милош Ђурић, Милан Ђоковић, Милорад Панић Суреп, Миодраг М. Пешић, Владимир Симић, Душан Матић, Живорад Стојковић... Остаће, у лепој успомени, свим најугледнијим часницима Задруге свечана вечера у „Метрополу”, у част Ива Андрића, а поводом Нобелове награде. Било је то 27. јануара 1962. године, а на јеловнику су се сви присутни потписали – од Андрића до Сурепа, Ђоковића, Јована Христића, Васка Попе, Миодрага Павловића...

Трећи песнички зборник Васка Попе *Поноћно сунце* излази из штампе 1962. године (издавач је „Нолит”, библиотека „Орфеј”, уредник Зоран Мишић). Реч је о првом зборнику фантастике у српској књижевности од 13. до 20. века. У првом делу књиге („Кључеви сновиђења”), Попа је изабрао најлепше одломке из есеја наших писаца који говоре о значају и улози сна у песништву (Лаза Костић, Марко Ристић, Сретен Марић, Зоран Мишић и Зоран Глушчевић), а потом су дате изабране песме – сановник или сан у очима песника од средњег века до Бранка Миљковића. У уводној речи Попа је написао:

„Сањао сам одавно једну књигу снова, једну књигу начињену од најлепших (за мене најлепших) снова српских песника. Сањао сам сановник у коме сами песници тумаче своје снове и своја виђења. Сањао сам чаробну кутију у којој су скривени кључеви сновиђења. Ко жели да научи како се тим кључевима бара-та, нека кутију отвори. Најбоље је да се то уради око поноћи.”

И није чудно што је критичар *Полијшике*, Мухарем Первић, написао да је ова књига „сном виђена и сном писана”.

(Професору старе српске књижевности на Филозофском факултету у Новом Саду, Ђорђу Сп. Радојичићу, на *Поноћном сунцу* исписује посвету:

Милован Видак:
Васко Попа

„Госпођи Надежди и проф. Ђорђу Сп. Радојичићу у знак поштовања и срдачности...”)

(Објављено је и библиофилско издање у сто примерака, које је уредио сликар Душан Ристић.)

Велику помоћ у настајању *Поноћној сунца* пружио му је Ђорђе Трифуновић, који му је транскрибовао и превео скоро све средњовековне текстове. А велику помоћ пружио му је и још један универзитетски професор – Владан Неђић, изузетни зналац српске народне књижевности.

Наредне, 1963. године „Просвета” објављује *Нејочин-йоље*, са предговором Миодрага Павловића, у којем се наглашава:

„Ако бисмо хтели једном речју да означимо особине песничког израза Васка Попе, онда је та реч, пре свих других: сажетост; ако би ова уметност имала своју девизу, то би била: што мање речи... Кратак, слободан стих, без интерпункције... или кратка реченица у кратком прозном тексту, непроменљиво се срећу у обе ма књигама... Обе књиге у ствари нису збирке песама већ збирке циклуса...”

Попа је веома близак члановима уметничке групе „Медиала” која је основана у Београду крајем педесетих година, а коју су

чинили будући велики ликовни уметници: Леонид Шејка, Оља Ивањицки, Синиша Вуковић, Миро Главуртић, Дадо Ђурић, Милић од Мачве, Коста Брадић, Милован Видак, Владан Радовановић и Светозар Самуровић. (Милићу од Мачве ће заједно са Миодрагом Павловићем бити и кум на венчању. Песме ће посветити Шејки, Ољи Ивањицки, Милићу, Даду Ђурићу, Вуковићу, Главуртићу, Самуровићу...)

Као „резултат дружења са Васком Попом, које је било веома подстицајно”, како каже Ђорђе Трифуновић, објављена је његова прва књига *Из ѿмине ѿјање* (1962), са поднасловом *Сћвари српски ѿснички зајиси*. Трифуновић ће (у једном интервјуу у пролеће 1995) казати о Васку Попи и ово:

„Он је био човек другог образовања, песник, романиста и велики љубитељ српских књижевних старина у којима је видео неслућено богатство. И желео је што више о томе да сазна. Моје рано познанство са њим било је оплемењујуће и подстицало ме да што више радим. На другој страни, Васко Попа је, уз неку моју минималну помоћ, све више залазио у далеку књижевну прошлост, односно средњи век. И тако се негде шездесете јавила идеја да саставим једну књигу која би била, условно речено, лаичка... Васко се нарочито залагао да се доносе текстови у оригиналу, у фонетској транскрипцији, то јест по читању, савременим писмом. Тако сам и урадио: на левој страни је био оригинал по читању, а на десној превод. Васко није волео израз 'превод'. Био је више за то да се говори 'пренос', јер је сматрао да је наш језик један језик који има своју дугу историју и да не можете да преводите са истог језика... Тада је и код Васка почео да се дешава преокрет који је довео до његове збирке *Сћоредно небо*. Управо та збирка показује његов велики напор да се досегне тај спој. Он ту први пут употребљава неке сложенице које су својствене средњовековној књижевности...”

О поезији Васка Попе „Просвета” је објавила студију Карла Остојића (Макса Еренрајха) *Између сћвари и нишћавила*. Аутор је књигу од 156 страница назвао есејом, и то је прва обимна расправа о Попином песништву.

Дружи се све чешће са Милорадом Павићем, импонује му његова ученост, нарочито познавање прошлости Србије. На књизи песама *Нејочин-ѿоље*, којој је предговор написао Миодраг Павловић пише му: „... у знак другарске пажње и срдачности...” Павић ће му касније посветити песму „Покуда речи или силазак у јабуку”.

Почетком лета 1963, у Београду борави делегација италијанских писаца. Попа се спријатељује са једним од највећих песника Италије у прошлом веку – Ђанкарлом Вигорелијем.

Залагањем Васковим, Српска књижевна задруга прихватила је идеју да се крене са припремањем целокупног зборника старе српске црквене поезије (XII–XVII век) и тај посао поверен је Ђорђу Трифуновићу, а пројекат ће бити назван „Србљак”.

„ШИК КАО ПОПА...”

На измаку фебруара 1964, у великој дворани Дома синдиката у Београду, одржан је митинг поезије – једно од првих великих сретања српских песника: своје стихове читали су Душан Матић, Васко Попа, Миодраг Павловић, Драган Јеремић, Матија Бећковић, Драган Колунџија и Бранислав Петровић. Био је то, истински, догађај у престоници тога доба.

Почетком лета Попа борави у Румунији, у делегацији Савеза писаца Југославије, а поводом прославе 75. године од смрти великог румунског песника Михаја Еминескуа. Заједно са Иваном В. Лалићем провешће у овој земљи десетак дана, присуствоваће и симпозијуму о животу и делу Еминескуа, као и премијери драме *Еминеску М. Штефанескуа*.

Попине песме штампају се у Прагу, на чешком језику, у преводу Лудека Кубиште и Ирене Венигове.

„Просвета” објављује књигу есеја о српским песницима Миодрага Павловића *Осам ђесника* (1964), у којој аутор разматра опусе Дучића, Диса, Срезојевића, Бојића, Анице Савић-Ребац, Настасијевића, Радомира Продановића и Васка Попе. (Овај есеј, међутим, неће унети у своју књигу *Есеји о српским ђесницима*, у оквиру *Изабраних дела*, 1981. године.)

Драгиша Витошевић у предговору антологији савремених српских песника са села *Орфеј међу шљивама*, Васка Попу назива „врашким мађионичарем” и закључује да је Попа свој занат учио (и мајсторски изучио) у „богатој и бриткој ковачници наших народних умотворина”.

Године 1964. невиђени публицитет у јавности добила је *Анџолоџија српског ђесништва* (XIII–XX век) Миодрага Павловића. Аутор је на самом почетку књиге исписао штампану посвету: „Пријатељу Васку Попи”. Издава ју је Српска књижевна задруга у 5.500 примерака и још 300 примерака на луксузној хартији, повезаних у кожу и нумерисаних од 1 до 300.

У *Анџолоџији српског ђесништва* Попа је најзаступљенији песник – у књизи је седамнаест његових песама. Састављач је имао једноставно објашњење – антологија поезије увек је и приручник

Васко Попа
у Берлину

поезије и књига за читалачко уживање. Поводом жучне полемике, која се том приликом разбуктала у јавности, Васко Попа у *Вечерњим новостима* изјављује:

„Објављивање Павловићеве *Анџолоџије српској њеснишћива* догађај је од историјског значаја у нашој књижевности и у културном животу наше земље. У *Анџолоџији* је први пут сагледана

целокупна песничка продукција од осам векова и вредност њених истина и лепота засјала је пред нама као радосно откривење. Први пут су овде у оцењивању стваралаштва наших песника примењена светска мерила. Испоставило се да су врхунска остварења нашег песништва, од почетка тринаестог века до данас, та мерила задовољила. Тако смо први пут добили националну антологију која означава оригинални допринос српских песника светском песништву. Не само у нашој земљи него и у свету. *Анџолоџија* ће учинити да српско песништво стекне углед који му с правом припада.”

Нажалост, наша књижевна критика није, до сада бар, одала заслужено признање састављачу *Анџолоџије*. Али зато су љубитељи песништва са нескривеним одушевљењем дочекали ову књигу која је за неколико недеља готово распродата.

Занимљива је реакција Добрице Ћосића – он се јавља *Вечерњим новостима* с молбом да, иако није песник, историчар књижевности ни критичар, изнесе јавно своје мишљење, и како вели, као савременик Васка Попе, пита читаоце овог листа и „[...] свих наших новина и књига, памте ли, знају ли, да ли је икада од времена којим почиње Павловићева *Анџолоџија* до данас ишта неукусније, надменије речено у похвалу свога хвалисања, од онога што је рекао Васко Попа у изјави Вечерњим новостима поводом ’историјске појаве’ *Анџолоџије српског песништва*!

Јер, *Анџолоџија* српског песништва од тринаестог до двадесетог века посвећена је Васку Попи; у осам векова певања и мишљења на овом језику, највише је песама Васка Попе; сви живи песници овог језика у овој *Анџолоџији* заступљени су са 27 песама, а Васко Попа сам има 17 песама; као потпредседник Српске књижевне задруге исти Васко Попа био је наручилац, издавач и као пријатељ, како је у посвети Павловићевој означен, вероватно и саучесник...”

Изјава Васка Попе, сматра Ћосић, може да уђе „сасвим сигурно у завичајну антологију неукуса и покондирености” и зато моли читаоце ових новина „кад на улици сретну Васка Попу, да га добро загледају и провере: јесу ли му се зацрвенеле уши? Није могуће да нису. Признајем, ја сам се застидео”.

Била је то жестока реакција угледног писца, а то је допринело само захлађењу њихових међусобних односа, који ни до тада нису били присни. Ћосић је уживао прворазредни углед као прозаиста, а опет, Попа је био прворазредни песник...

Мирослав Крлежа је имао обичај да каже:

„Шик као Попа...”

(Према Вујаклијином *Лексикону* – шик је француска реч и значи леп, допадљив, добар начин живота „који одговара друштвеним формама...”)

Крилаша свирала

Крилаша свирала евокле
Око мана у јокетом клуку
Пестом и некура маме

Да ми небурај и евокле
Или на јурио вејме небо
Или на земљу могу вуђе

Забавка се у крајоко рече
Торе јој и крика и несе
И сења на небеским зверима

Зер не зна неку јурио јесу

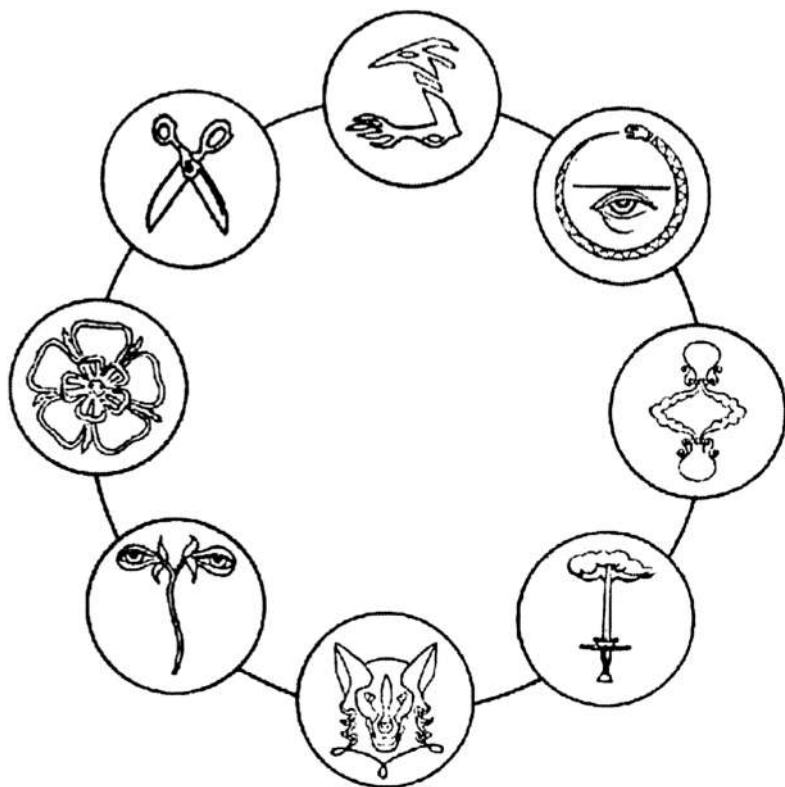
Овом ће пуре само раздршени
И никуд ил одмативки ноге

Васко Попа

Године 1964. у Београду умире Василије Попа, отац песников.
(У Београду је и сахрањен.)

Веома га је погодила партијска одлука Градског комитета Савеза комуниста да буде кажњен последњом опоменом пред искључење „због небудности...” „Нолит” је био суиздавач *Речника савременој српскохрватској језика* Милоша Московљевића (издавач је „Техничка књига”), а реакција комунистичке олигархије била је жестока и књига је одмах забрањена. Васко је кажњен због небудности, а да књигу није ни видео!

Попине песме излазе и на словеначком језику, у препеву песника Цирила Злобеца, а у издању Државне заложбе Словеније.

Попин утицај се тако шири на целокупни југословенски књижевни простор. Он је песник кога подражавају песници свих народа и народности, од Триглава до Вардара. Такав утицај није имао ниједан савремени песник до тада.

У Западној Немачкој, у Минхену, у издању куће „Langewische-Brandt“, у преводу Карла Дедечијуса, објављена је књига Попиних песама на немачком језику.

У Прагу издавачка кућа „Одеон“ објављује Попине изабране песме *Враћи ми моје крилице*, у преводу Ирене Венигове, која ће (1991) написати:

„Васко Попа је у нашој књижевној средини постао појам. Нарочито после изласка књиге стихова... књиге која је одмах распродата...”

А у Београду је штампан избор песама Момчила Настасијевића, који је сачинио Васко Попа. Настасијевић је, иначе, Попи један од наших најдражих песника.

Као потпредседник Српске књижевне задруге, Васко Попа се залаже да се у оквиру објављивања капиталних дела српске културе објави у целини стара српска црквена поезија.

Небески прстен

ПРСТЕНЕ нијачи прстене
Како си се изгубио
Како с неба пао негде
Више свуда него негде

Земто си одмах венчао
Стари свој простори сјај
С младом својом празником

Заборавили су и тебе
И своју свадбену ноћ

Сјај ти се отад пролио
Празника уздијела
Ти си опет изгубљен

Ево ти домали прст
Свриси се на њему

Смрти сунчевој оца

НА ТРИ корака од врха неба
Од липе у вечном цвету
Старо је сунце застало

Покренуло позеленело
Окренуло се око себе тринут
И вратило своје исходу

(На наше очи да не умре)

Кажу да има сина сунчевића
Док се окат и за нас не роди
Научићемо мрак овај да сија

Слепо сунце

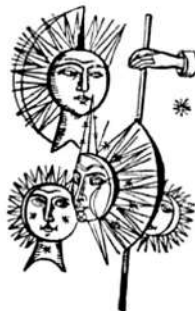
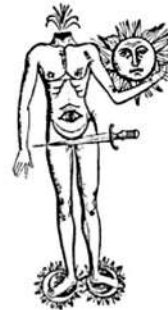
САКАТА два зрака
Слепо сунце воде

Јутро је у печалби
С оне стране неба
Није на својој празу

Подно је ниско пало
Буцера се с мундана
Никад није код куће

Вече у свет отишло
С постољем на леђима
Проси на некој звезди

Раширених руку
Само је моћ изишла
У сусрет слепом сунцу

Звездани несјоразум

ПОГЛЕДАЛЕ сте се звезде
Криво да небо не види
Мислиле сте добро

Разумеле се наопако

Освајале сте кладње
Далеко од огњинга
Далеко од хапија неба

Погледајте мене звезде
Криво да земља не види
Дайте ми знакове тајне
Даку вам ошмице штап

И мутању једну моју бору
И водицу једну тренавицу
Кући да вас врате

Председништву и Управном одбору
Српске књижевне задруге

Београд

Молим да ме ослободите
чланства у Уређивачком одбору еди-
ције Уметнички споменици Југосла-
вије. Пошто сам и тако глав и уре-
ђивачког одбора Етнографске Сња-
фра српска књижевност, не могу и
не желам да истовремено постоји
сујет две еднице СКЗ.

Уверен сам да ће Председни-
штво, а ако је потребно и Управ-
ни одбор СКЗ уважити моје разно-
бе и изити у сусрет овој молби,
како на унапред најлепше захва-
љујем

У Београду 25.12.65 Васко Попа

Бр. 4/66

6. јануар 1966.

Поштовани друже Попа,

Председништво Српске књижевне задруге примило је Ваше писмо од 25. XII 1965. године, којим сте поднели оставку на чланство у Уређивачком одбору еднице "Уметнички споменици Југославије".

Поред све дужне пажње коју смо поклонили Вашим аргу-
ментима, морамо да Вас најлепше замолимо да те аргументе
преиспитате - посебно из аспекта интереса целе еднице /коју, као
што Вам је познато СКЗ издаје у копродукцији - што је релеван-
тно за специфичну технику Ваше одлуке/ - и да, имајући у виду
ситуацију у њеном ~~стању~~ стању, одустанете од Ваше оставке.

Уверени у Ваше разумевање и добру вољу упућујемо Вам
срдљачне поздраве и поштовање.

СРПСКА КЊИЖЕВНА ЗАДРУГА

Секретар,

ИМ.

/Иван В. Далић/

Одговор СКЗ-а

Београд

Bela si kost mesta oblacima
Nisi ti svoje lomace
Ja preorane kucake
Ja kosejanog praha
Nisi ti woga nestanka
Sace te čuva
U zlatnom momu divota
Viseko nad lavcicom vokova
I koji te na vencičaje
Peturke rajike reke
Sa trideleretstom rekou zemeji
Bela si kost mesta oblacima
Kost kostijh matih

Vaska Popa

Српска књижевна задруга објавиће 1965. године у Колу (књ. 391) Песме Васка Попе (Кора, Нејочин-џоље, Усјравна земља). У књизи је штампана и напомена да је знамења (ликовна) нацртао, према Попиној замисли, сликар Душан Ристић.

Стевану Раичковићу поклања књигу „у знак пажње и срдачности”.

Попини стихови се објављују у Букурешту, у препеву Никите Станескуа, једног од највећих песника Румуније.

Пише циклус песама *Повратак у Београд* („Повратак у Београд”, „Горња тврђава”, „Теразије”, „Врачар поље”, „Небојша кула”, „Велики господин Дунав” и „Београд”).

Сретен Марић му поклања своју прву књигу *Ојлеги*: „Васку, свом поштованом пријатељу и – ментору...”

Кора и Нейочин-йоље објављени су у Братислави, на словачком језику.

За превођење Попиних песама на енглески језик веома се заинтересовала Ен Пенингтон, професор старословенског језика на Универзитету Оксфорд у Енглеској. Она ће наредних година писати Васку дуга писма оданости његовој поезији, а превођење његових песама схватиће као „невероватан и драгоцен посао”. Писаће му: „Ваш језик је толико богат и тачан, да се мора дуго размишљати о свакој речи...” Познанство са Ен Пенингтон биће драгоценост за продор Попине поезије на енглеско језичко подручје. Са Ен ће се наредних година Васко и његова супруга Хаша веома спријатељити и она ће им бити чест гост у Београду – одушевљаваће се Хашиним кулинарским умећем, посебно гибаницом („најбоље што је икад јела”).

Борави у Берлину. У Академији уметности Попа држи предавање о песништву данас. На питање о тајни песме, он одговара:

„Питају ме шта значи твоја песма. Зашто не питају дрво јабуке шта значи њен плод – јабука? Да уме да говори, дрво јабуке би им, по свој прилици, одговорило: ’Загризите у јабуку па ћете видети шта значи!’... Гледаш за својом песмом која ти је одлетела из руке, ћутиш, одмараш се мало, или бар мислиш да се одмараш, и пушташ њу, своју песму, да сама одговара на питања, пушташ је да сама буде свој сопствени одговор...”

Одговарајући на питање: како је створио песму, Попа вели:

„Зашто не питају камен како је створио камичак или птицу како је излегла птиће или жену како је родила дете?...”

Попа покушава да нађе одговоре на разна питања у вези са песмом и песништвом, или пак да протумачи своје мишљење о томе – где му је место, пошто је песма настала:

„У песми сигурно не: замисли да у јабуци нађеш грумење земље која је јабуку исхранила?! Иза песме ти је место, можда? Не, ни иза песме: сенка би ти на песму пала и замутила је. Испод песме, дубоко испод ње ти је место: као свакој земљи хранитељки.”

На конгресу Међународног ПЕН клуба на Бледу, Васко је између осталих упознао и Артура Милера, славног писца, председника Клуба, мужа славне глумице Мерилин Монро, али су му најчешће друштво у вили Словеначке академија наука и уметности, правили преводилац Александар Стефановић, Александар Петров и словеначки писац Јоже Јаворшек, Видмаров секретар.

Сава Лазаревић, директор „Нолита”, Васко Попа, др Драгиша Витошевић и др Александар Петров у Гружи испред дома Витошевића

Ту је и „несташни” Миодраг Булатовић, а на Петровљеву причу о Васку, Буле му одговара: „Пусти ти Васка! Воли Попа да попује, а шта стварно мисли и ради, то не зна нико...”

Почетком 1968. у Бечу је саопштено да је Аустријску државну награду за европску литературу добио српски песник Васко Попа.

Допутовао је у Беч са Хашом. Ово признање пре Попе добила су два европска песничка великана: Збигњев Херберт (Пољска) и Вистан Хју Одн (Велика Британија). Одлуку о награди донео је жири: Франц Теодор Цукор, председник ПЕН клуба Аустрије, др Волфганг Краус, председник Друштва за аустријску књижевност, Герхард Фриц, главни уредник часописа *Литература и кријтика*, др Виктор Сухи, директор Архива за савремену аустријску књижевност, и Хилде Спил, секретар ПЕН клуба Аустрије. Одлука је донета једногласно. Признање Васку Попи уручено је у великој сали Министарства за културу у Бечу – циклус песама *Белушак* рецитовао је Ернст Мајстер, првак Бургтеатра. Попа је, том приликом, рекао:

„Примам ову награду у првом реду као похвалу песништву мога народа и његовом језику. Све што један песник постигне у своје раду, дугује својим великим претходницима: од њих добија двоструку поуку о предању и о обновљењу. Од њих се учи шта треба учинити да би се поновило чудо које се зове песма. Јер свака песма има све особине чуда које се своде на једну једину: на непоновљивост... Примам ово признање са посебном радошћу, јер оно самим својим именом сведочи о једном новом мени и мојим пријатељима драгом и одавно жарко браћеном ставу према европској књижевности. Песништво Срба, као и оно других Јужних Словена, од својих почетака до данас, представља значајни, органски, незаобилазни део европске књижевности. Сиromaшније би било песништво нашег древног континента без јужнословенске песничке традиције: без дивних средњовековних песника заљубљених у златну светлост, без мудрих, безимених твораца народних песама, без великих, у немир загледаних песника модерних времена... Европа тек треба да открије своје свеобухватно песништво...”

Поводом овог, до тада, највећег међународног признања једном српском песнику, Петар Џацић у *Борби* пише:

„Своме делу, Попа је наметнуо спартанске услове постојања: по цену огољености, лишио га је свега што се најпре сматрало обавезним, по уобичајеношћу, по потребним реквизитом певања. Ослоњен на ризнице старог језичког, народног наслеђа, колико и на живи говор данашњице, он је љубитељ сажетости и густине стиха...”

Из Беча, Попа путује у Париз – у Позориште нација, којим руководи велики позоришни маг Жан Луј Баро. Тамо чита своју поезију, а посећује и свога издавача Галимара, чији је, уосталом, гост.

На пут у Француску одлази под тешким утиском из Беча. У главном граду Аустрије, након четврт века, приликом доделе награде, срео се са веома блиским пријатељем из гимназијских дана – Едгардом (Гаријем) Фирнајсом. Васко га је прозвао Гари, по имену популарног глумца Гарија Купера. Едгард је био син велепоседника, Немца староседеоца, леп, бистар момак који је изврсно знао математику, свирао виолину, сликао... Са мајком је после рата отишао у Беч, завршио студије фармације радећи физичке послове, купио је мајци кућицу поред Дунава, оженио се, обожавао је Рилкеа, писао је Васку дуга исповедна писма... Васко је организаторима свечаности у Бечу послао Гаријево име и адресу да га позову као његовог госта... Дошао је веома узбуђен – леп, висок, стасит... Васко је имао увече обавезе које му је домаћин наметнуо, и зато су се договорили да се сутрадан виде и на миру испричају... Ујутро

T. Rujewič

Vršacka Elegija

Šta Vasko Popu

Idiemoz aleja parku
ubiva nas z kardym stovom
krokiem lišćem
umierajoz formaliamy pogodnie
o pmielozoi i pozaji
sz pozai ktoryz odhiercaz szbie zycie
inni pusta do smierci
ja odlebralem szbie pozajz
zbyz szdzieci zainiej
ty szdzisz stovami ~~szdzisz~~
stovaz sz dzvimi ozvami

Kiedy wybyje godzina Nowej Poezji?
(spróbujz odprziedrici szbie szbie)

Kiedy ostatni poeta
bzdzie piernozym poeta
a piernozym ostatnim

Kiedy szy szdzisz
szdzisz dobrym szdziszem
a dobry szdzisz bzdzie
szdzisz szdziszem

szdzisz szdzisz sz dzvici
szdzisz szdzisz moja pusta
papietovaz szdzisz

→ kiedy wybyje godzina
nowej poezji

chodimoz na otriad
lubie fazetovoz szdzisz

Kobieta ktora nie jest gwiazda
mija nas szdzisz szdzisz
szdzisz szdzisz do szdzisz...

szdzisz szdzisz z mozej szdzisz
szdzisz szdzisz

brodcaz 1975r.

Davor VASKO, ich sende ^{my} Manuskript und Abdruck
für Peter Bujčić - Gedicht "Vršacka Elegija": Ich glaube
davor wird das gut gemacht... (Ob jedište jeb ist?
weiz ich nicht... Du auch!).

Sendecenie szdzisz
i pozdzisz szdzisz
T. Rujewič

Тадеуш Ружевић:
Песна посвећена
Васку Попи

рано зазвонио је телефон у хотелу где су Хаша и Васко одсели – ја-вила се Гаријева супруга и саопштила ужасну вест: Гари је у току ноћи умро од срчаног удара!

Пошиљка из Мостара – Скендер Куленовић му шаље своје Сонетје: „Драгом Васку – Скендер...”

По повратку у Београд у Дому омладине приређено му је запажено књижевно вече – о његовој поезији говорио је Александар Петров, а он сам казивао је нове песме.

Из Париза добија писмо од организатора стогодишњице Бодлорове смрти:

Драћи Васко,
Дубоко ти захваљујем што си допринео сјају Међународних јесничких вечери.

Без твоје сарадње не бисмо моли остварили овај њежак њо-духваи, њрви њакве врсте остварен у Паризу.

Срећни смо што је њублика са толико много њињересовања одговорила на нашу иницијативу. Тако је захвалила вама, а ја ти се са своје стране њакође захваљујем. Твој њријатељ

Пјер Еманиел.

Ловћен

Трпеју ми те Тосићу гомољви
 Пре највишег твог гласа
 Давно неће ти материја стига

Слушај ми те Василе девојце
 И одвајан крик твој
 Верније неће ти бити
 И грешни са својом намањом

Дујем ми своју заједничку крв
 Што се из краја заједнице јуше
 Ка шедо и сва јуносе
 И за крај свој шедо мрва

Од неизрецих твојих кривих дејства
 Забављај од овог највишег гласа
 И сваком зму некривичном
 Свјетом нама Тосићу гомољви

(Београд, јун 68.)

Василе Траја

Почетком јуна 1968, солидарише се са студентима Београдског универзитета у њиховом бунту против постојећих прилика у друштву. Са Десанком Максимовић, Бранком Ђопићем, Данилом Кишом, Бориславом Пекићем, Матијом Бећковићем и другима чита студентима своје стихове.

Придружује се јавном протесту интелектуалаца (већине) поводом одлуке да се на Ловћену подигне Мештровићев маузолеј Његошу – пише песму „Ловћен“:

Греју ли *т*е Госйодару *т*ромови
Под укрши*т*еним ребрима
Више не*т*о *т*ри ма*т*ерња срца

Служе ли *т*е висине девице
И облаци крилаши
Верније не*т*о ми *т*уст*т*и
И *т*реши са сво*т*а незнања

Чујеш ли своју зайочешу *т*есму
Ш*т*о се из наше за*т*ироване душе
Ка *т*еби и сад узноси
И за крај свој *т*еби моли

Од неизречених својих црних биљура
Завичај од ово*т* наше*т* виши
И сваком злу недост*т*ижан
Са*т*ради нам Госйодару

На једном од виђења у „Видин капији”, омиљеном свратишту хеленисте Милоша Ђурића, историчара уметности и писца Милана Кашанина, историчара књижевности и песника Божидара Ковачевића, где је Васко Попа срдечно дочекиван, он поклања своје књиге (*Песме*), а Кашанину исписује „...у знак поштовања и срдачности, Бгд. 19. 6. 68”. (Те срдачности ће ускоро нестати, коју годину потом, када ће се Попа у Српској академији наука и уметности супротставити предлогу да Милан Кашанин буде примљен за дописног члана...)

Александар Саша Петров у свом *Меморману*, иначе пријатељ и Кашанина и Васка, пише да му је Васко тим поводом рекао:

„Сам знаш колико поштујем, па и волим Милана. Али Академија није само научна и уметничка установа. Она је и друштвена, или би бар требало да буде. Свака Кашанину част као научнику и критичару – узбуђује се Васко док у „Мадери” испија црно вино – није му ту место са свим оним што је некада био и за шта се залагао... Са Кашанином би Академија била још конзервативнија... Шутећи су скинули предлог с дневног реда!...”

У лето 1968. чешиће свраћа, са пријатељима Иваном В. Лалићем и Јованом Христићем, у кафану на обали Саве „Код Мије Аласа”. Ту је једном био и са познатим енглеским писцем Робертом Грејвсом... Мији Аласу је у спомен-књигу уписао своју песму „Светли љубавници”... Доводио је у ову кафану и екипу немачке телевизије...

Од 3. до 9. септембра боравио је у Белгији на Бијеналу поезије у Кноку.

СРПСКА КЊИЖЕВНА ЗАДРУГА

основана 1892 године

Милану Кашанину
у знак поштовања
и срдечности
Беој. 19. 6. 66. Васко Попа

ИНИЦИЈАЛ СКУ НАЦРТАО ЈОВАН ЈОВАНОВИЋ ЗМАЈ

„Просвета” му је објавила књигу песама *Сјоредно небо*. Предраг Палавестра, тим поводом, у *Полијици* истиче зрелост Попине мисаоности:

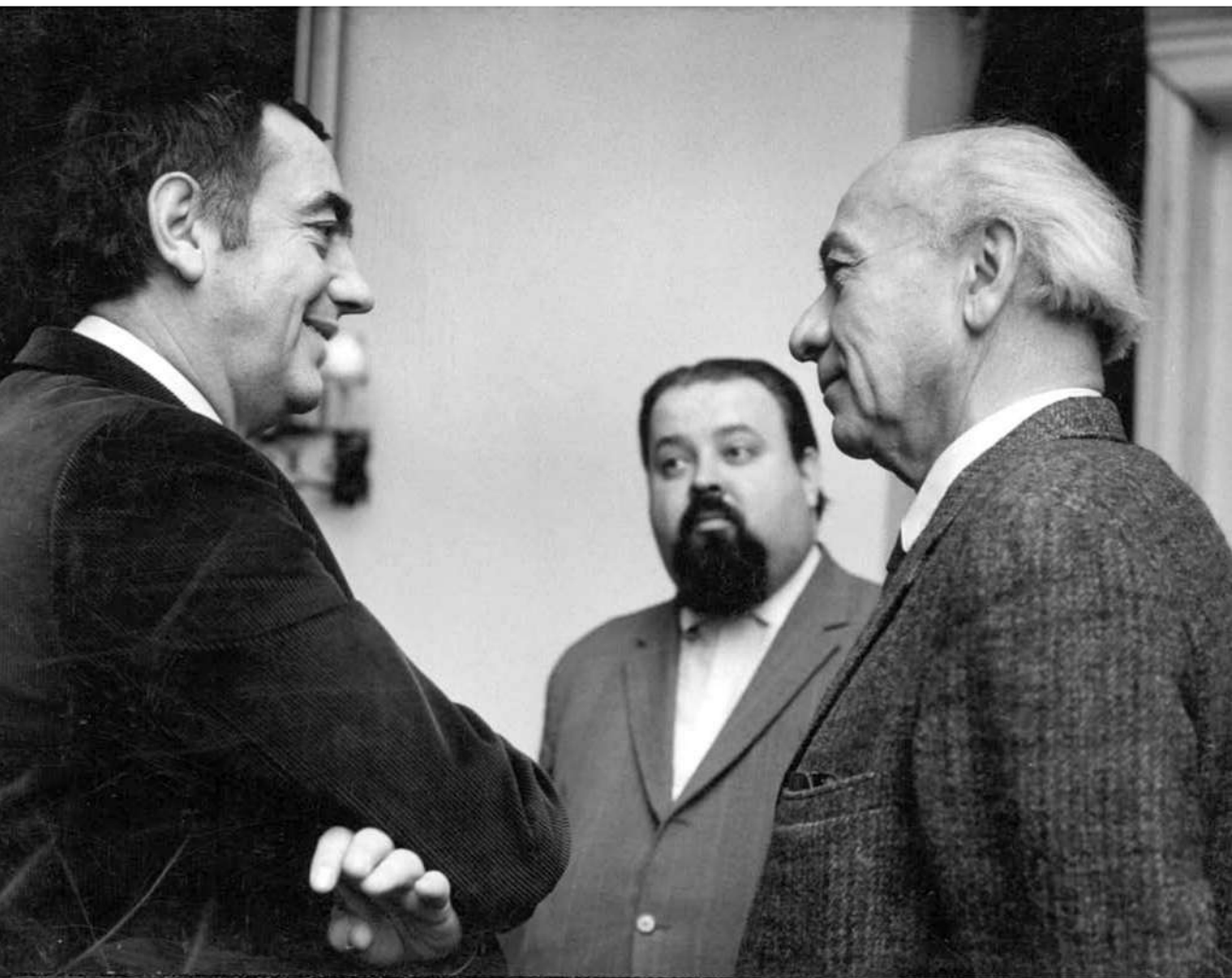
„Не може се порећи да *Сјоредно небо*, као и готово све што је Васко Попа написао, тражи напредног и пажљивог читаоца. Онај ко је спреман на саучествовање у расветљавању загонетки и истина живота и људског искуства, чему песник посвећује своје дело, наћи ће у тој књизи и мудрости и поезије довољне за читав један песнички век.”

Мића Данојлић у *Борби*, међутим, пише да га је ова књига оставила „у опасној емотивној равнодушности” и отворено тврди:

Плакат Фестивала поезије
(Лондон, 1969)

„Никако, просто, нисам успевао да осетим људску меру, људски пулс ове поезије. Без увида у те, најљудскије разлоге, ја сам у лирици потпуно дезоријентисан. Све то не значи да је *Сјоредно небо* неуспела књига. Она је, наиме, довољно даровита, искусна,

вешта и обазрива да избегне категорију класичних промашаја нашег песникована...”

Света Лукић у студији *Савремена јујословенска лијературу 1945–1965* тврди да је Попа „касни надреалистички ученик” који је својим антологијама покушао да „изврши ревизију вредности српске поезије са авангардног, надреализму прилично блиског становишта”.

У то време Попа почиње писање круга песама *Вучја со*.

Припремајући се за ово писање, према сећању Ђорђа Трифуновића, Васко заједно са њим одлази код познатог теолошког писца Светозара Душанића, управника Музеја српске православне цркве, који му је показао један сепарат из неке етнолошке публикације у којој је било описано детаљно како се лови вук у Босни.

У Будимпешти, са Ђулом Иљешом, једним од највећих писаца Мађарске, и Стојаном Вујичићем, писцем и преводиоцем

Хаша и Васко на излету у околини Лондона, у време Фестивала поезије, 1969. (снимила Ен Пенингтон)

(Трифуновић тврди да је Васко „доста држао до етнографских записа народних обичаја...” а једне вечери Васко му је причао „о својој из рода баби Султани, сеоској врачари...”

Попини стихови излазе у Будимпешти, на мађарском језику, у издању „Европе”, а у преводу Шандора Вереша. Избор из поезије Васка Попе штампан је и на македонском језику, у Скопљу, у преводу и избору песника Владе Урошевића.

Попа пише предговор књизи *Плейтисанке* Лазе Костића:

„Чујем га кад год ме пут наведе у Крушедол. Говори са самим собом. Моли светску ружу да се отвори и да његовој земљи, у њој затвореној, своју лепоту открије... Говори са самим собом корачајући старачки, ужурбано, као да некога гони око манастира, по запуштеном врту, по празној цркви, по сабласним, бело окреченим ходницима конака. Говори самоме себи у браду своје неиспеване стихове, које је са собом у гроб понео, и који тамо, под земљом, не могу никако да се смире...”

Чујем га кад год ме мисао у ноћима бдења на њега наведе...”

Четврто издање *Коре* излази 1969, петнаест година после првог. Песник је за ту прилику неке песме изоставио, а у неким је извршио мање исправке. Ово издање *Коре* означио је као коначно. Предговор је написао Александар Петров, који наглашава:

„Низ предмета у *Кори* има поетску функцију носилаца симболичких значења... Карактеристично је за песнички свет *Коре* да су носиоци тих симболичких значења и идеја предмети из најближе човекове околине и представници животињског (домаће животиње) и биљног света; универзално се тако открива не само у појединачном, посебном већ и у оквирима свакодневног, обичног...”

Члан је Управног одбора Матице српске.

Крајем априла 1969. у *НИН*-у објављује песму „Поклоњење хромоме вуку”:

*Враћи се у своју јазбину
Осрамоћени хроми вуче
И шамо сјавај
Док се не заледи лавез
И зарђају њовке и цркну бакље...*

Ова песма ће подстаћи загребачког младог критичара Игора Мандића да у *Вјеснику у сриједу* Попу оптужи за шовинизам и да треба „Попи казати Попа, а Вуку Вук”, а затим закључује:

„Седам китица тога пјесмотвора равнодушним могу оставити само наивчине... Јасно, ријеч је о (хромом и покојном) Вуку Караџићу којем Попа пева хосана, што је његова ствар...”

У заштиту ће га узети Карло Остојић (Макс Еренрајх), указујући на „чудне авети једног Игора”.

Песникова мајка Емилија умире 1969. у Београду, где је и сахрањена.

Попине изабране песме излазе 1969. у Лондону, на енглеском језику, у преводу Ен Пенингтон, а у издању „Penguin Books”-а. Госпођа Ен Пенингтон превела је књиге *Нејочин-џоље* и *Сјоредно небо* – нарочите муке око превођења имала је, каже, са циклусом *Враћи ми моје крилице*. Ен га убеђује да дође у Енглеску на промоцију књига – Универзитет Оксфорд сносио би трошкове његовог предавања и читања стихова, а заинтересован је и Кембриџ. Ен Пенингтон ће у јесен допутовати у Београд и, наравно, била је гост Хаше и Васка. Разговори су били дуги и пријатељски – о даљим плановима и превођењима, гостовању пишчевом... Крајем године стигао му је и званичан позив за гостовање на фестивалу поезије у Енглеској. Ускоро ће добити позив и из Вашингтона...

Попине песме излазе и у Минхену, на немачком језику, у преводу Мила Дора и Карла Дедечијуса. Издавач је „Ханзер”.

Са Ен Пенингтон испред колеца у Кембриџу

СТИЖУ МУ ИЗ ЛОНДОНА ПРИМЕРЦИ ПИНГВИНОВОГ ИЗДАЊА ПЕСАМА (ЦЕПНО ИЗДАЊЕ), ОДЛАЗИ КОД ПРИЈАТЕЉА ИЗ ДАВНИХ ДАНА ЖИВОРАДА ЖИКЕ СТОЈКОВИЋА, ВАДИ ЦРВЕНИ ФЛОМАСТЕР И ЋИРИЛИЦОМ МУ ИСПИСУЈЕ ПОСВЕТУ:

„Живораду и Ружици
пријатељски
(на рођендан песников,
сад свеједно који) Васко,
у Београду, 29. 6. 69.”

Један од истакнутих живих америчких песника Мортон Маркус шаље Попи своју нову књигу поезије са поштом:

„Ова књига је Ваша, Васко Попа – Ваше песме су је надахнуле. Са другог континента, из другог језика којим су Ваше песме проговориле осмишљено и јасно, примите овај више него скроман доказ да уметност може да зближи људе и створи онај свет о коме сви сањамо да може постојати...”

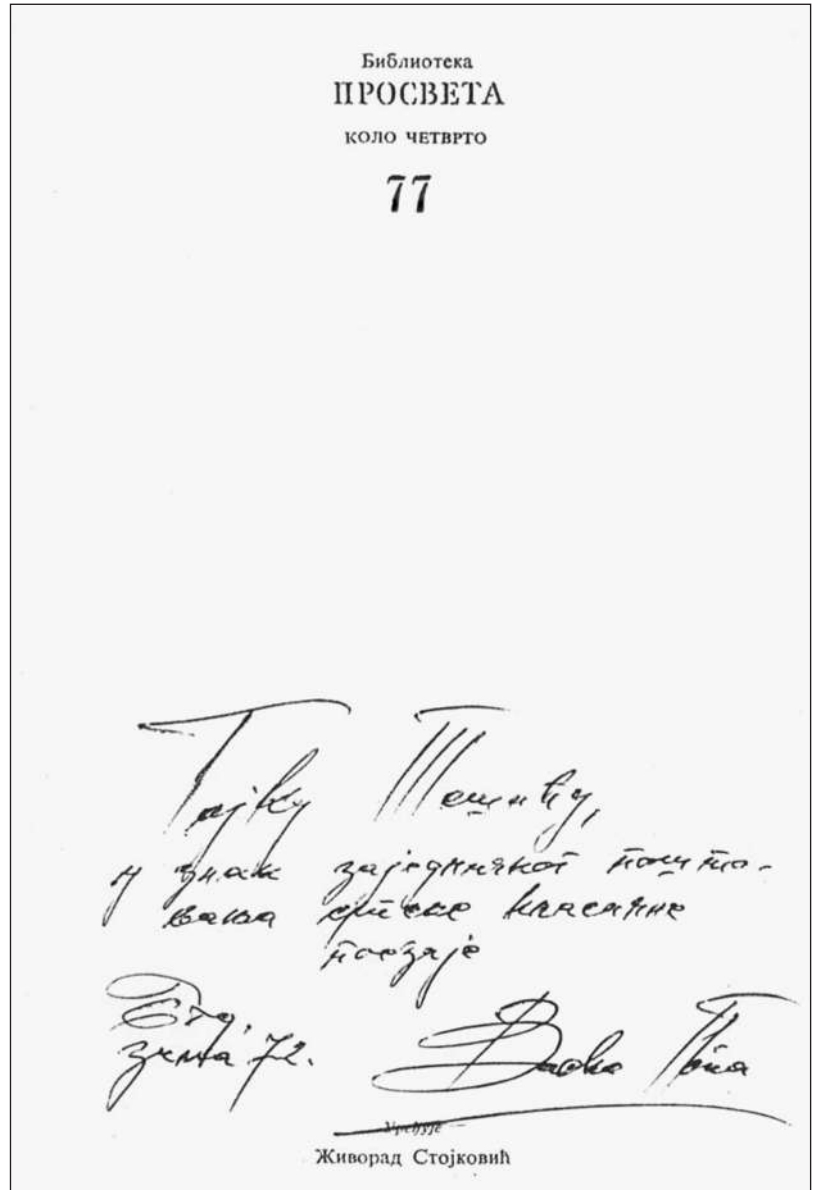
На измаку лета 1969. путује у Лондон, на интернационални песнички фестивал: у великој дворани Квин Елизабет хола, пред више од хиљаду слушаца, Попа је читао своје песме три вечери узастопце, заједно са британским песницима В. Х. Одном и Робертом Блајом, затим Огденом Нешом (САД), Мирославом Холубом (Чехословачка) и Јаношем Пилинским (Мађарска). У Енглеску је путовао заједно са супругом Хашом. Провели су изузетно лепе дане на овом путовању, а у повратку у земљу свратили су код Хашине сестре у Париз.

Енглески песник Тед Хјуз објављује у Лондону књигу *Сиварање поезије*, у којој се, између осталог, говори о поезији Т. С. Елиота, Д. Х. Лоренса, Џ. Хопкинса, а од песника ван англосаксонског подручја заступљени су само чешки песник Мирослав Холуб и наш Васко Попа. То је први пут, како је написала *Полиџика*, да се неки енглески есејиста позива на стихове једног од југословенских песника у намери да поткрепи своје тезе о поезији као једном од естетичких феномена.

Интензивно учи енглески језик, поред тога што добро говори француски, немачки, румунски...

Почетком 1970. у Сједињеним Америчким Државама излази Попина књига песама *Мала кућица* (*The Little Box*) у издавачкој кући „The Charioteer Press” у Вашингтону, у преводу и са предговором Чарлса Симића, младог талентованог песника, опчињеног Попином поезијом, иначе рођеног Београђанина који живи у Америци.

Попине песме (*Сјоредно небо*) излазе и у Паризу, код најпознатијег француског издавача Галимара, у преводу Алена Боскеа,

који је једанаест година раније превео прву Попину књигу на француски језик. Уочи изласка *Споредној неба*, на Сити универзитету у Паризу одржан је рецитал поезије Васка Попе.

Одазива се позиву из Америке – присуствује најпре Међународном фестивалу поезије у Вашингтону. У Гугенхајм музеју у Њујорку чита своје стихове, у Симићевом преводу. Млади песник правиће Попи свакодневно друштво – обилазиће Менхетн, ићи ће заједно код њујоршких издавача, а ови састанци, како ће забележити

Чарлс Симић, бивали су пропраћени „отменим ручковима”. Младом пријатељу Попа је говорио:

„Научићу те, Чарли, како да постанеш велики амерички песник. Написаћу ти десет ствари које мораш да урадиш...”

Али, каже Симић, Попа није одржао обећање. Зато је Симићу то дружење остало у дубокој успомени, нарочито разговори о српској поезији. Као, на пример:

„Поменуо бих му неког песника, а он би ме погледао као да сам сишао са ума. Није могао да верује да мене уопште занима нешто што је за њега било безвредно, написано без икаквог талента и крајње занемарљиво. Ту би се разговор завршио. У том тренутку, да бих га подстаккао претварао сам се да ми се допада поезија баш тог човека. Експлозија незадовољства која би уследила дала ми је неку идеју о томе какве су књижевне битке у Београду морале да изгледају. Васко је дефинитивно имао чврсту идеју о томе како велики српски песник треба да изгледа.

Васко Попа, Милосав Буца Мирковић и Бранко В. Радичевић у Александровцу, испред „Вино жупе”, 1971.

Али више од свега осталог, више од изговорених речи, у мени је остао његов лик из тог пролећа у време када смо се дружили. Као оно вече које смо провели са мојим оцем у ресторану „Партенон” на Осмој авенији. Та ноћ ми се урезала у сећање због неких невидљивих разговора. Мој отац се у то време занимао за мистичне, езотеричне ритуале Православне цркве... Седели смо у грчкој кафани, јели и пили, као да нам је то последња ноћ у животу. Доцније смо нас троје шетали празним улицама града и стигли у његов хотел касно после поноћи. Још увек памтим два човека, од којих сам обојицу волео, како стоје на углу 55. и Седме авеније, док тако пуше и свађају се о неким аспектима вечите и нерешиве српске проблематике...”

Провео је у Америци месец дана – одржао је шест вечери поезије. Читао је стихове на Универзитету Беркли у Калифорнији, на Универзитету Луизијана у Њу Орлеансу, на Универзитету у Норт Каролајну, на Универзитету у Санта Крузу, у Књижевној радионици Универзитета у Ајови... Понегде је емитована музика са трака коју је на Попине стихове компоновао његов пријатељ Душан Радић. У осам књижевних часописа у Америци објављено је преко педесет песама Васка Попе.

Године 1971, 27. јуна, борави у Крушевцу, на прослави „Шест векова Крушевца” и присуствује откривању споменика кнезу Лазару (рад Небојше Митрића), а на пригодној свечаности чита циклус „Косово поље”.

Ево тих седам песама о Косову пољу у *Малој кућији*: „Косово поље”, „Вечера на Косову пољу”, „Косова песма”, „Бој на Косову пољу”, „Венцоносац Косова поља”, „Бојовници са Косова поља” и „Косово посланство”.

У јулу 1971. одлази у Холандију, у Амстердам и Ротердам, на Међународни фестивал поезије, где се окупило двадесетак највећих песника Европе, Америке и Африке. Његове песме штампане су у више антологија и часописа на холандском језику, а песник је своје стихове читао и југословенским радницима који живе и раде у овој земљи.

О његовој књизи песама објављеној на немачком језику недељник из Хамбурга *Die Zeit* пише:

„Попин језик је сажет, лапидаран. Пише кратке стихове без рима и интерпункције, који су блиски метрици српске народне поезије...”

На књижевној вечери у Лозници учествује заједно са Добрицом Ђосићем, Антонијем Исаковићем, Бошком Петровићем, Душаном Костићем и Стеваном Раичковићем, у оквиру Вуковог сабора.

Српска књижевна задруга објављује *Србљак*, богослужбену књигу Српске православне цркве, у којој су и песме Србима све-

титељима. Књига је штампана захваљујући залагању, пре свих, Васка Попе. Приредио ју је Ђорђе Трифуновић, а текстове је превео Димитрије Богдановић.

У библиотеци „Српска књижевност у сто књига” Матице српске и Српске књижевне задруге, објављена је 1971. године и књига песама Васка Попе, са предговором Ивана В. Лалића:

„Поезија Васка Попе, то је данас један магистралан опус нашег модерног песништва; њена присутност интензивно зрачи у језику, па чак и изван језика којим је остварена... Певајући ништавило и превладавање ништавила у име људскости, поезија Васка Попе пева и своју судбину, и судбину поезије уопште. То је поезија у зениту смисла.”

Априла 1972. на Ванредној скупштини Српске академије наука и уметности Попа је изабран за дописног члана, а на предлог Одељења за језик и књижевност. У реферату Скендера Куленовића и Антонија Исаковића пише:

„Васко Попа спада међу оне српске песнике којима је дано да осете универзални дух... Новатор у послератној српској поезији свакако, критичар порока ове епохе, песник коме на крају крајева није преостало друго него да својим универзалним гласом пева на свом тлу, Васко Попа је песничка личност која рад наше Академије може само да обогати.”

Оснива 29. маја 1972. године јединствену задужбину у нас – Књижевну општину Вршац (КОВ), са поруком: Ми волимо поезију! У необичној библиотеци на дописницама (названој „Слободно лишће”) у Вршцу су штампани стихови Стерије, Доситеја, Змаја... Попа је први председник Књижевне општине.

Још један циклус песама у знаку броја седам – овог пута песме су посвећене Београду: „Повратак у Београд”, „Горња тврђава”, „Теразије”, „Врачар поље”, „Небојша кула”, „Велики господин Дунав” и „Београд”.

Поново им је била у гостима Ен Пенингтон – одсела је у Хотелу „Палас”, али је, скоро свакодневно била у друштву Хаше и Васка. Са Васком је усаглашавала преводе његових песама на енглески језик.

ПОВРАТАК У ЗАВИЧАЈ

У завичај се, у ствари, вратио углавном на наговор младог песника и прозног писца Душана Белче, који је још 1960. године покушао да га наговори на сарадњу у листу *Уџао*, покренутом у Вршцу. Према Белчиним речима – Попа се тешко „преламао”, али су га освојили млади, даровити писци који су стасали у овом граду и крају. Повремено је долазио у Вршац, подсећао се града своје младости – то је за њега било освежење, ново откривање зграда, људи, предела... Вршачки брег, манастир Месић, онда Стерија... Те, 1972. настала је и песма посвећена речици „Месић”:

*Зна се одувек
Месић извире из Месеца*

*Из њејове воде
Звоноливици ваде сребро
По месечини*

*Тече с времена на време
Исиод ѝринаестѝ мостѝова
Кроз Вршац...*

Тог лета, 1972, у вили Каначких, на Вршачком брегу (у кући архитекте Смиље Каначки, пријатељице Хашине још из гимназијских а потом и београдских дана) Васко ће написати и једну од својих антологијских песама „Вршац”.

Душан Белча сматра да је ова песма „била прва из циклуса књига које су настале једна за другом инспирисане поновним боравком у завичајном пределу и новим откривањем сопственог завичаја”. Белча, потом, закључује:

„Он схвата да у овај град треба довести што више људи са свих страна и упознати их са градом и његовим духовним богатством, са вршачким легендама, сликама, песницима и пределом, са вршачким бескрајем, осећао је да се у таквом сусрету увек могу родити нове вредности и лепоте. Можда је помало и претеривао у својој

Кућа Качанских
на Вршачком брегу

љубави према Вршцу, јер желео је да га сви опевају – прво је натерао вршачке песнике да се такмиче у писању ода граду и пределу, а онда је и све оне из белог света, своје пријатеље, које је доводио, пријатељски убеђивао да треба да напишу песму и посвете је Вршцу. Веровао је да овде треба направити велики отворени песнички трезор у који ће свако пустити помало свога злата или сребра и богатити овај град...”

Борислав Радовић овако тумачи Васкову жељу да песници пишу на задату тему:

„Маштарија о писању песама на задату тему, где се ни сам није либио да прихвати улогу учесника, коренила се, пре но у ма чему другом, у неутаживој радозналости с којом је он прилазио поезији као што би неко изблиза осматрао ређу природну појаву; у спремности на игру, с којом се стари прекаљени вук ваља међу вучићима: из неког педагошког нагона свакако, али без икакве намере да се, показујући зубе, уверава у своју надмоћ. Памтим га из таквих прилика и сећам се колико се уносио и како би после, у четири ока, отхукивао, прекоревајући себе што се упушта у тако осетљиве и незахвалне ствари...”

Из тог времена многи Вршчани памте његове посете овом граду, чешће доласке, његове „часове из песништва у Градској

башти”, његове шетње градом с писцима (Бугарчић, Узелац, Копчалић), с професором Ервином Марешом...

Свраћао би код Марешових – Мири, супрузи Ервина Мареша, познатој сликарки, јављао би се телефоном из Београда, најчешће ноћу, сугеришући јој како да изгледа меморандум Књижевне општине Вршац (КОВ):

„Слушај Миро... ја сам замислио како да то изгледа: да буде наковањ, човек са кожном прегачом који у једној руци држи чекић, а у другој руци књигу... Човек који кује књигу...”

На то би га она прекинула:

„Под којим углом да буде чекић?”

ВРШАЦ

У виноградаревој руци
Пруженој из облака
Златан грозд

У једном зрну кула од кукуруза
У другом чаробан брег
У трећем равница мајка

У осталим зрнима
Улице заспале у подне
И последње неукроћене гајде
Веће него Градска кућа

И неки високоучени звоници
И пшенични двори и школе тишине
И радионице људи-пчела

Виноградарева рука помаже
Грозду да зри
И брани га од птица златокрадица

На Брегу, у кући Каначких,
у лето 1972.

Васко ПОПА

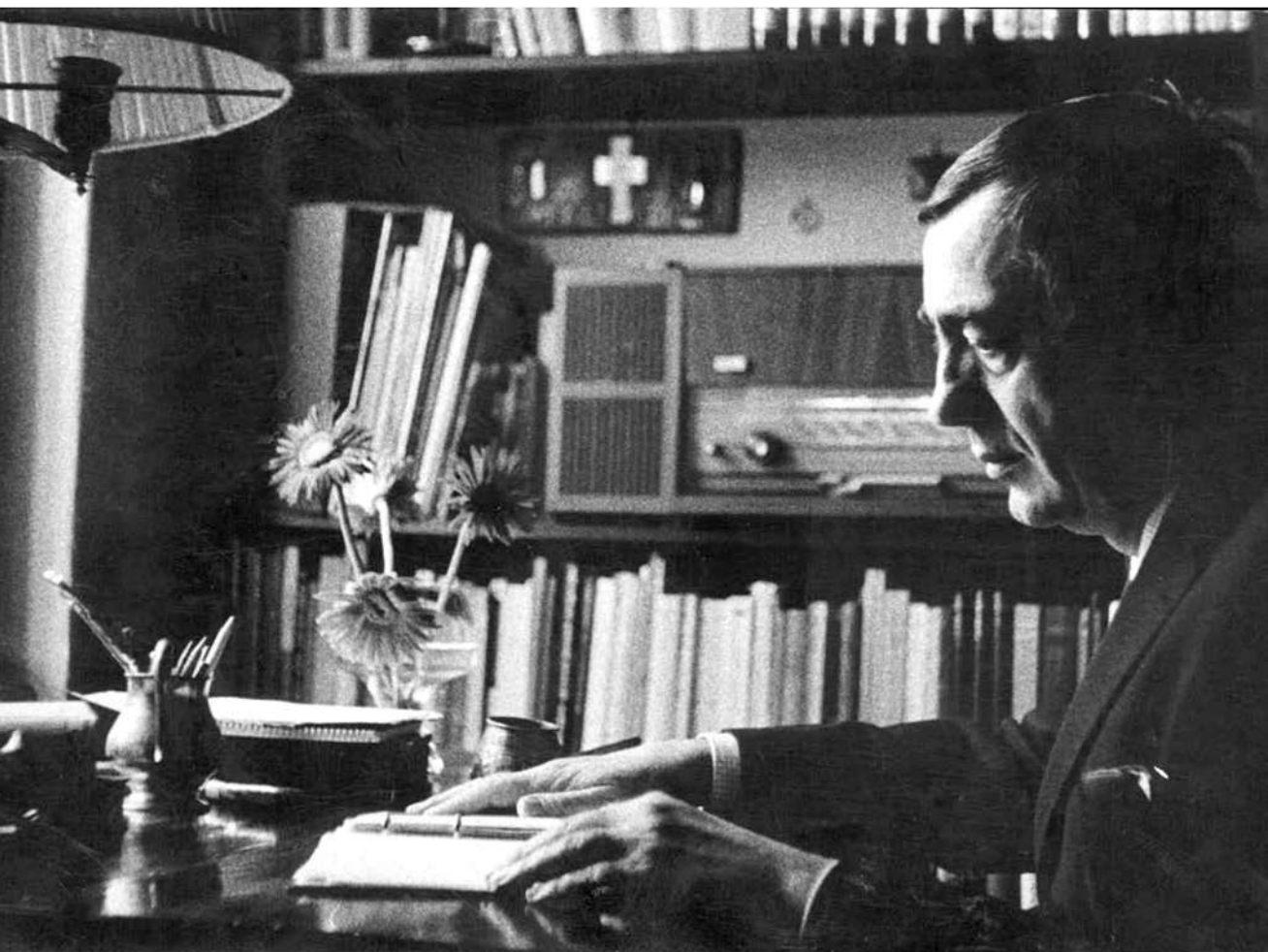
Вршац:
Печат Ф. Хелма (1873).

А он би јој одвратио:

„Па ти мене зафркаваш...!”

Меморандум је урадио Душан Ристић – леп, прочишћен, онако како је Васко замислио.

Кад би долазио у Вршац свраћао би код Белче, онда Марешових, Узелца... Ишао би са Миланом Узелцем и Драгим Бугарчићем до Гребенца. Купали би се у Карашу код Јасенова... А када би силазио у варош, од Каначких, са Брега, ишао би са штапом,

Васко Попа у свом дому

поштапајући се – да би се бранио од паса луталица којих на периферији има. Мареш га је звао Базилијус – католички израз за име Василије. Као што га је Флорика Штефан звала Васика, а он њу Флорика... У шетњи би скретао пажњу на лепе зграде, нарочито оне из доба сецесије... па на Владичански двор, Саборну цркву...

Доводио је у Вршац, на књижевне вечери, Богдана Чиплића, Ивана В. Лалића, Стевана Раичковића... Потом се одлазило у кафану „Стара Србија”, лети у башту, а зими у Белу салу... Желео је да се на сваки начин обнови кућа Јована Стерије Поповића, да она буде стожерна тачка у којој ће се окупљати не само писци већ сви уметници, где би се долазило и дружило, разговарало о уметности...

Ево и једног мишљења о поетици Васка Попе, ако је вероватни др Мирку Магарашевићу (књига *Јован Христић изблиза*) који је забележио да је Христић „на механизам Васкове поетике гледао

Васко Попа у *Полиџици*

као на рецептуру фармакохемијске клацкалице...” и да му је рекао „Васкове песме увек су ми личиле на апотекарску вагу: две речи на један тас – две на други, и ето парадокса који прави песму!...”

Сећање Свете Лукића на једно вече у Клубу књижевника, у Француској 7. Глумац Љуба Тадић и он затичу у Клубу Васка Попу и Зорана Мишића, који су позвали Мирослава Крлежу на вечеру желећи да га одвоје од сталног његовог друштва – Марка Ристића и Оскара Давича:

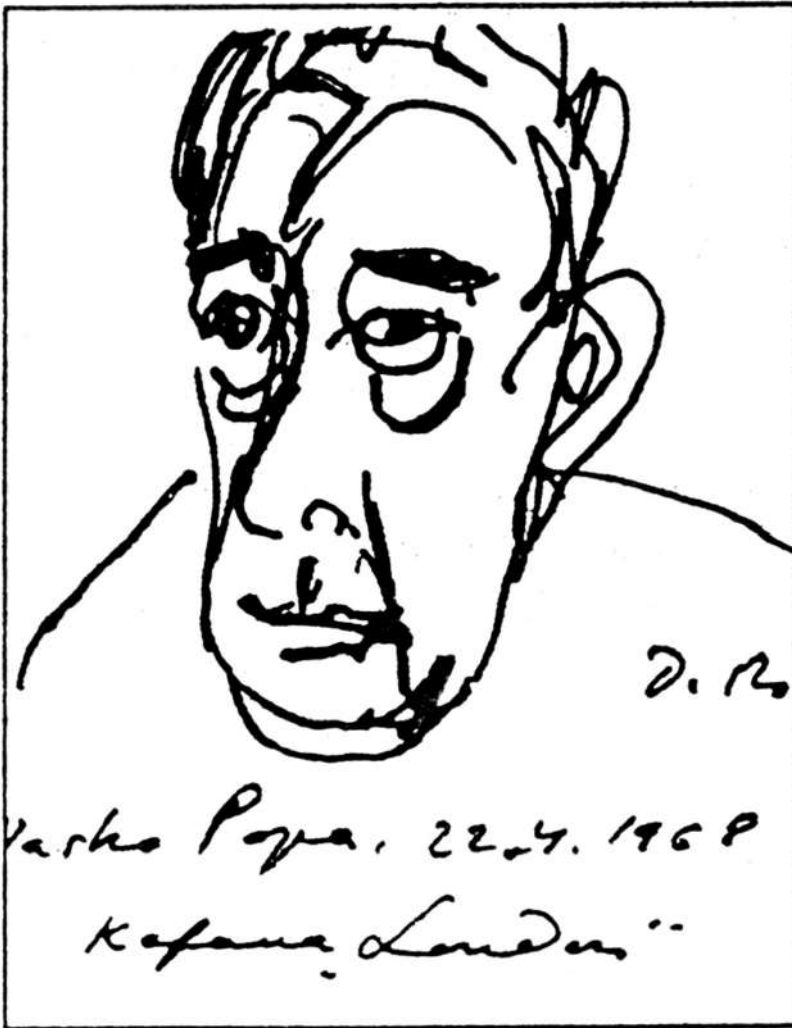
„Крлежа је из 'Мажестика' стигао мало после својих домаћина, двојице планираних и двојице непланираних, али које је такође одраније знао. Онда је кренуо још један од многобројних разговора о несрећној нашој средини и нашим менталитетима, у коме су Васко и Зоран предњачили на свој споровозни начин, подучавајући све присутне, као и обично: 'Па, богаму, Крлежа, не може то тако!' Крлежа, који је брзањац и лако губи нерве, ускакао би, и он као редовно, истим речима:

– Али, молим вас лијепо, све је то већ одавно написано, постоје књиге... Само нитко не чита...

За говорницом на састанку
писаца – комуниста

Душан Ристић,
портрет Васка Попе 1968.

(Подразумева се да је реч о Крлежиним књигама!)

И уосталом, господо, знате ли ви уопће како функционира парна машина?

– Какве то везе има?

– Молим вас, обична парна машина... Изволите... Наравно, ни то не знате... Хајде, Љубо, објасни господи!

– Ма ја, откуд ја... – буну се Љуба.

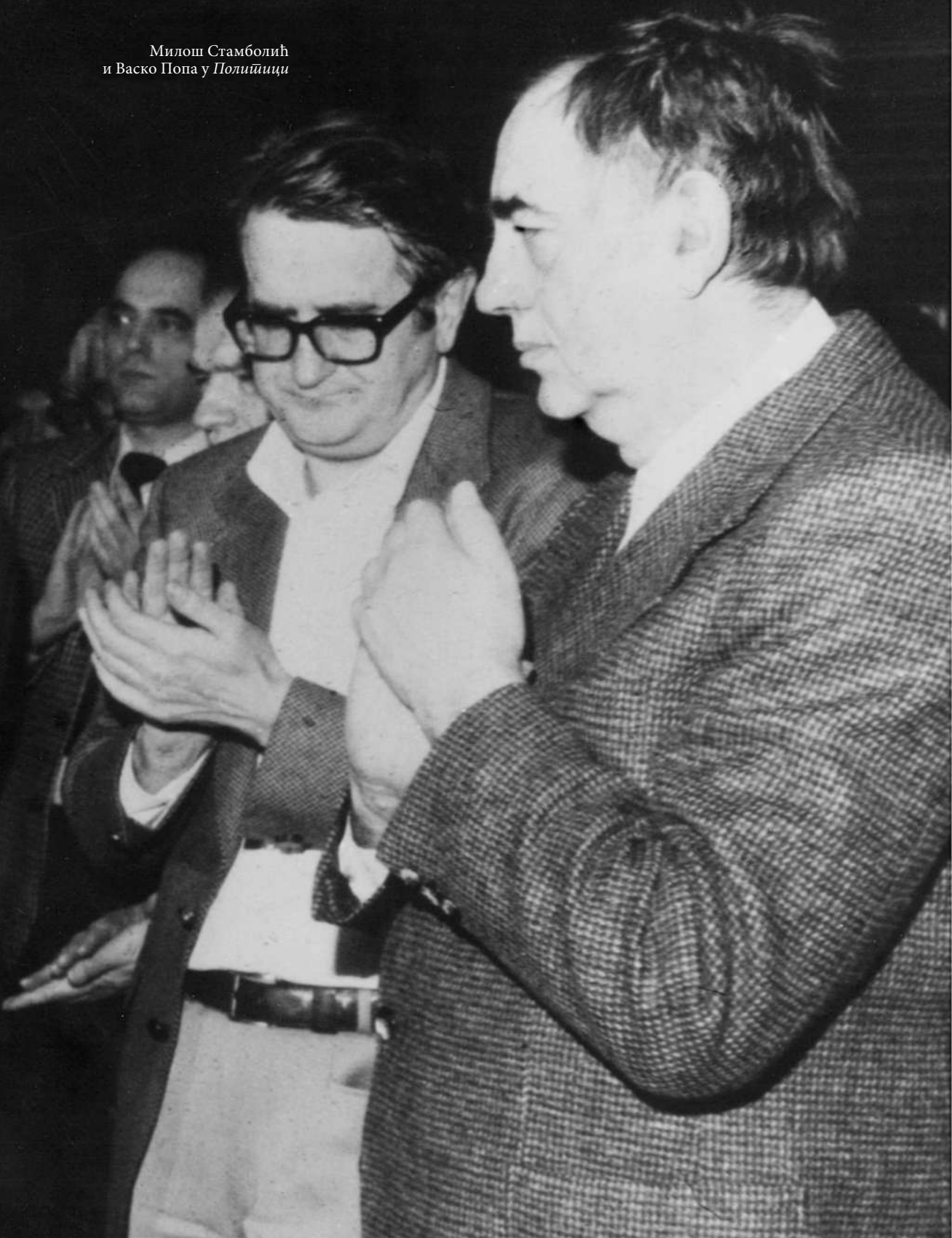
Али, Крлежа виртуозно, као професор који 'вади' симпатичног ђака, изведе ствар тако као да то Љуба зна.

– Видите, господо моја, један глумац зна, а ви не...

И тако се расправа заврши тријумфом Крлежиним..."

Света Лукић се сећа да је Васко Попа, једно време, волео да седи у кафани хотела „Метропол“:

Милош Стамболић
и Васко Попа у Полицици

Оља Ивањицки:
два портрета Васка Попа

„Такав један сто је годинама држао у подне Васко Попа са Бором Радовићем и Василијем Поповићем, званим Васа 'Брада', и младима... Васко је био геније за кафанско седење...

Бора и Васко, иначе, волели су још једну кафану, које више нема, а то је 'Три листа дувана', на почетку Улице кнеза Милоша, до музичке школе 'Станковић'...

Издавачка кућа „Вук Караџић” објављује нову Попину књигу *Усјавна земља*. У њој је 36 песама у „пет кругова”: „Ходочашћа”, „Савин извор”, „Косово поље”, „Теле-кула” и „Повратак у Београд”. Предраг Палавестра у *Полијици* пише да песник „не препричава историју; он је претвара у поезију, враћа је у простор речи и везује за могућност речи”.

Васко је, као писац од великог угледа, често позиван на пријеме поводом долазака високих државника. Лепа Перовић, супруга Коче Поповића, забележила је у свом дневнику да је на пријему поводом посете Брежњева Југославији, било и писаца (Душан Матић, Десанка Максимовић, Васко Попа...) и да су се Десанка и Васко „удварали Кочи”. Васко му је рекао: „Не знате ви колике су међу нама симпатије за вас...” Нашта је Коча узвратио: „Значи,

има неких којима нисам симпатичан, добро би било да знам који су то...”

Васко Попа је једини песник који се са југословенског простора прочуо у свету – присутан је у светски угледним књижевним часописима, Тед Хјуз, велики англосанксонски песник, написао је увод за његову књигу *Изабраних њесама*, а Чарлс Симић превео је и објавио у Америци његову *Малу кушију*, објављену у Вашингтону у 350 примерака.

ПУТОВАЊА, ПУТОВАЊА...

Почетком 1973. песме Васка Попе објављене су на норвешком језику, у Ослу, у преводу Свена Менесланда, професора славистике. Наслов књиге је *Оињена вучица*.

Усјравна земља (Earth Erect) излази у Енглеској и у Сједињеним Америчким Државама, у издању Универзитета у Ајови, а у преводу и са предговором Ен Пенингтон.

У лето 1973. Васко Попа учествује на Међународном фестивалу поезије у Лондону. Дочекан је као велики песник, један од

Фестивал поезије у Лондону (први здесна Васко Попа, а трећи здесна Вистан Хју Одн, велики енглески песник)

Четрдесети интернационални
ПЕН конгрес, Беч,
новембар 1975.

највећих у свету. Организатор је објавио грамофонску плочу на којој је и седам Попиних песама које је читао 1969, приликом боравка у Лондону. Поводом *Усјавне земље*, највећи живи енглески песник Тед Хјуз је написао:

„То је велико славље народних корена Васка Попе. Његов универзални језик слика, који има снаге икс-зракова, делује овде лепо као и увек. Када је поетско ткиво вербалног значења потрто (мада је луцидан, вешт превод), нисмо препуштени реторичким мистеријама или лутањима: уместо тога пред нама су солидни хијероглифски предмети, који непосредно зраче смислом, духовни и солидни у исти мах, отворено саопштени и визионарски, подсећајући на Кекулеов сан склупчане змије. То је јединствена уметност која је имала среће са својим преводиоцем.”

Гвозден Јованић, као помоћник секретара за културу Републике Србије пише Скупштини града Београда (Комисији за расподелу станова) да би град требало да обезбеди већи стан и Васку Попи: „Друг Васко Попа сада станује у Булевару револуције 28, II спрат, у стану од 65 м² без централног грејања... Потреба му је

трособан стан са терасом и централним грејањем у центру града...” Нуђен му је већи стан на Зеленом венцу, али је он одбио да се сели – „не жели да се замара, навикао је на тескобу, у центру је, близу Мадере, Ексцелзиора, а и Нолит није далеко...”

Попи је Друштво песника приредило посебно књижевно вече, а четири млада енглеска песника (Тони Рудолф, Кид Босли, Џон Метиес и Џоан Марфи) написали су песме посвећене српском песнику. Штампана је и дописна карта са Попином песмом „Косова песма”, из циклуса „Косово поље”, у преводу Ен Пенингтон.

Попине песме појавиле су се и у трима антологијама савремене светске поезије у Енглеској.

Хвали га у загребачкој ревији *Око* Томислав Ладан, свакако једно од највистренијих пера на подручју Југославије, британски редактор у Крлежиној *Енциклопедији*:

„Ставимо ли на једну страну десетак истицаних поратних српских пјесника – као што су О. Давичо, И. В. Лалић, С. Марковић, Д. Матић, Б. Миљковић, Ч. Миндеровић, Т. Младеновић, М. Павловић, Б. В. Радичевић, С. Раичковић), а на другу страну В. Попу, лако ћемо открити колико он заузима посебан положај. Јер, тај пјесник подријетлом Банаћанин, наобразбом професор романистике, занимањем уредник накладничке куће Нолит – од свих српских пјесника поратника добио је размјерно највише похвала, највише награда, највише је превођен на друге језике или је барем добио највише публициитета од наклоњене књижевне критике... Није тешко утврдити о чему пјева овај пјесник. Као предметни опјевци ту су – на примјер – пепељара, патка, крумбир, тањур, вјешалица, облутак, игра, сунце и звијезде, али и светиње српске прошлости (Хиландар, Жича, Сопоћани, Манасија, Сент-андреја, Свети Сава, Косово Поље)...”

Ладан тврди да се Попа ослања у свом песништву на дадаисте и надреалисте, али и језички фолклор, Настасијевића...

Министарство културе Србије званично тражи од Скупштине града Београда да се Васку Попи обезбеди трособан стан са терасом и централним грејањем у центру града, јер песник станује у Булевару револуције 26, на другом спрату, у стану од 65 квадрата – без централног грејања. Овај стан својевремено је добио од Министарства просвете СР Србије. Од те молбе није било ништа, Попа ће у старом стану остати до краја живота.

Васко Попа је један од малобројних писаца који је присуствовао рођендану Милоша Црњанског – свечани ручак великом писцу приређен је у хотелу који је он волео, „Ексцелзиору”. Црњански је био веома расположен за причу, а Попа је у славу пишчеву прочитао једну своју песму.

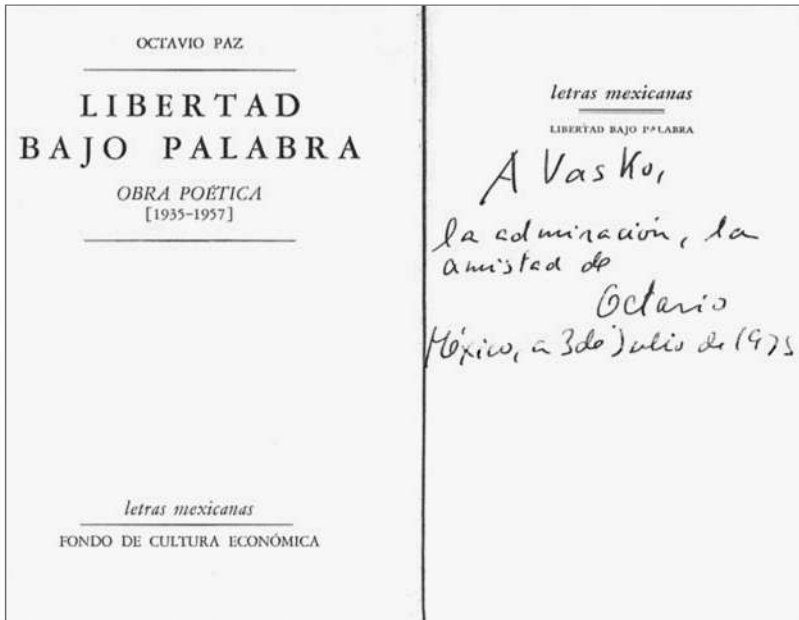
Књижевни матине у Народном позоришту у Београду
(13. октобар 1974). Слева надесно: Бранко Ђопић,
Стеван Раичковић, Васко Попа, Александар Вучо,
Душан Матић, Милош Црњански, Меша Селимовић,
Иво Андрић и Петар Цацић

Великани на окупу, слева
надесно; Александар Вучо,
Душан Магић,
Меша Селимовић,
Иво Андрић и Васко Попа

Посвета пријатеља
из Мексика, нобеловца
Октавија Паза (1975).

Године 1974. путује у Холандију, али и у Турску, у Истанбул, где је објављена његова књига песама на турском језику, у преводу песника из Скопља Неџатија Зекерије.

У недељу, пре подне, 13. октобра 1974. у Народном позоришту у Београду, Попа учествује на књижевном матинеу (заједно са Ивом Андрићем, Милошем Црњанским, Душаном Матићем, Мешом Селимовићем, Бранком Ћопићем, Стеваном Раичковићем и Петром Цацићем).

Изабран је за члана Савета САП Војводине.

Бошко Петровић му шаље своју књигу приповедака *Разјовори о ђајнама*: „Хашки и Васку – Бошко П.”

Године 1975. путује у Француску. Среће се и дружи са Морисом Надоом, уредником угледне књижевне ревије *La Quinzaine littéraire*, изврсним познаваоцем надреализма и савремене поезије уопште, затим са Емилом Сиораном, једним од највећих француских савремених филозофа и есејиста, са којим ће одлазити у шетњу у Луксембуршку башту... Васкова песма „Висока школа љубави”, настала је из овог дружења:

*Пред олују у Луксембуршком ђарку
Мој сјари ђријатељ филозоф
Враћа се на ђренуџак
У далеке шуме своје младосџи*

*На излеџу у Карџаџима
Нашу младу дружину ухваџи олуја...*

У Новом Саду
са Александром Тишмом

Водиће дуге, занимљиве разговоре и са гласовитим знацем религије и митологије Мирчом Елијадеом, са којим ће се спријатељити.

Те, 1975. године, КОВ објављује прве књиге у истоименој библиотеци – графички уредници Богдан Ђурчин и Жарко Рошуљ радили су предано.

Објавио је 1975. године и збирку стихова *Живо месо* („Место збивања у *Живом месу* јесте песников завичај Вршац и околина...) Све што се у *Живом месу* „догађа”, догађа се овде и први пут, догађа се као историја (евокација, сведочење) или као замишљање историје... Песме се јављају као својеврсне приче-с-поуком, свака себе загонета и објашњава...” (Јован Пејчић)

Путоваће и у Јужну Америку – у Усхаки ће срести Октавија Паза, једног од највећих песника 20. века. Са њим ће до краја живота остати пријатељ. Песницима на фестивалу поезије делиће

Васко Поја,
цртеж Мирјане Мареш

Љуба Поповић: плакат за
сценско извођење поезије
Васка Попе у Паризу

Dramaturgie : **POPA**
Mira S. **vasko**
Barthélemy
15 - 16 - 17 - 18 - 19 Juin 1976 à 20 h.

NOUVEAU
sylvia monfort **CARRÉ**
5, rue PAPIN - 75003 PARIS
location par téléphone : 277.88.40

LE CIEL
SECONDAIRE
THEATRE
POÈMES · FILMS · MUSIQUE

VERSANT DE L'AGE

a Vasco Popa,
avec l'amitié et la
profonde estime de
Pierre Emmanuel

разгледнице са својим стиховима, у разним бојама, на енглеском језику, које је управо пред полазак на пут објавио КОВ (Књижевна општина Вршац).

Државни издавачки институт у Варшави објављује Попино *Сјоредно небо*, на пољски језик у преводу Анђеја Мандалана, а у избору великог песника Тадеуша Ружевича. Ружевич ће у Вроцлаву, где је живео, написати и песму „Вршачка елегија”, посвећену Васку Попи:

*Идемо алејом њарка
мање нас је са сваком речју
кораком лисјом*

*умирући разјоварамо ведро
о њрошлости о њоезији*

Пјер Емануел, члан Француске академије – Васку

Васко Попа на једном од дипломатских пријема

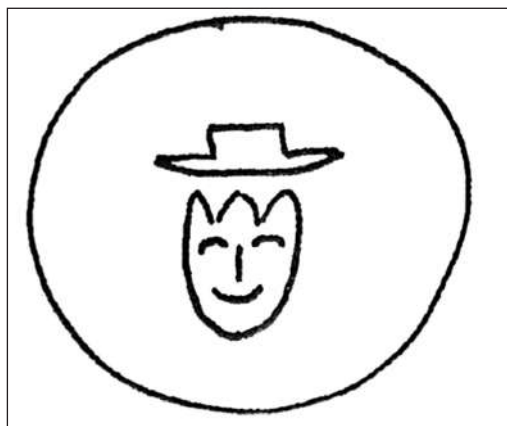
*има њесника који одузимају себи живоџи
друџи њишу до смрџи*

...

*осмехујеш се браџе
џњави Те моја џразна јеџика реџорика
џођимо на ручак
волим чорбасџи џасуљ...*

(Превео Петар Вујичић)

Милорад Павић му поклања своју књигу прича *Гвоздена завеса*: „Драгом Васку, у знак искреног страха. Миша.” Члан је Одбора за прославу сто педесет година Матице српске. У марту 1976. у Нишу је саопштено да је награда за поезију „Бранко Миљковић” додељена Васку Попи за песнички триптих „Вучја со”, „Живо месо” и „Кућа насред друма”, у издању „Вука Караџића” (жири: Петар Џацић, Хусеин Тахмишчић, Тихомир

Васко Попа: *Луди Лала*

Нешић, Димитрије Миленковић и Стојан Несторовић). Песнику је награда уручена 20. маја, на пригодној свечаности. Критичар Радивоје Микић је поводом ових књига у *Експрес њолиџици* написао да оне „потврђују неке његове одлике: строгост и доследност у обликовању једног веома кохерентног песничког света”.

Познато париско позориште „Нуво каре” извело је у јуну сценску адаптацију стихова Васка Попе, у преводу Алена Боскеа. Плакате и афише за представу урадио је сликар Љуба Поповић. Представа је названа *Сјоредно небо* и приказана у оквиру Међународног позоришног фестивала у Паризу.

Један је од најпревођенијих југословенских песника – у свету су објављене двадесет и две књиге песама Васка Попе. Управо је објављена његова књига песама на холандском језику, у Амстердаму, под називом *Машина речи*, у преводу Јане Беранове, заједно са стиховима Збигњева Херберта, Мирослава Холуба и Гинтера Кунерта. Такође у Холандији, у Ротердаму, штампане су Попине песме у зборнику *Песници у Ројтердаму*. Шкотски часопис *Сертеп* објавио је двадесет две Попине песме. Његови стихови објављени су и у оксфордском песничком зборнику (*Oxford Poetry Now*), а мађарски часопис *Арион* објавио је седам песама Васка Попе. Његови стихови објављени су и у часописима у Бриселу, Шведској (Малме), Мексику, Венецуели, Перуу, Аргентини и у Индији, на бенгалском језику.

Крајем 1976. у Игалу умире Зоран Мишић, Попин пријатељ, годинама најблискији. (Мишић му је, заједно са Костом Тимотијевићем, другом са студија, био венчани кум.)

(Са Зораном Мишићем ће се неку годину касније разићи. Миодраг Поповић тврди: „Зоран је на једној страни био дисциплиновани члан Партије, а на другој, као синовац војводе Мишића, постепено се удаљавао од ње и приближавао националистима.

Вршац – у првом плану
Владичански двор

То Васко није одобравао и, уверен да ће му тиме помоћи, јавно је критиковао такво Зораново понашање...”)

Хаша, у децембру 1976. пише:

„Драга наша Ана

Васко Ти шаље нову серију дописница из библиотеке *Слободно лишиће* да те мало разоноди. Расподелићу их у четири коверте јер ће тако брже стићи... Имаш право, драга Ана: 'штета, велике штета, да је Београд (или Оксфорд) толико далеко'. Слажем се: чиста бесмислица. Тако да свако мора (у чежњи) било где да је, да проживи живот на једном од 'крајева' даљине... Можда си још у својој родној Шкотској – држиш мудра предавања и уживаш. На Божић ћемо сви, још више него иначе, жалити да ниси се нама. Ове године долази код нас моја сестра... Волела бих да је једном приликом упознаш. Не личи на мене. Велики је 'лаф'... Остављам мало места за јелку коју хоће Васко да ти нацрта уз наше топле жеље...”

И Васко је нацртано јелку, али и дописао ове речи:

„У мислима те држи за руку Твој Васко.”

Још једно међународно признање Попа добија 1977. године: изабран је за члана Академије Маларме у Паризу (заједно са Попом изабрано је још десет светских писаца – Еуђенио Монтале, Артур Лундквист, Лоренс Дарел, Јанис Рицос, Октавио Паз, Андреј Вознесенски...

Јован Христић на својој књизи *Позоришће, њозоришће*, пише:

„Хашки и Васку, драгим пријатељима – Вава.” Занимљив је исказ песника Синана Гуџевића, младог писца, који је замолио Попу за сусрет и разговор, јула 1977. Срели су се, на Васков предлог, у „Безистану”:

„Сели смо, он је поручио вотку са лимуном, а ја пиво...

– Јеси ли ожењен?... Ако ниси, пази како ћеш ту ствар решити. Због стихова. Узми за жену ону која ти неће правити драме кад у три по поноћи устанеш и изађеш да сам шеташ градом...

Затим, неусиљене речи о Вуковим и Доситејевим путовањима, можда читав сат. О својим књигама и Зорану Мишићу. Нешто у шали, а више у збиљи, вели ми сасвим отворено и самоуверено:

– Мораш читати још некога, а не само мене!

Даље од сопственог дара се не може, али се овај може разудити; мислим да би ти користили Кавафи и Бен. Понекад ’отпутуј, али се немој враћати након пет дана, то више штети него што користи, остани онамо, неко време живи’...

О познанству са Октавиом Пазом, о Монталеу. До ситница о Паунду и Толстоју. И увек прикључак на младе песнике. Жали што, као Санџаклија, не знам турски језик, јер ’то је корпа за брање многих балканских воћки’.

Из минута у минут шкροпила ме је, до у дубоко летње поподне, његова савршена разборитост и једноставност и није било никога да ме извуче из онога чуднога стања које су многи доживели разграђујући некритички створену представу о некоме.

Сутрадан сам отпутовао у Нови Сад у посету војнику Атифу Џафићу, а он ми је, већ после посла сата разговора, рекао:

– Хајде, болан, опорави се, није Попа бог!...”

Били су то упечатљиви савети младом песнику који ће да постане и изврстан преводилац са латинског и немачког језика – имао је само 23 године!

И као што је Гуџевић дрхтао пред Васком Попом, тако је, судећи према сећању театролога Јована Ђирилова, Попа био узбуђен пред једним другим песничким великаном:

„Игром случаја присуствовао сам сусрету Васка Попе са једним од највећих песника нашег доба – Езром Паундом. Било је то у врелом летњем Сполету, и већ зрели песник дрхтао је као

дечарац пред живим спомеником који је ћутао. Колики су почетници исто тако дрхтали пред Васком...”

У Сполету, лепој вароши у срцу Италије, на међународном фестивалу поезије, Попа ће се срести и дружити са још једним великим песником, старим познаником, Пољаком Збигњевом Хербертом.

Мадридски месечни часопис *Kuadernos hispanoamerikanos* (двоброј август–септембар) 1977. објавио је тридесет пет песама Васка Попе. Песме су на шпански превели Снежана Љубојевић Стифел и Дионизио Кањас. Избор је начињен из *Коре, Нейочин-йоља* и *Сјоредној неба*. Уз песме је објављен и чланак о песнику, а часопис је песме и уводни чланак објавио и као плакету.

У октобру 1977. учествује у разговору о „Банатском песку”, одржаном на Девојачком бунару, у Делиблатској пешчари – Васко се залагао за објављивање зборника „Зелени песак банатски”. Песницима који су учествовали у разговору рекао је да им је то „домаћи задатак”, да пишу о овом песку...

У свету посебну пажњу привлачи његов циклус песама о његовом ходочашћу по српским светињама на Косову и Метохији. Тако Тед Хју песму „Косово поље” назива „ходочасничком поемом кроз национална света места и догађаје”. Васко је опевао на јединствен начин српска „света места” и у централној Србији, чини се, под утицајем пријатељства са Миланом Кашанином, с којим се у то доба интензивно дружио у кафани „Видин капија”.

Радио-режисеру и уреднику Радио Београда Боди Марковићу, „у тренутку доброг расположења”, Васко у микрофон говори своје стихове, својих 67 песама које највише воли – међу њима су и песме које је посветио пријатељима: композитору Душану Радићу, књижевном критичару Зорану Мишићу и пријатељу из најранијих дана, писцу и уреднику часописа *Лумина*, који излази на румунском језику, Аурелу Гаврилову, песму „Изгубљена црвена чизмица”

*Прамајка моја Сулџана Урошевић
У дрвеном корићу њловила је небом
И ловила кишноносне облаке*

*Помоћу вучје и друћих масџи
Чинила је још многа
Многа и већа чуда*

...
*Сани је на једној нози имала
Црвену чизмицу
Са свежим шрафовима блаџа*

*Ону друћу изгубљену чизмицу
Тражићу до краја живоџа*

Одабраће јеш једну песму „Теразије” – у њој је опевао крај Београда, такорећи, нулту тачку престонице, у којој је провео читав свој радни век, уредник у „Нолит”-у, у теразијском кругу, „Безистану” и „Москви”, провео је безброј часова са пријатељима, писцима различитих естетских и уопште поетских опредељења:

Некоме сџе ѿрї

На їрудима белоїа їрада

...

Нама сџе камени длан

На вама чийїамо црїшу живоїїа...

СВЕ ЈЕ НИШТА

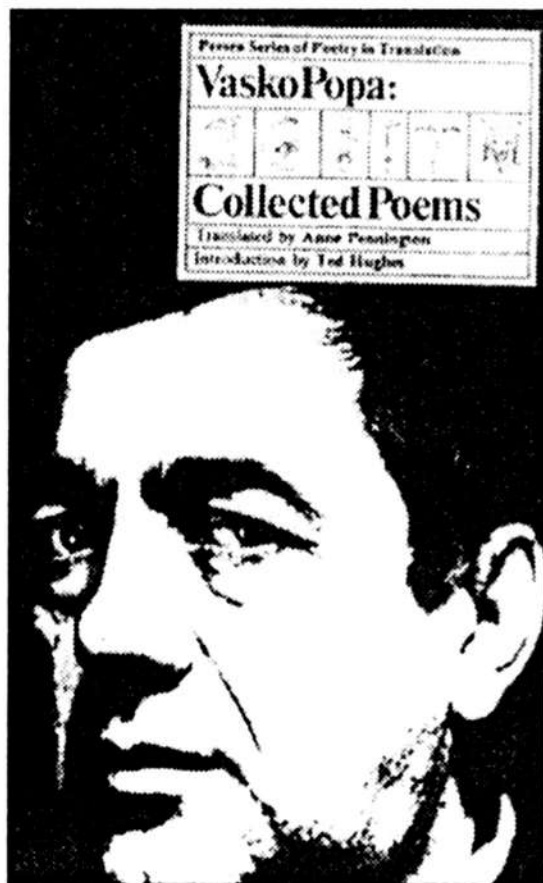
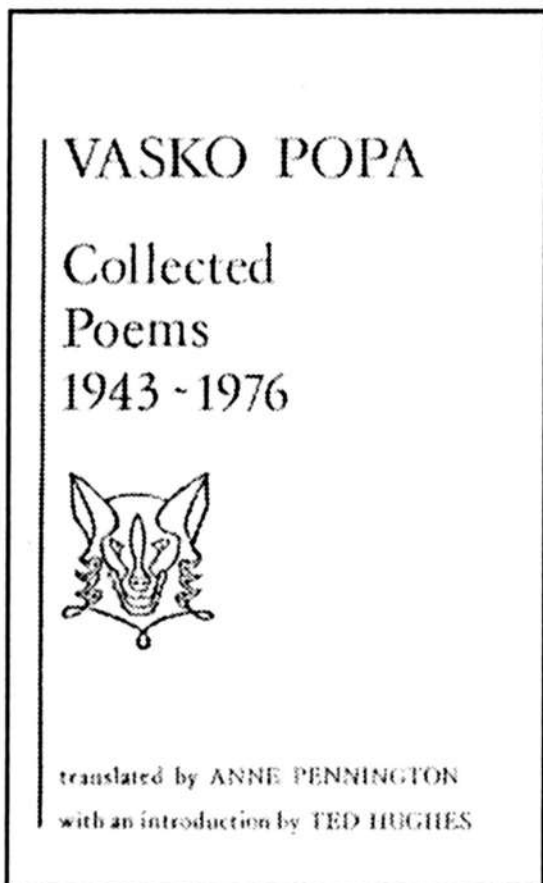
Има педесет шест година.

Младом пријатељу, песнику Жарку Рошуљу, о смрти песника Љубише Јоцића, каже: „И ја ћу да умрем од исте болести...”. Рошуљ се сећа: тог лета ишли су у „Банатску сахару” (Делиблатску пешчару) на књижевно вече – Васко је читао песме из циклуса о вуковима – публика се, каже, ускомешала, кад су јавили да се појавио прави вук...!

Са пријатељима воли да поседи и да уз цигарету испија кафу без шећера, разблажену топлом водом... Или, кад се дуже задржи, и уз чашу црног вина, или „ружице” разговара махом с млађим писцима.

Прослава педесетогодишњице „Нолита” – с пријатељима и сарадницима Жарком Рошуљем и Јованом Вавом Христићем

Посебно ће бити близак са Александром Сашом Петровим с којим ће водити дуге разговоре у „Мажестику”, обично увече, уз кафу или црно вино.

Попине *Песме* објављује БИГЗ у џепном издању. У поговору Александар Петров запажа:

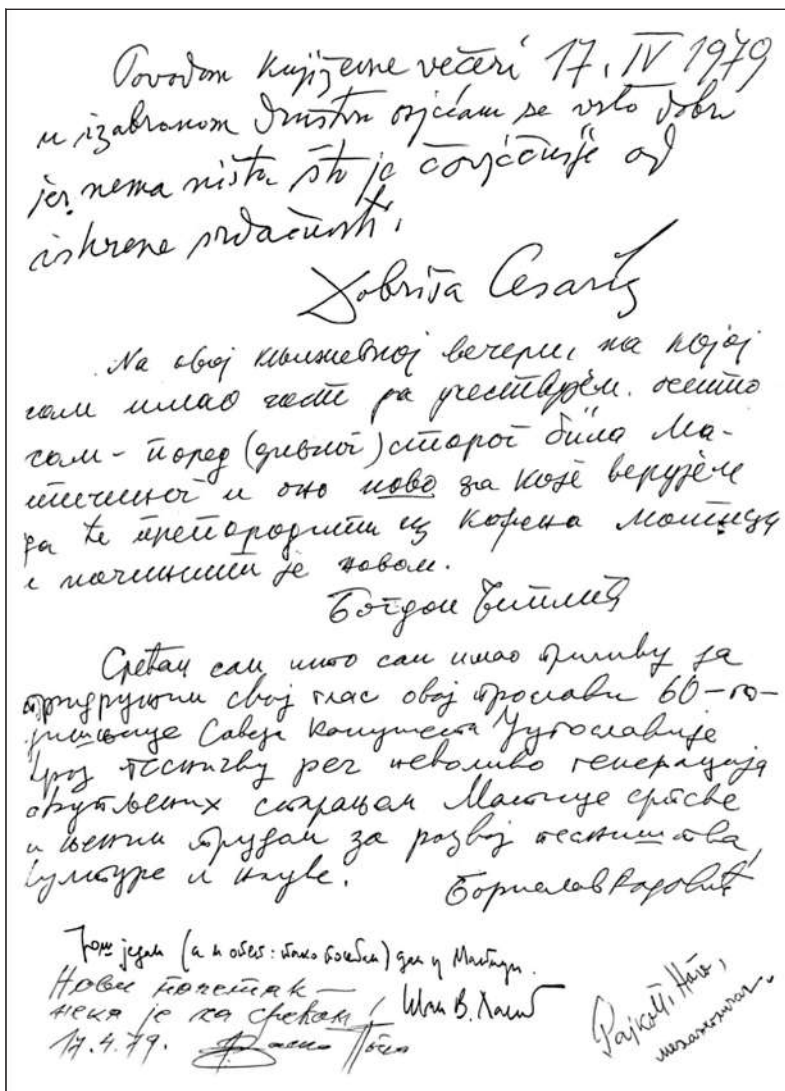
„У песмама које је писао у последњем периоду свог досадашњег стваралаштва, а које су прикупљене у књизи *Живо месо* (1975), Васко Попа је први пут проговорио гласом свог стварно, недвосмисленог идентификовања ЈА...”

(Александру Сашу Петрову ће, иначе, коју годину потом предати и рукопис антологије српске средњовековне поезије, коју је годинама припремао, али није желео да за живота буде и објављена.)

У јесен 1978. добија још једно значајно признање, највеће у то доба у Југославији: Авнојеву награду.

У Вршцу Књижевна општина објављује сет дописница-разгледница са Васковим стиховима (у више боја) на српском и енглеском језику (у преводу Ен Пеннингтон).

Сабране песме Васка Попе с предговором Теда Хјуза

Веома је превођен у свету, најпревођенији од југословенских писаца. У издању „Persea books”-а у Сједињеним Америчким Државама излазе *Сабране њесме (Collected Poets 1943–1976)* Васка Попе, у преводу Ен Пенингтон, са предговором Теда Хјуза (ова књига већ је објављена у Манчестеру, код енглеског издавача „Карканета”).

У Америци, у издању „Филда”, у преводу и са предговором Чарлса Симића, штампана је Попина збирка *Похвала хромоме вуку (Homage to the Lame Wolf)*.

Путоваће у Америку на представљање своје књиге. Среће се и дружи са угледним писцима-песницима – Јосифом Бродским,

Чарлсом Симићем, Ендрју Харвијем... Чарлс Симић ће у својим сећањима записати: „Поезија је за њега била чин врхунске критичке интелигенције. Унапред је смишљао све што хоће да напише... Једном, касно ноћу, после поприличне количине попијеног вина, описао ми је до танчина своје будуће песме...”

У Грчкој, у Атини, штампане су Попине *Песме*, у издању куће „Кедрос”; превод и предговор Ели Скопетеа (у књизи су две Попине књиге *Нејочин-џоље* и *Сјоредно небо*).

У преводу Мила Дора, иначе пријатеља из ратних времена, немачки издавач „Ханзер” у Минхену објављује *Вучју земљу* (у њој су књиге *Вучја со* и *Живо месо*).

Потписник је Оснивачког писма Друштва пријатеља и сарадника Етнографског музеја, поводом седамдесет пет година рада.

Заједно са Иваном В. Лалићем, Добришом Цесарићем (Загреб), Рајком Петровим Ногом (Сарајево), Богданом Чиплићем, Бориславом Радовићем, Попа учествује на књижевној вечери у Новом Саду, а приликом посете Матици српској (17. априла 1979), у новим политичким приликама, када се и он прикључио тзв. аутономашкој линији, у свечану књигу утисака он записује:

„Нови почетак – нека је са срећом...”

Из винограда професора Живорада Радовића, оца песника Борислава Радовића

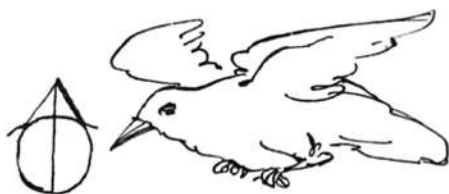
Васко Попа (1979)

THE BLACKBIRD'S FIELD

a poem by Vasko Popa

translated by Anne Pennington

with drawings by Živojin Turinski

Mid-Day Publications
1979

Факсимил насловне стране
књиге песама Васка Попе
The Blackbird's Field
штампане у Енглеској,
са цртежима
Живојина Туринског

У мају 1979. године одлази у пензију.

Изабран је у нову управу Матице српске – један је од потпредседника (председник је сликар Миливоје Николајевић).

Приступио је новооснованој Војвођанској академији наука и уметности. Један је од оснивача. (Оснивачка скупштина одржана је 14. децембра 1979. у Новом Саду.)

Борислав Радовић на својој књизи *Изабране њесме* исписује посвету:

EN
VERDER
IN
DEZE
UIT

2

- Dick Kornet, een jonge gozer op gympies en met een bleke Kafkakop. En dichter in Rotterdam. Frans Vogel over een opmerkelijke stadgenoot.
- Habakuk II de Balken, ledenwoordig H. H. Balk, maar zijn belofte is in te oek man... geboren Wies... ook dichter, legt da...

• Hoe w... ter? Fran... naar Gott... de al tot...

POETRY '80 INTERNATIONAL ROTTERDAM

Het Vrije Volk

Vaste gast

DE 56-jarige Joegoslavische dichter Vasko Popa (foto hier-naast) mag zich zo langtamer-hand Poetry-veteraan noemen. Hij neemt dit jaar voor de vijfde keer aan het Rotterdamse dichtersfeestje deel. Vanaf het begin is hij van grote invloed geweest op de ontwikkeling van Poetry. Daarom heeft hij nu een eigen avond met door hem gekozen deelnemers: Michael Krüger, Aleksander Neigebauer, Heidi Palari, Charles Simic, Lasse Sønderberg en Lela Zeckovic.

Dit najaar verschijnt hij de Rotterdamse Kunstlichting een Sonde-special met een keuze uit de poëzie van Popa, in het Servo-Kroatisch en in Nederlandse vertaling.

Popa, die in Belgrado woont, werd in 1967 onderscheiden met de Oostenrijkse Staatsprijs voor Europese Literatuur. Hij behoort tot de generatie Oostenrijkse schrijvers die sterk zijn beïnvloed door de Tweede Wereldoorlog - tijdens die oorlog verbleef hij enige tijd in een Duits concentratiekamp.

Факсимил холандског дневног листа *Het Vrije Volk*, са најавом учешћа Васка Попе на Интернационалном фестивалу поезије

„Васку,
који ме је храбрио на ову књигу, пријатељски – Бора.”

Бора Радовић је записао како се Попа односио према своме рукопису, али и о необичном гесту, тако рећи ритуалу приликом поклањања своје књиге пријатељима:

Classic
Ballroom
Dances

Васку -

Од котх сам тзко
многo Нкуто

Charlie

Oct 20, 1980
Bow Lake.

„Васко је држао до чина који писац обавља поклањајући не-
коме своју књигу. Мимо потврде о извесној блискости, где се кло-
нио устаљених образаца као и иначе, за њега је то значило више од
испољавања пажње пропраћене изразима љубазности. Тежиште
чина је, наравно, у самој књизи. Прво или поновљено издање,
увек је у питању било нешто за шта се он заузимао до последње

SAMOUK SLOBODE
=====

Iz ustaničkog Bukurešta
Stigla je u moj stan slika
Mladića borca

Obukao je zastavu

Provukao je glavu
Kroz okrugli izrez
Na sredini trobojke

Njegovo je lice živi grb zemlje

Smeje se na pljuskaju metaka
Isteruje iz mišjih rupa
Čauše smrti

Voleo bih sinko da ostaneš živ

Beograd,
22. 12. 1989.

Vasko POFA

SLOŽITI, MOLIM,
NA DVA STUPCA!
HVALA! PAZITI NA
RAZMAK IZMEĐU
STROFA! HVALA!
V.P.

исправке и провере, у најситнијим појединостима не само у вези са рукописом него и са готовим издавачким производом; уздах олакшања би долазио тек пошто се склопе корице прегледаног првог примерка...

Није хитао да раздели намењене примерке; а ни број прималаца није био велики нити се много ширио, нарочито не последњих десетак година. Посвете су обично бивале сасвим кратке, две-три речи, биране да би се избегло поигравање присношћу, исписиване што читкије и увек потписане пуним именом и презименом. Знатно ређе, посвете би укључивале и цртеж за који цела страница махом није била довољна. Тада би он окретао лист, оставивши прву страницу празну, па би укосо преко друге, захватајући делом и насловну, полагао отворену шаку леве руке, дланом наниже, да би онда десном пажљиво опцртао у једном потезу, вукући око једва размакнутих прстију, све до запешћа одакле је кривуља започела и где се завршава, обрезањем листа, у доњем левом углу. Испрва повлачена истом писаљком којом је убележена и посвета, та линија је постала црвена откако је почео да уз посвету отискује и свој кинески печат који сам по његовом налогу и о његовом трошку, никако другачије, дао да се изради приликом мог боравка у Пекингу..."

У завичајном миљеу, у Вршцу, и на Вршачком брегу, настао је и круг песама „Живо месо”, у кући пријатеља Каначких. У овој кући Васко ће написати и песме „Небеско путовање” и „Подмлађени водопад”...

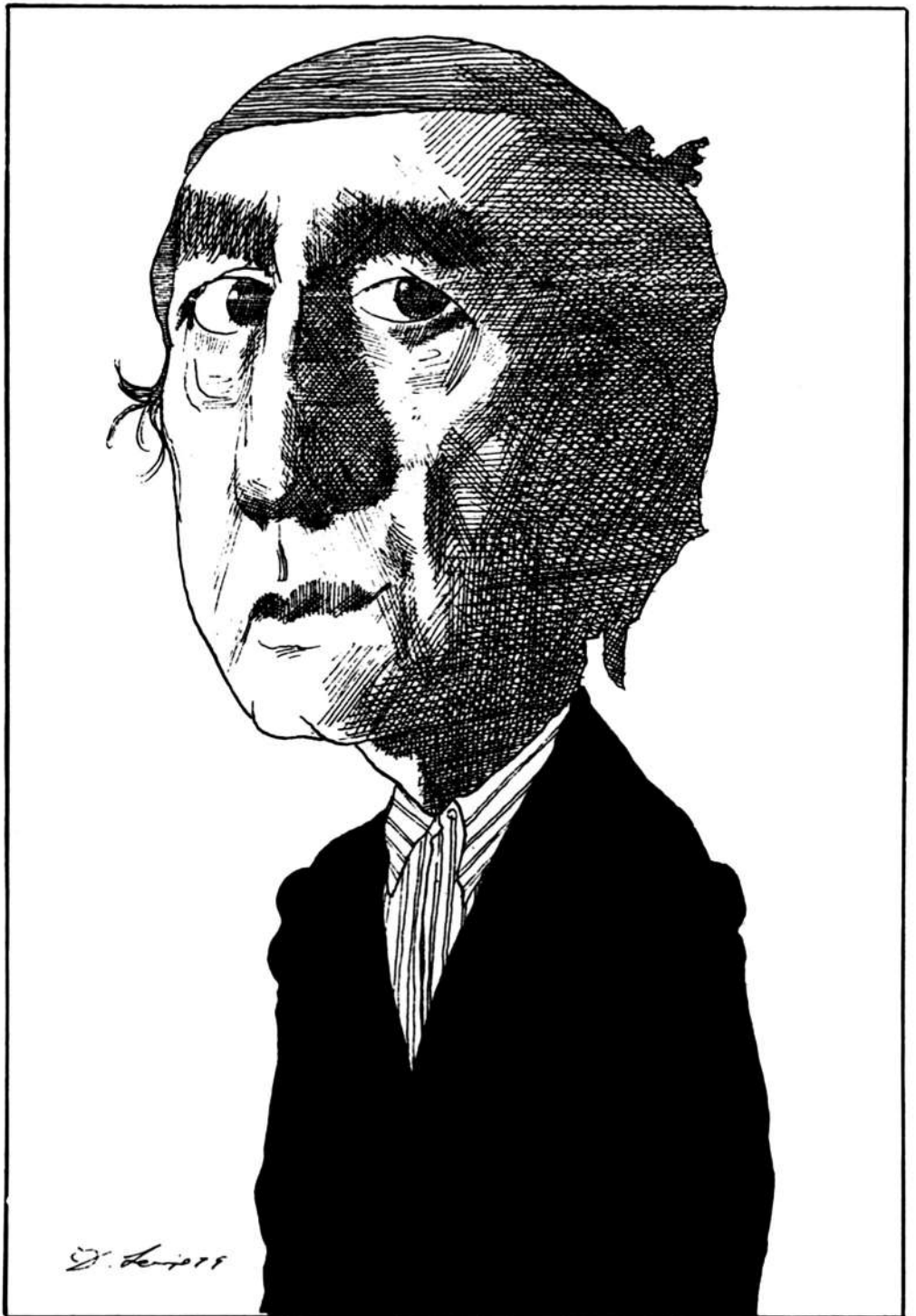
Добија Седмојулску награду за књижевност. На питање новинара поводом овог признања, био је, као и увек, шкрт на речима: „Осећам се веома, веома пријатно...”

У *Полиџици* скоро редовно у свечаним бројевима (Нова година, 1. мај...) објављује песме. Уреднику, уз песму, крајем априла 1980. поручује:

...Побрини се, молим Те, да се сложи на два сџујца. И да не буде грешака. Хвала унапред!... Срдачно Твој...

Попине изабране песме излазе и у Стокхолму, у препеву Гун Бергман и Артура Лундквиста, једног од највећих шведских писаца у прошлом веку, члана Шведске академије. Лундквист је написао веома инспиративан предговор, у коме Попу овако представља:

„У свом свакодневном животу Васко Попа је уредник у једној београдској издавачкој кући. Он се не затрпава теоретским тумачењима, већ у одређеном моменту указује на историјске повезаности: турска најезда за Југословене представљала је прекид културног развоја у неколико стотина година. Из овог разлога,

Дејвид Левин: Васко Поја

Запис о Земљи на споменику
у Божурњи, 1966.

ЉУБИШ
ЛИ СТО
ПАЛОМ
ЗЕМЉУ
ДОБИ

ГАЗИШ
ЛИ ЈЕ
ВРАТИ
СЕ ПУТ
НИЧЕ

У Паризу, у центру „Жорж Помпиду”, скуп о Попином делу, лева надесно: Серж Фошро, Ежен Филвик, Васко Попа, Ален Боске, Ђорђе Вуковић и глумац Пјер Сантини

сматра Васко Попа, та култура је остајала рудиментарна и недо-стајало јој је много тога да би се коначно усправила. Њени по-сленици присиљени су истовремено да стреме напред, али и да се враћају назад, у традицију, да се осврћу за минулим од ког су отргнути и отуђивани... Васко Попа је нека врста путоказа: сле-де га млађи привучени древним митовима, народним легендама, затамњеном традицијом Византије, истражујући је и тумачећи у овом кључу...”

Почетком септембра у Америци борави песник Душан Радо-вић, који у свој дневник записује утиске са вечере са Џоном Сај-моном, филмским и књижевним критичарем, „који много воли поезију Васка Попе”:

„Ја му потврђујем да је Васко код нас КОМЕСАР за културу, зао и злокобан”, пише Радовић.

У Вршцу се 1981. године појавила „Библиотека песничких ле-така”, у издању Књижевне општине Вршац (КОВ), чији је иници-јатор био Попа. На једном од тих летака штампана је и његова песма „Лепо ништа”:

*Ако Стерија као за животиа шетиа
Свако вече Јабучким њуџем
Мојао бих Га лако сресџи*

*Подсетио бих Га
Да је на једном месту написао
Вршац је леја варош*

*На друџом
Све је нишџа*

*С мало вешиџине
Мојао бих из ове две џврдње
Извесџи закључак*

Да је нишџа лејо

*С мало добре вође
Он велики џесник и велики шалац
Мојао би се с џим сложиџи.*

Страган пушач

Жарко Рошуљ, песник, критичар и есејиста, такође уредник у Нолиту, иначе потоњи муж списатељице Светлане Велмар Јанковић, био је Васку веома близак, одан пријатељ, све до краја живота. (Рошуљ је урадио визуелно-поетски портрет Васка Попе, а С. Велмар Јанковић је приредила, по жељи Васка Попе, избор његових песама и написала исцрпну студију „Васко Попа, чудотворац”. Ово је тестаментарно издање: Васко Попа је Светлани Велмар Јанковић оставио у аманет да припреми ову књигу песама.)

И чудан је однос Попа имао према своме завичају. Ево једног исказа прозног писца Душана Копчалића, Вршчанина:

„Свака моја шетња са Васком вршачким улицама била је мала песничка свечаност... Не, није говорио своје песме. Причали смо о обичним стварима. О згради забавишта у порти где смо обојица ишли у забавиште. Ја нешто касније од њега... Једном смо на Брегу трагали за извором из његове младости, а мог детињства. Најзад наишли смо на то место. Ту више није било извора... Извор је нестао, на том месту расло је шибље... Враћали смо се једном, био је сутоп, из Великог Средишта. Два корпулентна човека, Васко и Милан Узелац, који нас је возио у 'фићи', и ја, сићушан међу њима. На улазу у град, више да бисмо исправили и протегли ноге него да Васко купи цигарете у радњи на углу, изашли смо из 'фиће'. Ушао је у радњу и изашао са цигаретама и флашом пива. Знао сам да не пије пиво. Волео је банатски ризлинг. Загледао се на тренутак у земљу. Опет онај његов осмех као крај извора...”

А други исказ, песника и прозаисте Душана Белче, такође угледног вршачког писца, гласи:

„Васков живот је сав херметичан – његово мишљење, његово понашање, његова поезија... Све је у кључевима, у симболима... Отишао је из Вршца без намере да му се враћа, а када му се вратио – разочарао се и напустио Вршац...”

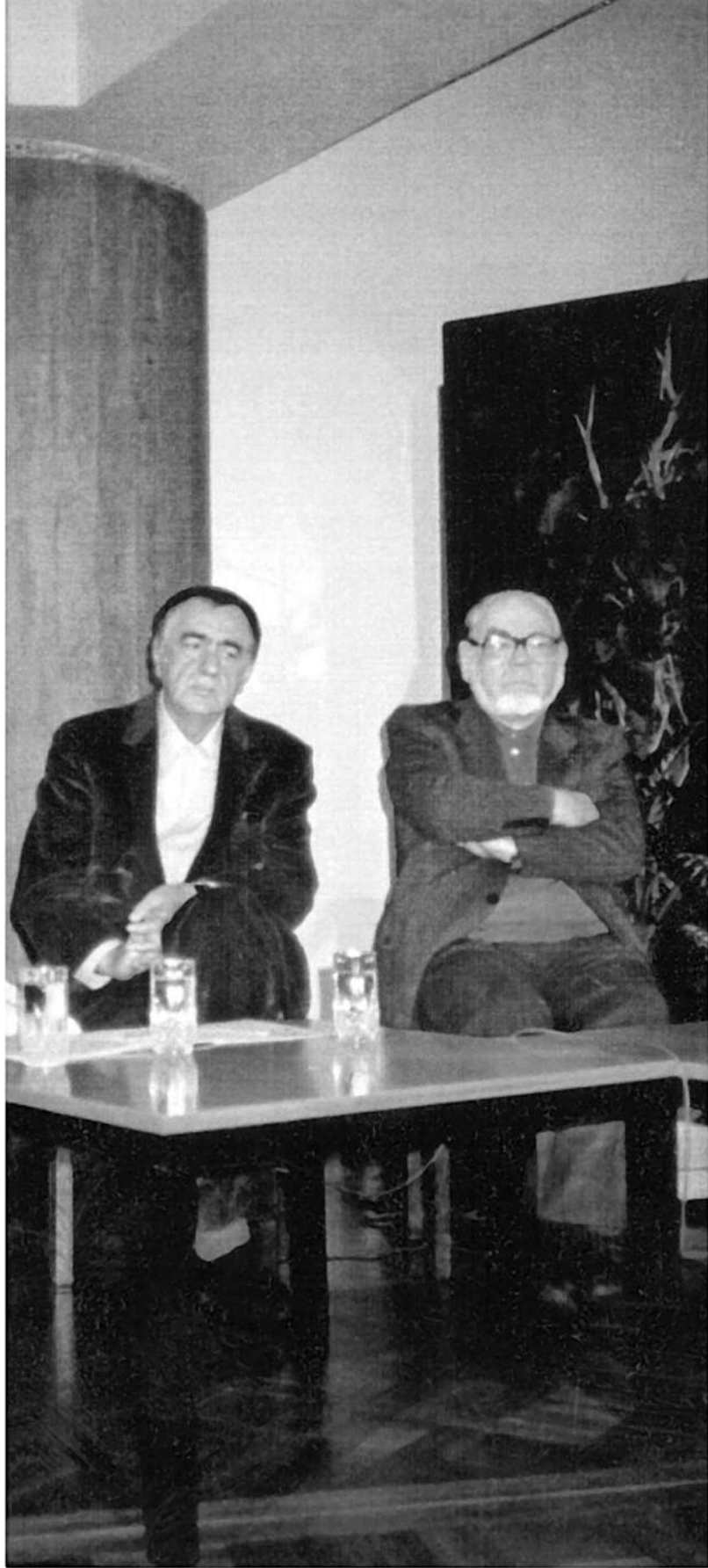
А удаљио се од Вршца повређен што се неке његове замисли не остварују онако како их је он замислио.

Жарко Рошуљ, пак, каже: „Повукао се из послова у Књижевној општини Вршац када је постигао да Стеријина кућа буде обновљена и остане баш онаква каква је некад била...”

Света Лукић, приказујући *Рез*, у листу *Рад*, указује на један од могућих кључева за разумевање Попиног дела:

„Стара мудрост, коју је Попа узимао из лектире (тачније из фолклора), у његовом истанчаном филтру се сада укрстила са мудрошћу давнашњих јунака из народа, виталном и убедљивом... *Рез*, као и прве књиге песама Васка Попе, има шири значај: прекида са нашим, ларпурлартистичким кокетеријама, али подједнако и са празном, егзибиционистичком, нарцисоидном естрадном лириком, која је не мање узела маха...”

У Паризу:
Васко Попа
и Ежен Гилвик

Једна лепа песма из *Реза* – „Велеградска песма”:

*Каже ми ономад моја жена
За коју бих све чинио*

*Волела бих да имам
Једно мало зелено дрво
Да улицом њрчи за мном*

Из Америке стижу му две драге књиге. Обе из Њујорка. Чарлс Симић на својој књизи песама пише:

„Васку, од кога сам тако много научио...”

А Маја Херман-Секулић на *Камерографији* исписује:

„Мом драгом Васку, највећем мајстору наше речи, и његовој Хаши, са љубављу и поштовањем...”

„Нолит” објављује 1980. године дела Васка Попе у седам књига (*Кора, Нейочин-йоље, Сјоредно небо, Усјравна земља, Вучја со, Живо месо, Кућа на сред друма*). По оцени критике и читалаца, реч је о својеврсном издавачком подухвату. (Књиге су штампане ћирилицом, на финој хартији.)

У септембру, Васко Попа борави месец дана у Кини, на основу програма о културној сарадњи између Југославије и Кине. Није писао путописе, није давао интервјуе, али је написао низ песама „надахнутих кинеском револуцијом и садашњом атмосфером ослобађања људске мисли у друштвеном, културном, књижевном и уметничком животу”. Песме су настале у Пекингу, Шангају и Јенану. Песма „Вечера са кинеским пријатељима”:

*Између два бамбусова шјайића
Можеш ухвайићи
Зрно њиринча*

*И земљин шар
И косооки месец*

*Само мораш научићи
Да не злоујиребљаваш
Своје њрсје*

*Они су израсли из зрна њиринча
Из земљиној шара
Из косоокој месеца*

Амерички књижевни критичар Џон Сајмон у *Њујорк њајмсу*, поводом Попине књиге песама, пише:

„Југословенски песник Васко Попа (1922) један је од мало-бројних врхунских песничких гласова нашег времена. Његов свет је митски или антропоморфичан и у њему се предмети или животиње – ређе људи, а чак и они митологизовани – разонођују на забавне, страсне, неразумне начине. Свеједно, све то има неки поремећени, трагикомични смисао; негде између језе и смеха.”

Своме оданом преводиоцу Ен Пенингтон, почасном члану КОВ-а, која је умрла 27. маја 1981. године Васко посвећује песму:

*[...] Њена смрт̄ личи на ѿрегах
Под далеким лијама ѿријаишеља.*

Ен је дуго боловала од рака, а Васко ју је охрабривао говори-ћи да ће и он једног дана умрети од исте болести. Имао је срећу да је у животу срео Ен Пенингтон, ту Шкотланђанку, рођену 1934. године, која је студирала француски и руски језик, али се потпуно посветила славистици. Од првог сусрета са песмама Васка Попе била је опчињена тим стиховима. Почела је да их преводи и уз помоћ песникову, с обзиром на то да је Попа изврсно говорио француски језик (није знао енглески) и тако је постао велико име у светској поетској галаксији.

ПАРИЗ, МЕКСИКО, ВРШАЦ...

У септембру 1981. приликом свечаности у част обнове из темеља Стеријине куће (у којој је смештен КОВ), Попа је дошао заједно са Јованом Вавом Христићем. Стигли су и највиши руководиоци Војводине (Влајковић, Алимпић и др.). Старом пријатељу Ервину Марешу у пролазу је рекао:

„Овим престаје моја вршачка епизода”...

У Београду, Продукција грамофонских плоча Радио-телевизије Београд, у серији говорно-музичких издања, објављује велику плочу стихова Васка Попе под насловом *Далеко у нама*. Стихове је казивао првак београдског глумишта Петар Краљ.

Поново је у Паризу крајем новембра 1981. У центру „Жорж Помпиду” одржано је вече поезије посвећено Васку Попи. О његовом делу говорио је Ален Боске, а потом Серж Фошро и Ђорђије Вуковић. Песник је своје стихове казивао и југословенским радницима на раду у главном граду Француске.

Нолит објављује осму Попину књигу песама *Рез*. И ове стихове писане последњих десетак година посветио је Хаши.

Као члан Савета *Лейхойса Мајице српске* залаже се да овај најстарији књижевни часопис у Срба постане „модеран часопис акције”.

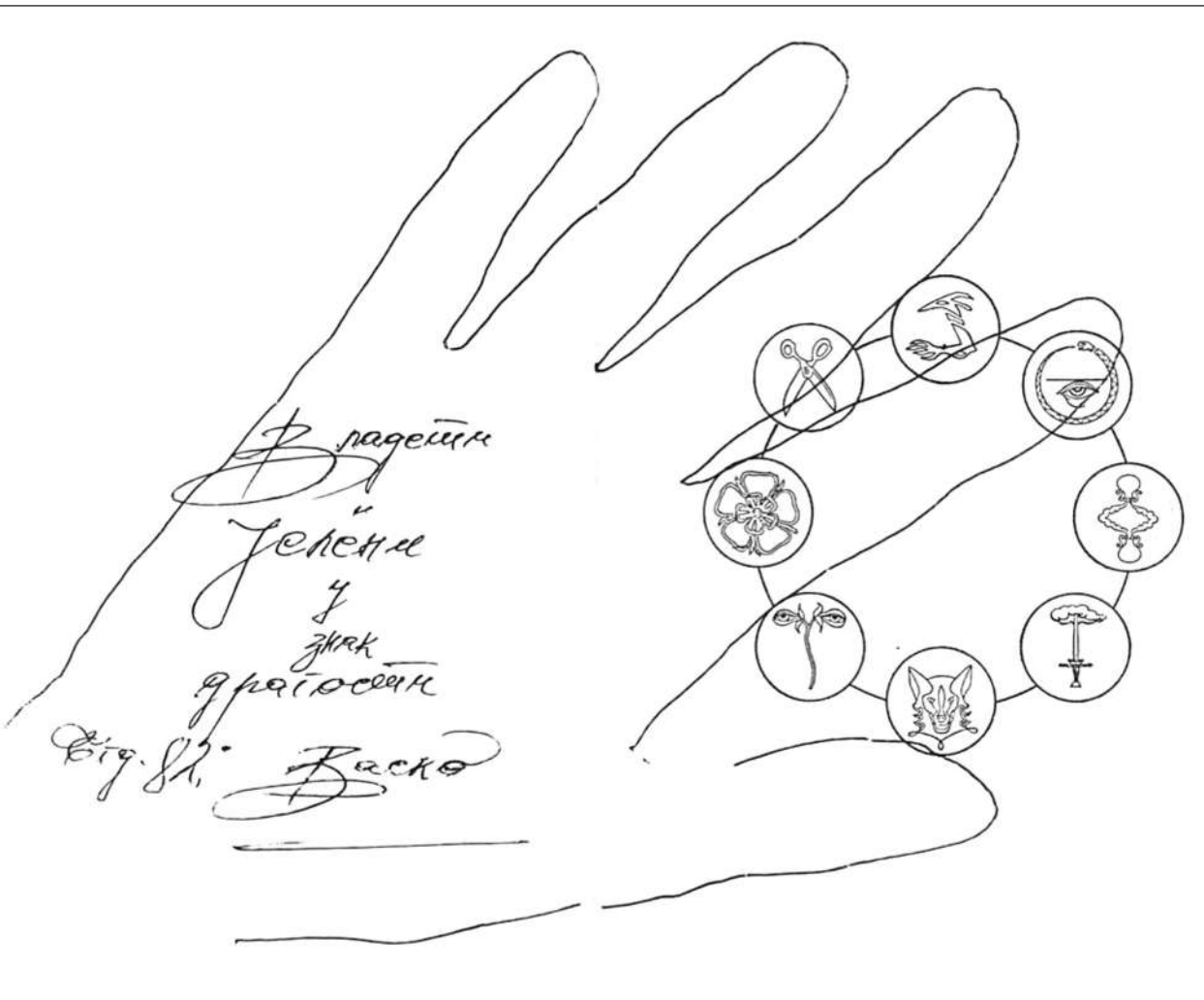
Повремено се среће и радо разговара са психијатром и писцем Владетом Јеротићем, коме поклања своју збирку *Рез* са цртежом своје шаке:

„Владети
и
Јелени
у
знак
драгости...”

Књига *Рез* штампана је и у Новом Саду, као приступна беседа Васка Попе Војвођанској академији наука и уметности. Већина песама у овој књизи су, по песниковим речима, настале у његовом београдском стану у Булевару револуције 26, на граници Врачара,

У редакцији „Нолита“
(у позадини Иван В. Лалић)

Посвета Владети Јеротићу
 и његовој супрузи Јелени

преко пута Ташмајданског парка. Неке песме настале су и у Вршцу, понеке у Новом Саду, али и у Паризу, Ротердаму, Њујорку, Вашингтону, Пекингу... Укупно тридесет седам песама.

Чини се да је Петар Вујичић, у једном писму пољском слависти и добром познаваоцу српске савремене књижевности Јулијану Корнхаузеру, поводом ове књиге написао:

„Као што ћеш се уверити, постао је нервирајуће веран Партији и радничкој класи, стално то подвлачећи у својим песмама и јавним иступима. Такве су му и песме посвећене кинеским друговима, јужноафричким прогресистима, нашим гастарбајтерима у Немачкој итд. Баш зато је књизи дао симболичан наслов *Рез*, јер она стварно представља рез у његовој поезији. Заиста, био ми је као песник много дражи док је писао као обичан човек...”

Јавор Рашајски:
Васко Поја

Почетком лета 1982. дошао је у Вршац на књижевно вече у част Чарлса Симића. Симић је дошао са породицом – преко дана били су у Библиотеци, Музеју... а увече је у подруму Стеријине куће одржано вече поезије Чарлса Симића које је Попа водио. Од тада се дистанцира од КОВ-а и од Вршца. Једина веза су му Драги Бугарчић, романописац, сликари Милан Блануша и Јавор Рашајски,

Милан Блануша:
Васко Поја

Боле Милорадовић:
Васко Поја

**ВАСКО
ПОПА**

син Растка Рашајског, дугогодишњег управника Музеја у Вршцу (Јавор је урадио познати Стеријин плакат).

У Театру поезије у Београду, у режији Боде Марковића, приказана је (сценски) Попина *Вучја со* (глумили су Слободан Алигристић, Бранка Петрић и Марија Васиљевић).

Објављује песму посвећену Ен Пенингтон, своје оданом преводиоцу, недавно преминулој, написану у Кембриџу поводом њене смрти:

*До последњеј даха њроширује
Своју кућу у Оксфорду
Грађену од словенских
Самојласника и сујласника...*

О Попиној поезији се разговара на Универзитету Беркли у Америци. Песнички опус Васка Попе анализирао је америчка професорка Ронел Александер.

У првом броју грчког часописа за књижевност и музику *Нисос* (Острво) објављено је седам песама Васка Попе, јединог страног аутор у овом гласилу.

Одлуком жирија „Сусрета на Козари” књижевну награду „Скендер Куленовић” добио је Васко Попа – пре њега ово признање добили су Бранко Ћопић, Родољуб Чолаковић, Јуре Каштелан, Младен Ољача и Мишко Крањец. Награда је лауреату уручена у септембру 1983. Том приликом Попа је рекао:

„Узбудила ме ова награда која носи име Скендера Куленовића, творца сјајног партизанског триптиха ’Стојанка мајка Кнежопољка’, ’Писма Јове Станивука’ и ’Шева’. Пре равно тридесет година велики слободарски песник и љубитељ новог песништва дао је свесрдну подршку оспораваној првој књизи стихова једног млађег песника. То се никада, па ни сада на прагу старости, не може заборавити...”

Новинско-издавачка кућа на румунском језику *Либертаишеа* у Панчеву објављује две од осам књига *Сабраних дела* Васка Попе на румунском језику, у преводу младог песника Јоана Флоре.

У пролеће 1984. у Атини излази трећа књига Попине поезије на грчком језику – *Рез* је превела Љиљана Грубишић, а издавач је позната кућа „Ипсилон”.

Попини стихови излазе и у Анкари, у часопису *Ојку (Избор)*, у преводу Нецатија Зекерије.

Путује у Мексико, као гост мексичке владе, на међународни скуп песника. Дружи се са старим пријатељима, као што су Октавио Паз и Гинтер Грас, који га и портретише. Са њим је и супруга Хаша.

Гинтер Грас:
Васко Поја

Крајем 1984. настаје „чудесни циклус” песама Васка Попе „Мала кутија” (коначна верзија, започета 1970. године), а објављен је у *Савременику* (нова серија). Песме из прве верзије овог циклуса већ су објављене у најугледнијим књижевним часописима на енглеском, немачком, италијанском, словачком, француском, грчком, шпанском, холандском и низу других језика. (Гојко Тешић је дао најпотпунију „Причу о ’Малој кутији”, текстолошко-библиографску, у: *Савременик*, 1–2, 1985).

Ханифа Капицић-Османагић тог децембра до детаља му описује да је учествовала „на једном предивном посмртном *hommage*-у

Међународни фестивал
у Мексику 1981. (с руком
у цепу, Васко Попа, а наспрам
њего велики немачки писац
Пинтер Грас)

Васко Попа у разговору
са Ласе Седебергом,
шведским писцем (1984)

Са свечаности посвећене
јубилеју часописа *Лумина*:
Славко Алмажан, Васко Попа
и Аурел Гаврилов

Марку Ристићу у Паризу, после кога је била вечера у резиденцији југословенског амбасадора”. Каже да је био најављен долазак Боре Радовића, али га није било – био је Оскар Давичо, али није говорио, што је било неочекивано, али му напомиње да када дође у Београд – „чуће детаље”.

Октавио Паз у пролеће 1985. објављује у Мексику песму „Не-предговор” посвећену Васку Попи:

*Тражили су од мене њредговор,
Крајњак, рекоше, од мало речи,
али да с њима њукну даљине.
Више њерсијективу нећо сценографију.*

*На дну, сред њврдокорне њомејње
– у кршу њојмова, њарадокса, њрња –
у њодножју лијњице њејшовиране
сјирљењем њодишњих доба:
Васко Поја,
ловац лушјајућих одблесака.*

*Седам и њочињем да њишем своју њрозу
један, два, њри, чејири, сјо њуја.
Између моје њлаве и њера,
између њера и ове сјиранице,
искрсава увек истји њризор:
сумрак њрозрачне коже
и њод лијњицом коју разбија вејар:
Васко...*

Плакат за сценски омаж књигама
Мала кушија и Језа и смех, у Паризу
у Кући поезије, 1985.

VASKO
POPA

EXPOSITION-SOIRÉES
DU 2 MAI AU 1ER JUIN

**maison
de la poésie**

(ASSOCIATION SUBVENTIONNÉE
PAR LA VILLE DE PARIS)

MERCREDI
MAI
20 à 30

"LA PETITE BOITE"

avec : Vasko Popa,
Maria Bežanovska,
Eugène Guillevic,
Lorand Kovacs,
Borislav Radović.
Textes dits par : Denis Manuel.

MERCREDI
MAI
20 à 30

"LE FRISSON ET LE RIRE"

avec : Vasko Popa,
Maria Bežanovska,
Michel Deguy,
Jean-Pierre Faye, Léon Robel,
et Hanifa Kapidžić-Osmanagić.
Textes dits par : Jean-Pierre Leroux.

Далеко у нама

Песме које пишеш сабра-
ју крујове, крујова књиге.
За Библиотеку Песниковом
руком писано изабрао сам
круј песама Далеко у на-
ма.

Далеко у нама савршене интер-
ресне песама, број дана у
једном месецу. Шта је се месеца
протекло на гитарним релам
годинија јер су песме написане
само у периоду 1943-1951.
Круј песама Далеко у нама
одјављен је у мојој другој књи-
зи Кора 1953. Ове песме
преведене су Крлеж.

у Београду 3. маја 1985.

Васко Поја

Насред ове стране сјајем као укојан и кажем:

Васко Поја.

Одговара ми Гејзир сунаца.

(Превела са шпанског Кринка Видаковић-Петров)

Била је то, заправо, уводна реч за издање песама Васка Попе објављено у Мексику 1985.

А Хуан Октавио Пренс, највећи аргентински слависта, песник и есејиста, шаље му своју нову књигу:

У Копенхагену, с песником
Уфе Хардером, чланом Данске
академије (први слева, 1987)

„Ове *Посланице из нової свейџа* су за мог драгог пријатеља Васка Попу... Пренс.”

Млади историчар књижевности, и први библиограф Васка Попе, Гојко Тешић поклања му своју *Анџолоџију Албајрос*:

„Драгом Васку Попи у знак дубоке захвалности за све оно што сам од њега научио о овим људима и времену наших авангардних и модерних струјања од двадесетих и тридесетих година...”

Лумина у Панчеву објављује омаж Васку Попи – текстове и песме њему посвећене, а из пера Александра Петрова, Чарлса Симића, Аурела Барангоа, Ђеа Богзе, Марина Сорескуа, Ериха Фрида, Алена Боскеа, Жан-Пјер Фаја, Леона Робела...

Те године, Попине песме објављене су и у Орегону (САД), у преводу Чарлса Симића.

У совјетском месечном часопису за критику *Литературно обзреније* штампан је есеј Владимира Огњева о поезији Васка Попе

– био је то први, како зналци кажу, озбиљнији текст о овом песнику у Совјетском Савезу, а у њему је, између осталог, написано:

„Једном је Чехов рекао да се прича може написати и о пепељари. Такву причу је написао Васко Попа. То је прича ужаса. Полуугашена цигарета је упоређена са сунцем које се може угасити. Опущи леже у пепељари као што лешеви леже на бојном пољу...”

Путује у Немачку Демократску Републику, у Потсдам, на позив Друштва писаца Источне Немачке.

А у Паризу, у Кући поезије, одржана је 1985. године изложба књига Васка Попе. Били су изложени рукописи, фотографије, цртежи и плакати (око 130 експоната), а одржане су и две пригодне вечери; о Попи су говорили француски писци Ежен Гилвик, Жан-Пјер Фај, Мишел Деги, Леон Робел, Лоран Ковач, Ханифа Капиџић-Османагић и српски песник Борислав Радовић. Више Попиних песама објављено је у француским књижевним ревијама и часописима у преводу Марије Бежановске.

Ваљевски издавач „Милић Ракић”, у јединственој библиотеци у нас „Руком писано” (коју уређује Милош Јевтић), објављује збирку песама Васка Попе *Далеко у нама*, коју је сам песник исписао, укупно тридесет песама. У уводу песник је казао:

„Песме које пишем стварају кругове, кругови књиге. За библиотеку Песниковом руком писано изабрао сам круг песама *Далеко у нама*.

Далеко у нама садржи тридесет песама, број дана у једном месецу. Тај се месец протеглао на читавих осам година, јер су песме написане у раздобљу 1943–1951. Круг песама *Далеко у нама* објављен је у мојој првој књизи *Кора* 1953. И ове песме посвећене су Хаши...”

Чедомиру Мирковићу, књижевном критичару, уреднику Телевизије Београд, каже:

„Наше песме о Косовском боју и наш косовски мит представљају рудник дијаманата. Нема краја ни дна!... Ја сам отуд узео само неколико груменчића. Вредело би употребити цео живот само на изношењу тих драгоцености на светлост...”

Написао је, како је утврдио песник Иван Гађански, око 400 песама (што заједно чини око 5.000 стихова) и ушао је у око 30 антологија, а визуелном лепотом Попиних књига бавили су се Душан Ристић, Живојин Турински, Мића Поповић, Вера Божичковић, Бранко Миљун, Иван Табаковић, Дадо Ђурић, Јавор Рашајски, Милан Блануша, Жарко Рошуљ...

Амерички слависта Ронел Александер објављује студију *Структура поезије Васка Попе* (*The structure of Vasko Popa's poetry*, UCLA Slavic Studies, Volume 14, Columbus, Ohio, 1985).

Ипак, Васко је био незадовољан. Миодраг Поповић овако га описује:

Све је Васко имао. Славу, углед, удобан стан у центру града, награде и одликовања... преводе песама на енглески, француски, немачки, шпански, пољски, чешки, словачки, шведски, норвешки, холандски, румунски, грчки, бугарски, турски, мађарски, бенгалски, хинду... Док се пробијао у свет, његове књиге нису промовисали Партија и интересне групе. Он се сам бринуо о њиховој промоцији... Млади су га обожавали, а критичари, и наши и страни, ковали га у звезде... А ипак није био задовољан...”

Поверио му је: очекивао је од вршачке Општине да му да неку од лепих војвођанских кућа, са цвећем и двориштем иза...

ПОВРАТАК ПРИЈАТЕЉИМА ИЗ ДАВНИХ ДАНА

Петар – Пјотр Вујичић, преводилац са пољског језика, шаље му књигу *Савремена пољска поезија*:

„Васку за увид у доста Пољске – Пера.”

Поново почетком 1986. путује у Америку – у Њујорку је гост 48. међународног конгреса ПЕН клубова. Расправљало се о теми „Имагинација државе, имагинација писца”. У расправи је учествовао и Попа – говорио је о десници и левици данас. Том приликом његову песму „Самоуправљачи” изговорио је Чеслав Милош, док је Чарлс Симић читао остале Попине песме.

(Чарлс Симић посвећује своју песму „Пирамиде и куле” Васку Попи – на српски је преводи Иван В. Лалић.)

Попа се у Америци срео и разговарао са низом угледних светских књижевних имена, као што су Надин Гордимер, Клод Симон, Гинтер Грас, Сол Белоу, Артур Милер, Хорхе Амадо, Норман Мајлер, Василиј Аксионов и, наравно, наш Данило Киш, који је уз помоћ Сузан Зонтаг тражио лека својој опакој бољци.

У Америци ће настати Попина песма „Гроб Растка Петровића”:

*Стара радница моја земљакиња
Чула је да сам обишао
Расикову хумку на гробљу
Рок Крик у Вашингтону*

*Сваке године каже
О изразницима месим колаче
И њалим свеће
За своје мрље у сјајном крају...*

Први пут у Совјетском Савезу објављена је књига песама Васка Попе, у издању „Радуге” у Москви, а у препеву истакнутих руских песника Маргарите Алигер, Јевгенија Винокурова, Владимира Огњева, Наталије Гороњевске. Тим поводом Попа у јуну борави у Совјетском Савезу.

ISSN 02681100

£5.95 \$10.95 (U.S.A.)

Poetry World

No. 1

Vasko Popa: *The Cut* – translated by Anne Pennington and Francis R. Jones

Ivan V. Lalić – Francis R. Jones
Viktor Krivulin – Michael Molnar
Victor Felea – Ștefan Stoenescu
Elisabeth Borchers – Anneliese Wagner
Michael Augustin – Margitt Lehberr
Trilussa – John DuVal
P.A. Quarantotti Gambini – James Kirkup
Attilio Bertolucci – Charles Tomlinson
Erik Axel Karlfeldt – Judith Moffett
Elin ap Hywel – Mark Howe
Oscar Hahn – Ina Cumpiano
The Battle of Kosovo – John Matthias
& Vladeta Vucković
Yugoslav 'Women's Songs' –
Daniel Weissbort & Tomislav Longinović
Martial – Peter Whigham
Fëdor Tjutëev – Anatoly Liberman

Anatoly Liberman on Tjutëev

Donald Rayfield on Russian poetry in current English translation

Rika Lesser on Goethe

Michael Hulse on Else Lasker-Schüler

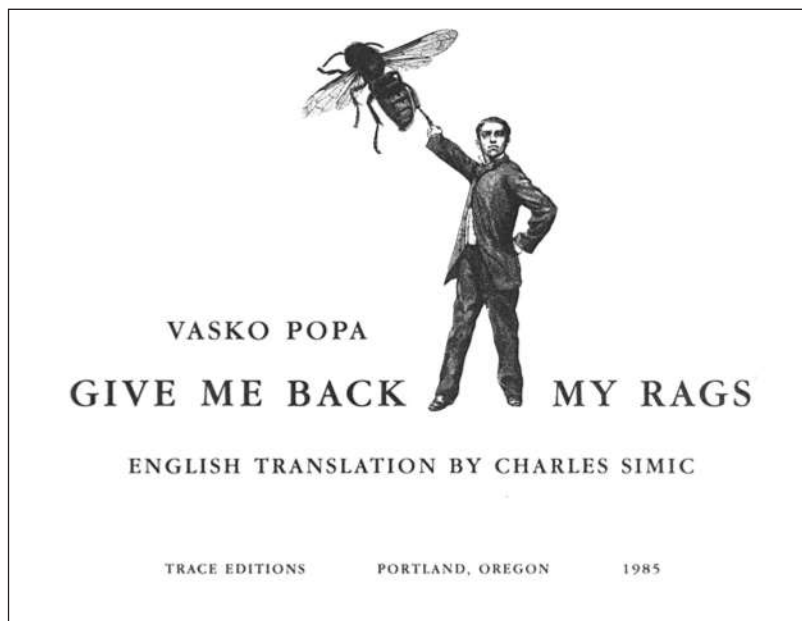
Arca

Поезија Васка Попе
у америчком часопису
Poetry World (у првом броју
нове серије часописа
објављена је књига *Рез*)

Почетком 1987. путује у Јужну Америку.

У оквиру Међународног сајма књига у Буенос Ајресу, чији је гост био, одржано је вече у част Васка Попе, а песник је прочитао песму „Песников хлеб”, посвећену великом писцу ове земље Х. Л. Борхесу, који је умро непуну годину дана раније, а са којим се сретало на разним књижевним манифестацијама у свету: у једном од тих сусрета Борхес се посебно занимао како се на српском језику каже хлеб... То је био повод за Попину песму:

Насловна страна књиге
Васка Попе
Враћи ми моје крилице
на енглеском језику (1985),
објављене у Америци

*Тек шћо смо се ујознали
Дон Хорхе Луис ме ѿриуићѿао
Како се на мом језику каже хлеб*

*Скућљао је ваљда храну
Са свих ујоредника
За нову оћладнелу ѿесму*

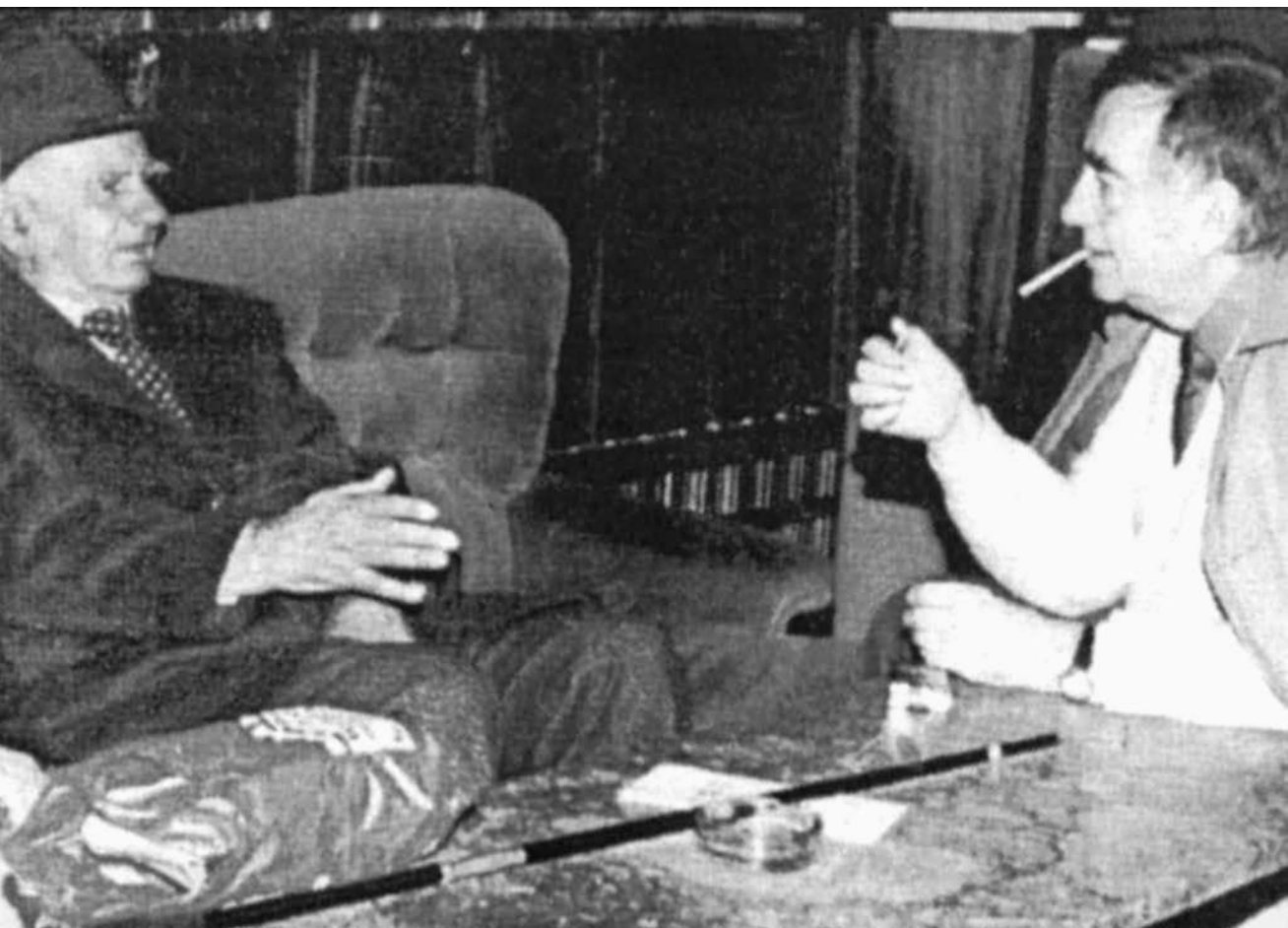
*Или је желео да осетѿи укус
Хрускеве словенске речи у усћима*

*Када смо се ѿосле мноћо ѿодина
Оћетѿ срећи нећде у белом свећу
Поновио је ћу реч ликујућу*

*Имао је озарено лице човека
Који је ућледао скривени злаћник
У средини белоћ свемирскоћ хлеба*

Био је веома срдечно поздрављен у Буенос Ајресу. Посебно му је захвалила Борхесова млада лепа удовица Марија Кодама, и сама списатељица, а затим председник Аргентинске академије за књижевност, па многобројни писци и политичари.

Домаћин му је био Филип Матић, наш амбасадор у Аргентини. Одсео је у хотелу „Бисонте”, а пред одлазак на аеродром, где га је амбасадор Матић одвезао, 4. априла, написао му је:

У разговору са великим
румунским песником
Ђеом Богзом

„Неизмерна огледала Буенос Ајреса запамтила су танго који је, на оштрици сна и ножа, играо и одиграо Борхес: понављају га, настављају, устојучују и већ, полако, налазе игри излаз из лавиринта улица и недоумица.”

Из Аргентине, Попа је отпутовао у суседни Бразил, где је боравио десетак дана и имао више књижевних сусрета и разговора са писцима и издавачима. У Рио де Жанеиру своје стихове Попа је читао у ексклузивном књижевном кружоку „Сабдојл”. Песник је стихове читао и на универзитетима у Бразилији и Сао Паулу.

У лето 1987, Попа иде на још један велики пут у посету Скандинавији, као гост првог међународног фестивала поезије у Шведској. (У Шведској је објављена *Вучја со*, у преводу Шјела Магнусона, а штампан је и избор Попиних песама у препеву Артура Лундквиста и Гун Бергман, бивше супруге славног режисера Ингмара Бергмана и преводиоца нобеловца Ива Андрића.) После

У једној зимској шетњи
(снимио Стеван Крагујевић)

Малмеа, Попа је боравио у Данској, у Копенхагену, где је казивао стихове.

Крајем новембра 1987. путује у Западну Немачку – у Каселу је читао своје песме у палати „Белви”. Боравио је потом и у Гетингену, где је др Весна Цидилко одбранила докторску тезу о поезији Васка Попе. Пред студентима и професорима песник је читао песме. О његовом делу говорио је један од највећих немачких слависта проф. др Рајнхард Лауер.

Бањалучки издавач „Глас” објављује *Песме* Васка Попе, у избору и са поговором Коља Мићевића. Коља Мићевић ће му на својој књизи написати посвету: „Уваженом песнику Васку Попи, који обавезује, који принуђује да идемо властитим (ма и погрешним) путевима... С поштовањем, Коља Мићевић, 30. 10. 1985.

Ханифа Капицић-Османагић, професор Сарајевског универзитета, велики зналац надреалистичког покрета у књижевности, објављује расправу о песништву Васка Попе:

„На невиђен и непоновљив начин Васко Попа објединио је у својој поезији авангардно и традиционално, модерно и класично, племенско, расно аутохтоно и планетарно...”

У Гетингену, слева надесно:
 Стеван Тонтић, Јован Делић,
 Васко Попа, асистент на
 Славистичкој катедри
 Валтер Крол, др Весна
 Цидилко и проф. др Лауер

КОЉА МИЋЕВИЋ СТАЊЕ НИКОГА

Музејем десетку
Васку Попи,
који обавезује, који држи културу
да нешто владавајуће (на и одражава)
и уједна... Савременост
Јосиф Бродски
30. 5. 85

МАТИЦА СРПСКА

У Италији је објављена антологија најлепше љубавне поезије од антике до наших дана *Месец љубави (Luna d'amore)* коју је сачинио Лучано Луизи, песник и публицист. Међу двеста песама у овој антологији, место су добила и три наша песника: Милан Ракић, Десанка Максимовић и Васко Попа са „Врати ми моје крпице”.

Песник Јосиф Бродски, пред долазак на Октобарске сусрете писаца у Београд, у разговору са београдском списатељицом Мајом Херман-Секулић, каже:

„Последњи југословенски песник кога сам читао је Васко Попа...”

Даровити сарајевски песник, Стеван Тонтић, у збирци *Рини* објављује и песму „Васку Попи, нацрт бајке”:

*У малој кућији од мрачној сребра златан ми се сија Васко Попа
Васко Попа је око соколово а ја сам сјајно крило Гавраново...*

VODKA IN VRŠAC (*For Vasko*)
 Glass
 column of light
 crystal sleeve
 I lift you
 into the air
~~Exprixyxaxdx~~ you shine
 I put you down
 you stare
 with your one
 wet eye
 Glass of vodka
 I see you
 on the tables
 of the poor
 bright blood
 of a jewel
 more precious
 and clear
 than diamond
 I am here in Vrsac
 it's not even noon
 and I want you
 again
~~Star~~ caye
~~(a coffin) for starlight~~
 celestial skin
 invisible bone
 I want you again
 and again
 here in Vrsac
 in Vrsac.

THE CADILLAC RANCH
 Eight miles West of Amarillo, Texas on Route 66 stands the CADILLAC RANCH, a roadside attraction designed and built by Ant Farm. Photographed in 1976 by Wyatt McSpadden.

Песма – дописница
 Марка Стренда, с песмом
 посвећеном Васку Попи

--Mark Strand

Pub. by Ant Farm, Pier 40, San Francisco, CA. 94107

dp
 MADE IN
 GREAT
 BRITAIN
 1988

post card

VASKO POPA
 BUL. REVOLUCIJE 26
 BEL GRADE
 YUGOSLAVIA

ИВАН В. ЛАЛИЋ

За Васка,

ова ВИЗАНТИЈА, што се
полако негекивама обичовале
и Зичу (околу Сирацундреван),

од срце,

Иван

Бгг. X 1988.

Чачак, 1988.

На аутобуској
станици у Вршцу

КОСТ КОСТИ

ВАСКО ПОПА

VASKO POPA

OSSO A OSSO

Tradução, Organização e Notas
de Aleksandar Jovanović

EDITORA PERSPECTIVA

EDITORA DA
UNIVERSIDADE DE SÃO PAULO

Модерни бразилски песник Харолдо де Кампос у Сао Паулу објављује „Здравицу (малармеовску) Васку Попи”:

Последње путовање
– у Јерусалиму на Фестивалу
поезије с новинарем
и преводиоцем Раулом
Тајтелбаумом (1990)

*Сјоменик ваздуху – бразилском – за сјајно око Васка Поје
мој иријашеља на сјакленом ирамцу сна који леји...*

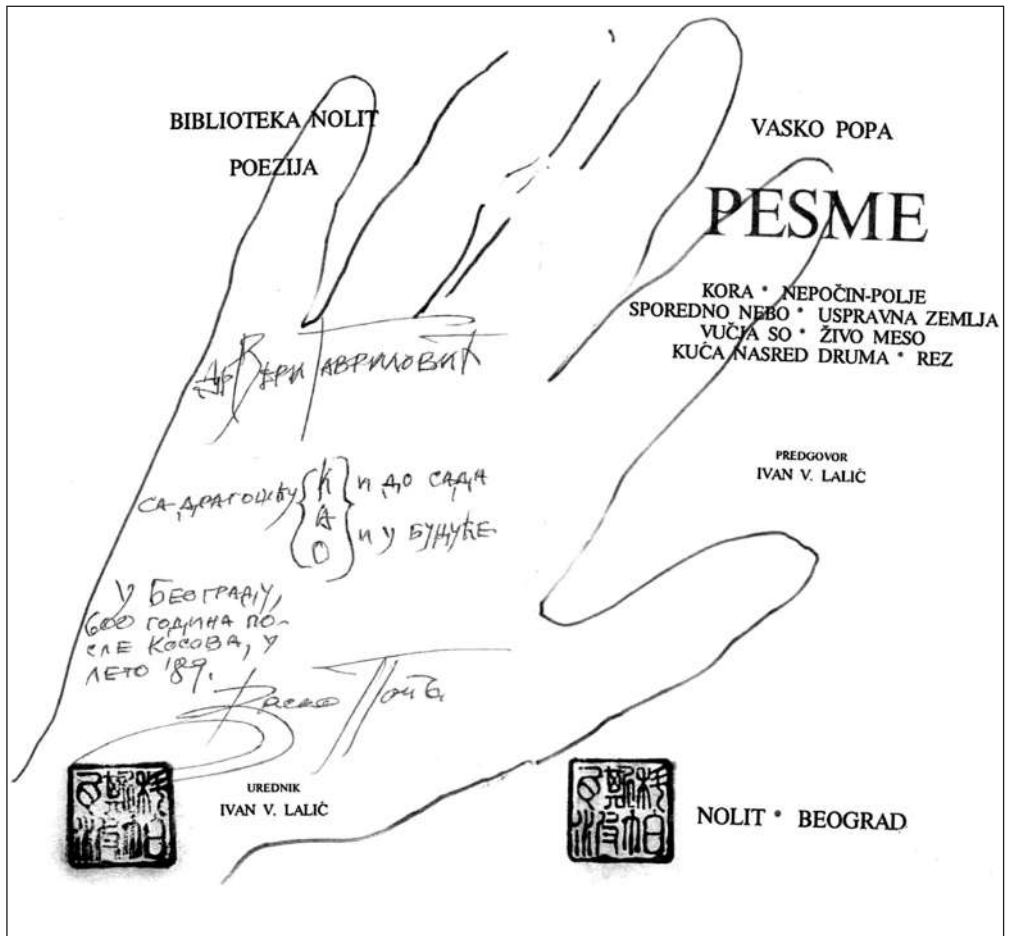
(Превод с португалског Александар Јовановић,
песник и преводилац из Бразила)

Попи су, да подсетимо, песме посветили Едуардо Сангвинети, Октавио Паз, Шандор Вереш, Тадеуш Ружевић, Еуженио де Андраде, Марк Стренд и Никита Станеску.

И Васко Попа је своје стихове посветио многобројним личностима, као што су: Стефан Лазаревић, Јован Стерија Поповић, Растко Петровић, Светозар Бркић, Јон Марковићан, Вероника Порумбаку, Тома Баконски, Артур Лундквист, Октавио Паз...

Из Варшаве му је стигла књига песама Тадеуша Ружевића, пољског књижевног великана:

„За мога брата Васка и милу Хашу од Тадеуша Ружевића.”

Посвета
Вери Гавриловић

А Иван В. Лалић на књизи својих песама *Византија*, објављеној у Чачку, у оквиру Дисовог пролећа 1988. исписује:

„За Васка ова *Византија* што се помало неочекивано обликовала у Чачку (оном Страцимировом), од срца Иван.”

Драги Бугарчић, романописац, са којим се Попа годинама често виђа и разговара о свему, не само о књижевности, сећа се тих разговора:

„Васко је ћутао о ономе што пише и закleo ме је да ни у једном свом будућем тексту не наводим његове речи можда се, при томе, плашећи да нехотице није открио неку тајну својих песама. Ваљда је желео да речи, које је ипак изговарао, држи закључане у малој кутији о којој је писао. И песме, већ коначне, тешко је предавао својим читаоцима. Најрадије су га читали песници, али свака нова песничка књига, или круг песама, или једна песма, смањивали су могућност одгонетања, отварали су нова непозната

поља. Тако се Васко вешто поигравао са онима који су мислили или само веровали, да су на прагу његовог песништва. А нису при том знали да ли се врата отварају или затварају...”

Све чешће поболева.

Покушава да се одвикне од пушења – четрдесет година пуши, и то много, сада и по тридесет цигарета на дан!

Године 1989, 27. марта, у раним јутарњим часовима изненада је на улици изгубио свест. Пао је и задобио прелом карличне кости и леве подлактице. Превезен је у Ургентни центар. Два дана касније пребачен је на Ортопедску клинику Војномедицинске академије, где је лечен до 3. маја, а потом упућен на рехабилитацију у Игало.

У Токију је објављена *Цейна књиџа свејшке модерне ђоезије* (1989). У њој су и песме Васка Попе. На јапански језик превео их је Казуо Танака.

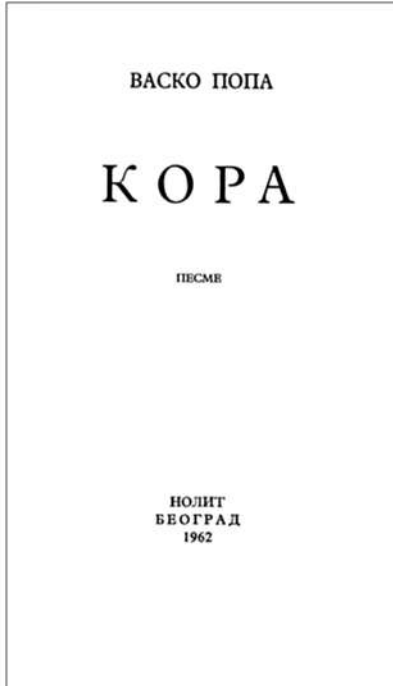
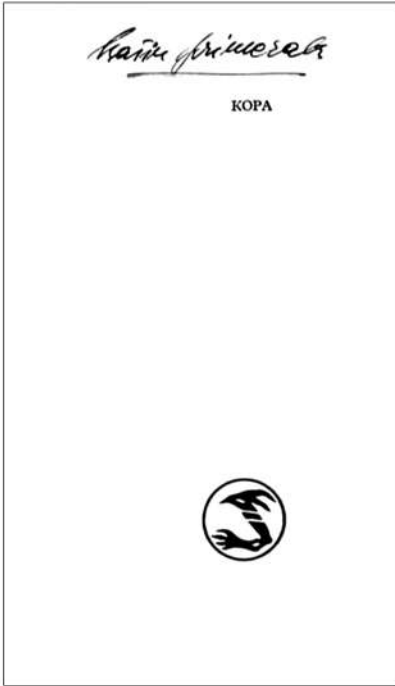
Опоравио се тога лета и поново се дружио са пријатељима у својим омиљеним кафанама, уз кафу и чај – у „Ексцелзиору”, „Москви” (на међуспрату), „Мажестику”... У шетњи се испомаже штапом...

Обнавља стара пријатељства са Дејаном Медаковићем, Жиком Стојковићем... Црним фломастером уписује отисак своје леве шаке на књизи *Песме*:

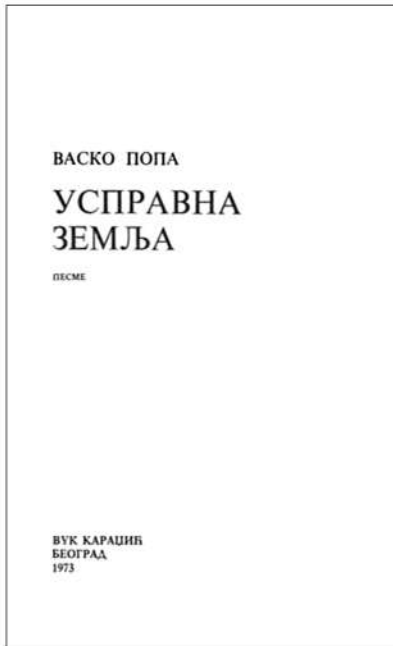
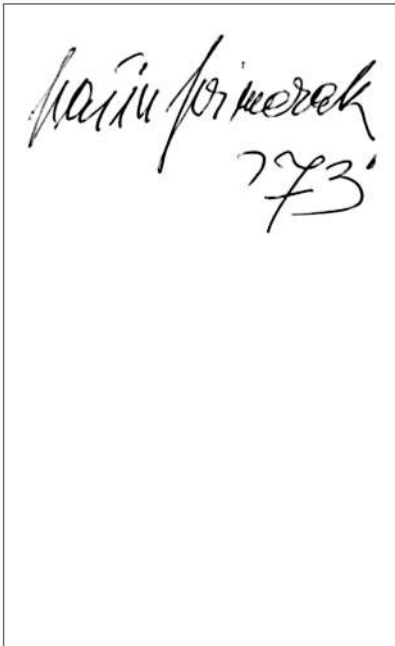
Драгосте јединици
Марка Ристићу
и знак искреног поштовања
Београд, 17.4.53 Васко Попа

„Живораду и Ружи
(из племените куће Стојковића)
драгост
(старо) пријатељство
у Београду,
6 векова после Косова
т. ј. 1989...”

Хашин примерак *Кора*

Хашин примерак
Усправне земље

Одазива се позиву из Израела. У фебруару 1990. путује у Јерусалим, на први фестивал поезије. Поново се среће са старим пријатељима писцима, Чеславом Милошем, Јехудом Амихајем, али и са руском песникињом Белом Ахмадулином, чешким песником Мирославом Холубом, познатим израелским новинаром (нашег порекла) Раулом Тајтелбаумом, са којим ће до касно у ноћ шетати јерусалимским улицама. У Христовом граду осетио је тегобе и приликом ходања па се Раул побринуо да му купи нов, леп штап... Донео га је кући као драгу успомену. Попа је у Израелу познат песник – његови стихови штампани су у часописима и листовима. Неколико година раније часопис „77” посветио је цео број нашим писцима. Највише простора добио је Попа. Он први пут борави у овој земљи и фасциниран је Јерусалимом, Јерихоном, Маслиновом гором, Витлејемом, Мртвим морем...

Мексички писац Хомеро Ариђис, који је био са њим у Јерусалиму, записао је да му је Васко Попа „признао да се осећа старим и болесним”.

С пута се вратио уморан.

Отишао је на Војно-медицинску академију због јаких болова у трбуху, али и левој половини грудног коша: кашље, нарочито у јутарњим часовима, има лош апетит, има дијабетес, пуши до 30 цигарета дневно (последњих четрдесетак година); свестан, оријентисан... Лечи се на клиници за плућне болести...

Изненада, Хаша се јавља Миодрагу Павловићу и преноси му Васкову поруку – желео би да га види и да га он, као лекар, прегледа. Стари пријатељ је отишао и прегледао га – само је потврдио дијагнозу да је реч о опакој болести – раку... (Према казивању Павловићеве супруге.)

Крајем априла 1990. осетио је јаке болове и затражио помоћ на Војномедицинској академији, на заузимање др Вере Гавриловић, дугогодишњег породичног пријатеља. Лекарски конзилијум, након свестраног испитивања, констатовао је да је оболео од опаке болести – карцинома „левог горњег плућног режња са евидентном метастазом у лимфним чворовима...” Пребачен је на Клинику за плућне болести.

Има шездесет осам година. Настаје борба за живот – зрачења, интензивни лекови...

Аргентински писац и слависта Хуан Октавио Пренс у својим сећањима на Васка вели: „Васко ми је причао са појединостама, као да је реч о неком трећем, све мане своје болести, без икаквог уступка ламентацији, без трунке приговора својој злој срећи... Добро се сећам како ми је рекао, са спокојношћу човека који је свео рачуне, да од пре неког времена коегзистирају три Васка: један кога сви поздрављају на улици не знајући ништа о његовој

Васко Поја,
кариатура Ранка Гузине

Vukovi mu zavijaju iz glave.
Ateistički monah Svetog Save.

Милић од Мачве,
Васко Поја

ВАСКО ПОПА МИЛИЋ ОД МАЧВЕ

ДВА ВИЛНИСКА ОКА У ГЛАВИ ИДА
И ПО ЈЕДНО ИСТО ТАКВО
НА СВАКОЈЕ ДЛАНИ

КОЛИКО ДЛАНОВА ИДА
НИКО НЕ ЗНА

ЗЕМЉОДЕЛАЦ БЕЗ ПРЕДЦА
ОДГАЈО ЈЕ БУНДЕВУ
ВЕЋУ НЕГО ЗЕМЉИН ЦАР

ОТИСНУО СЕ НА ТОЈ ПЛАНЕТИ
НИЗ КУДОВУ СЛАДУ

118

болести; Васко кога пријатељи не смеју да зову телефоном... али га зато непријатељи зову, јер знају да ће ускоро умрети; и најзад издавачи што се утркују да га питају има ли неки необјављен рукопис... Нешто јесте рекао: Само лош играч не рачуна са смрћу; уз то, ко ти каже да се можда не ради о новом искуству...”

Попа је, према писању *Полијике* у то време, један од најпревођенијих савремених писаца света – објављене су му 52 књиге на разним језицима: 11 књига на енглеском (пет у Енглеској и шест у САД), шест на немачком, три на грчком, три на шведском, по две на француском, пољском, румунском, чешком и словачком,

Хаша и Васко у шетњи
по Ташмајдану, 29. јуна 1990.
године, на Васков
шездесетосми рођендан

Васко Попа, 1990.
(снимио Стеван Крагујевић)

Крагујевић

На балкону свога дома
(снимио Драгослав
Виријевић 1990)

Кућа у којој је живео Васко
Попа, Булевар револуције 26
(снимио Радован Поповић)

а по једна на бугарском, холандском, мађарском, норвешком, португалском (Бразил), руском, шпанском (Мексико), турском, бенгалском и хинду језику.

У Енглеској и Америци штампане су Попине сабране песме, што није доживео ниједан југословенски песник.

Стоички подноси тортуре терапије, али болест узима маха.

Лечи се на Војномедицинској академији. Смештен је у апартаману. Млади лекар на специјализацији, гастроентеролог др Небојша Божиновић, и сам заљубљеник у поезију, који га је често обилазио и са њим водио дуге разговоре, сећа се тих сусрета:

„Помињао ми је Лакана, Јунга, ’колективно несвесно’, етичност позива лекара. Давао ми је препоруке да треба да будем и лекар и врач, јер душу мало ко стварно лечи. Са друге стране покушавао сам да разговор преведем на терен конструкције његовог стиха, енергетски и емотивни набој метафоре, разлоге његовог одсуствовања из јавности последњих година... Приликом трећег сусрета Васко Попа је са извесним осећањем сете причао о својим почецима, о Вршцу, одлажењима и поновним враћањима, о томе да није виталиста. Интересовао сам се за његове сусрете са мојим ’јужњаком’ Бранком Миљковићем... У разговору смо скакали са теме на тему, без реда и закључка... Сматрао је да је писање поезије научена вештина, те да би се то могло научити на ’Академији за лирику’, с тим да наставници буду врхунски...”

А кад дође кући, на одмор од терапије, посећују га и неки старији пријатељи, из давних дана, са којима се годинама није виђао. У башту „Мадере” да би се видео са Васком долази пријатељ из вршачких дана – Аурел Гаврилов, и сам тешко болестан.

Кад није прикован за постељу изађе до Ташмајданског парка, а понекад и до Золошког врта... Месецима је умирао на ногама, каже Миодраг Поповић – али, био је луцидан у размишљањима... Приликом недавне посете пријатељу, у спомен-књигу Поповићевом брату Миливоју, који је страдао у јасеновачком логору априла 1944. године, Васко је записао ове стихове:

*Уједи сѝправу за срце
Уједи облак и камен и време
Ошвори црну ружу у ваздуху
Је ли ово наш свеј или није.*

Почетком јануара 1991. пао је у постељу.

Лежао је на Војномедицинској академији. Вести су биле обесхрабрујуће. Наде није било.

У суботу, 5. јануара, ВМА је саопштила да је у раним јутарњим часовима (у 45 минута после поноћи) умро песник Васко Попа.

Две Васкове позе

Преминуо је, као и мајка Емилија, у шездесет деветој години...

На комеморацији поводом Попине смрти у Новом Саду, у Војвођанској академији наука и уметности и Матици српској, говорили су његови пријатељи, филозоф Јован Ђулум и писац Александар Тишма.

Васко је био један од иницијатора за оснивање ове академије, рекао је Тишма наглашавајући да је он „био један од чланова матичне комисије, дакле оних који су предлагањем и избором првих чланова стварали физиономију, образ и лик ове академије”. А затим га је Тишма овако описао:

„У својој појави имао је нешто од солидног, успешног занатлије, па и његова одећа, сомотска одела каква воле да носе мајстори у Војводини, и једнобојне кошуље без кравате закопчане под грлом као што их носе мајстори и сељаци када се дотерају послу, одавала је ту склоност да оно што смо прихватили, а ту је спадао и сав живот, чију је он климавост спознавао и ковао у стихове, буде обављено на најбољи и најлепши начин што је могуће...”

У Удружењу књижевника Србије, које је преузело бригу о сахрани једног од својих најистакнутијих чланова, од Попе се емотивним говором први опростио Добрица Ћосић, који је рекао да су њих двојица исписници и саборци у модернизму пете деценије – другови у великој вери нашег века:

„Са Васком Попом сам се опростио пре неколико ноћи корачањем и ћутањем око његове самртничке постеље на Бањици. Те кошавне ноћи сам схватио да сам га много више ценио и волео но што сам му то показивао, и много више ми је значео но што је он то знао. Он је, каже ми заједнички пријатељ, са дванаестог спрата Војне болнице чуо моје кораке друмом и ћутање на ветру. И узвратио ми је осећањима сличним мојим. Добро је што се нисмо обманули, како се то збило са неким нашим пријатељствима у времену великих обмана. Спокојан сам због исхода наших сусретања и мимоилажења на овом свету...”

Затим су говорили Стеван Раичковић, Матија Бећковић и Ђорђевић Вуковић.

Раичковић је надахнуто говорио:

„...Писао је само стихове... јер, све што је овај умни и сензибилни човек сазнао и осетио – сажео је и кондензовао до крајњих могућих граница које је поднео богати и разуђени српски језик на којем је певао. Био је мајстор, маг језика... Своју поезију је готово подвижнички лишио свега трошног – свог интимног и друштвеног живота. Из њега се неће сазнати како је живео овај велики песник.”

Удружење књижевника Србије саопштило је: „Поштујући жељу породице, испраћај песника на гробљу обавиће се у најужем кругу родбине и пријатеља, без говора и венаца.”

Радна соба песникова –
витрина са признањима, а
о брави окачена кожна торба
(снимио Радован Поповић)

Део радне собе, са
аутопортретом пријатеља
Едгарда Гарија Фирнајса
(снимио Радован Поповић)

Последњи су га видели Беба Гаврилов, супруга Аурелова, и Жарко Рошуљ. Песник је имао смирен, спокојан изглед лица, без трагова тешке болести.

Тако је без одбора за сахрану и без помпе сахрањен Васко Попа 7. јануара, на Божић, у Алеји заслужних грађана, поред Милоша Црњанског и Скендера Куленовића.

Био је леп, сунчан прохладан дан. У дугој колони која га је испратила били су Добрица Ћосић, Борислав Михајловић Михиз, Дејан Медаковић, Жика Стојковић, Антоније Исаковић, Стеван Раичковић, Младен Марков, Светозар Бркић, Борислав Радовић, Павле Угринов, Светлана Велмар Јанковић, проф. др Милка Чворић, која се о његовом здрављу бринула годинама... На челу поворке ношен је крст, без присуства свештеника. Владика Амфилохије Радовић је „наручио” да звона звоне када је колона пролазила поред гробљанске капеле...

Тога дана од новог добитника Нобелове награде за књижевност Јосифа Бродског стигле су речи:

„Мислим да је Васко Попа био једна од најмаркантнијих песничких фигура у овом веку...”

Нобеловац Чеслав Милош упутио је депешу у Београд:

„Моје дубоко саучешће породици Васка Попе. Попина смрт је велики губитак за целу књижевну заједницу.”

Амерички песник Марк Стренд је казао:

„Васко Попа је, просто речено, један од стварно великих песника овога века. Истовремено, био је и један од најприступачнијих, најмилијих и највеликодушнијих људи које сам знао.”

Чини се да је Попину личност у српској култури најједноставније окарактерисао историчар уметности и писац Дејан Медаковић:

„Са Васком Попом нестаје читава једна епоха наше послератне књижевне драме... Био је Васко Попа легитимни наследник наше давно заборављене духовности, оне која је створена још у српској и византијској средњовековној књижевности... Био је Васко Попа својеврсни модерни просветитељ...”

Сам чин Васкове сахране овако је описао у своме дневнику Живојин Жика Павловић, и сам велики песник, филмски режисер и сликар:

„У капели на Новом гробљу.

Леп, чврст ковчег. Испред ковчега – велики крст!

Крст са Васковим именом.

Откуд то?

Крст је делимично заклоњен цвећем којим је засут ковчег. Ту је и Хашин „мали ловоров венац”, ипак. Лепо је исплетен и омотан

љубичастом траком са златним ресама. „Васку – Хаша”. Она стоји по страни, у црној астраганској бунди и црним чизмама; стоји укочено, са непокретним лицем и сувим очима.

Около су најближи пријатељи, затим скоро сви песници и професори књижевности. Нема се, међутим, утисак неког мноштва. Први је дан Божића, управо је време ручка.

Полазимо према Алеји заслужних грађана где ће ковчег бити положен.

Хаша иде иза ковчега, ослањајући се на Свету Бркића и Миодрага Максимовића. Макс се у једном тренутку одваја, прилази ми и каже: „Јел ти видиш овај – крст?” Потврђујем резигнирано. „То је чиста ујдурма”, додаје. Ширим руке, без речи.

Ковчег спуштају у гробницу. Прилазим сасвим близу и видим да га полажу на један већ разваљен сандук. (Касније сам сазнао да је то сандук Пеђе Милосављевића.) Затим прилази Жика Стојковић и преко ковчега полаже онај велики крст. Гробницу затварају. Многи прилазе и пале свеће око гроба. Михиз трчи први.

(...) Није било никаквих говора, није било никакве музике, није било плотуна, лафета и свега осталог, свечаног, што међутим припада једној националној величини.

Ништа од свега тога, али ништа ни од оне свечане тишине, господствености и достојанства једног великог испраћаја, што такође припада националној величини.

Ништа није било од свега тога, само нека журба, неко пожуривање, неко мимоилажење, неко полугласно договарање, несигурност, међусобна нетрпељивост, напети мук, одбојност, једном речју: јад, туга и празнина.

О чему се ту ради? О туђој вољи? О страху пред ништавилом? Или о намери да се ипак преседне у српски православни воз у чијим се теретним вагонима већ налазе сандуци са заокруженим стваралачким делом, по сопственом избору испеваном на српском језику, а не на матерњем – румунском.

Угринов наставља:

Браћајући се кући, постављам себи питање: није ли, можда, Васко сам допринео овој збрци, том готово хаосу, на његовом опроштају од овога света? Није ли можда његова отпорност пропустила према неким бившим пријатељима, који сада представљају свето језгро једне моћне културне и политичке елите, наглашено национално опредељене? Није ли попустио у својим строгим опредељењима, које је заступао током читавог живота, а зарад очувања и неприкосновености онога због чега је стварно живео – своје поезије? Несумњиво је, наиме, да би због одбране своје поезије могао жртвовати све, поготово што је желео да њен звук,

њен сјај и њена дубина ни у једном тренутку не потамне, не утихну, не ишчезну, после његове смрти.

Да ли је то оправдано, немам поуздан одговор. Мислим, ипак, да се вредност једног таквог дела никада, и ни од кога, не може сакрити! Зар то није знао?

[...] Међутим, било је и нечег сасвим извесног; осећао је све јачу и јачу несигурност, поготово откада је практично нестао онај његов најчвршћи ослонац на Партију и њену моћ. И, посебно, откада је група агресивних националиста, сваким даном све већа, почела да преузима не само целокупне послове културе у своје руке, већ и да одређује шта је вредно а шта није, шта је национално а шта није, и ко је национална величина а ко ефемерна појава.

Хтео је, без сумње, да сачува извесне ослонце и у једној и у другој моћној групи. Било је то можда условљено његовом болешћу и предосећањем скорог краја.

Бринуо се заправо о својој поезији. Желео је да је по сваку цену сачува од малтретирања једних или других, од свих уосталом. А знао је да јој сигурно не могу ништа, да она стоји изнад свега тога. Али није хтео да дозволи да је привремено потискују, запостављају или чак на било који начин унизе.

У томе лежи једна нерасветљена загонетка, једна нејасна противуречност.

Сећам се једног нашег разговора поводом сахране Данила Киша.

Били смо изненађени не само тиме што је сахрањен по „православном обреду”, како је, истина, сам желео, већ и грандоманском погребном помпом и оноликим црним барјацима на челу поворке, коју је предводио владика банатски Амфилохије Радовић.

Чуђење због толико наглашене религиозне сахране изразили су и Кишови најбољи пријатељи, јер Данило није био ни религиозан а ни националист, већ на против, оштар критичар национализма.

Имп्रेसиониран Кишовом одлуком да буде сахрањен „по православном обреду” и још више помпом на самој сахрани, Васко ми је неколико пута са дивљењем поновио:

„То је потез! Фантастичан потез!”

Умало да се то на његовој сахрани није поновило!

ВАСКО ПОПА – POST MORTEM

Након сахране, *Полиџика* објављује:

„Хвала

за добру реч, траг сузе, племениту пажњу којом је песник Васко Попа испраћен са непочин-поља јануара 1991. године.

Хаша Попа.”

Друштво „Вршац лепа варош”, 1997. године објављује *Сабране њесме* Васка Попе – књигу је приредио за штампу песников

Комеморација у Удружењу књижевника Србије – говори Добрица Ђосић, председавају Стеван Раичковић и Ђорђе Вуковић (снимио Л. Адровић)

Последњи испраћај

пријатељ Борислав Радовић, и сам песник и преводилац са француског језика са којим је годинама радио као уредник у издавачкој кући „Нолит”. Радовић је у књигу уврстио свих осам Попиних песничких књига: *Кора*, *Нејочин-џоље*, *Сјоредно небо*, *Усјравна земља*, *Вучја со*, *Живо месо*, *Кућа насред друма* и *Рез*.

Из заоставштине су такође уврштени стихови и појединачни записи, као и знамења-цртежи Душана Ристића и Јавора Рашајског.

Друштво „Вршац лепа варош” објављује 1998. године животопис *Васко Поја*, *миџ* и *маија*, Радована Поповића, који је сачињен уз свесрдну помоћ Попине супруге Хаше и песникових пријатеља. Књига је богато илустрована, уредник је Драги Бугарчић, блиски вршачки пријатељ Попин.

Павле Угринов у својим мемоарским записима сећа се сусрета с Васком Попом последњих година и месеци, најчешће у кафеу хотела „Метропол” – песник му се жалио:

„Душа ми је у хаосу...”

Размишља о својој последњој вољи – мучи га дилема коме оставити своју богату библиотеку, своје папире... И, каже Угринов, неизбежан разговор о Крлежи:

„...Васко је према њему веома критичан...”

Крлежи је замерао што се јавно није огласио, на пример, о осуди Голог отока, о процесима, о стрељањима, није јавно говорио...

У Београду је после краће болести, у болници „Свети Сава”, преминула Хаша Попа 20. октобра 2000. године. Архитекта по образовању, девојачко презиме Сингер (била кћерка богате породице Биколауса и Стефаније, рођена октобра 1923. године у Вршцу; имала је сестру Веру која је, такође, бездетна, у Паризу), Хаша (Јованка) Попа није оставила тестамент, а након кремирања 24. октобра на Новом гробљу поведен је оставински поступак, а једини наследник била је њена сестра Вероника. Адвокат госпођа Душанка Суботић-Хомен заступала је наследницу, али на крају преостале ствари, рукописи и библиотека, са нешто намештаја,

Сахрана Васка Попе

Гробница Васка Попе

доспели су у Библиотеку и Архив Српске академије наука и уметности.

(Урна Хашина положена по одобрењу власти у гробницу њеног мужа Васка.)

Светлана Велмар Јанковић (редовни члан САНУ) је на суду, у присуству свога супруга Жарка и Хашине пријатељице Иване Марчкикић, професорке архитектуре, такође Хашине пријатељице од 1966. године, изјавила:

„Пок. Јованку Попа-Сингер, звану Хаша познајем од 1952. године. Интензивно смо се виђале и дружиле након свих ових година и дана, 3. 10. ове године, Јованка Попа, звана Хаша је позвала телефоном мене и мог супруга, односно Ивану Марчкикић, која је обавестила мене и мог супруга да наша дугогодишња кућна пријатељица није добро и да жели да нас види. Напомињем да је сада покојна Јованка Попа звана Хаша болест од које је боловала храбро носила и да је изузетно ретко говорила да се лоше осећа или да јој није добро. Дана 3. октобра одмах након позива Иване Марчкикић супруг и ја смо отишли до Јованке Попа зване Хаша и она нам је у њеном стану а у присуству мог супруга и Иване Марчкикић рекла да за случај да јој се нешто деси она жели да испоштује жељу свог супруга и да покретне ствари покућства које се налазе у малој соби у њеном стану, која је представљала радну собу Васка Попе

Хаша и Света Бркић
у повратку са сахране
Васка Попе

жели да остави у наслеђе Српској академији наука, као и сва ауторска права која је имао Васко Попа. То је све што имам да изјавим.”

Фондација „Хемофарм” из Вршца, која је установила и награду са песниковим именом, објавила је књигу *Васкови најдражи стихови*, песме које је сам Попа 1978. године изабрао „у тренуцима доброг расположења” и казивао их у микрофон Боди Марковићу. Тако су свих 67 песама које је Васко Попа казивао поређане и на цедеу који је приложен уз књигу.

Српска академија наука и уметности (одељење у Новом Саду) објављује 1997. године књигу Анкице Васић *Библиографија Васка Поје*.

Институт за књижевност и уметност објављује 1997. године зборник радова *Поезија Васка Поје*.

Академска књига објавила је 2008. године, *Јуџиро мислено. Немањићско доба*, Зборник средњовековне српске поезије, који је сачинио Васко Попа; рукопис је Попа поверио на старање своме пријатељу Александру Петрову, историчару књижевности, есејисти, песнику и прозном писцу, научном сараднику Института за књижевност и уметност у Београду. Петров је у предговору „Васко Попа и неућутна поезија ’Златокрилих химнографа’...” до детаља описао настанак ове антологије од Саве Немањића и Доментијана, па до деспота Стефана Лазаревића и Константина Филозофа...

НАПОМЕНА УЗ ОВО ИЗДАЊЕ

Ова књига, с насловом *Шик као Поја. Биографија Васка Поје*, треће, измењено и допуњено издање књиге *Васко Поја, мий и маија* (Друштво „Вршац лепа варош”, 1998; ЈП Службени гласник, 2009) настала је као и претходне, увидом у дело Васка Попе, казивања савременика, истраживањем архивске грађе (Архива САНУ, Државног архива Србије, архиве СКЗ, архиве Филолошког факултета у Београду...), документације *Полиџике*, *Борбе*, Радио Београда, као и песникове биобиблиографије коју је приредио Гојко Тешић и објавио у часописима *Развиџак* (1972) и *Улазница* (1974) и библиографије објављене у књизи академских беседа ВАНУ, коју је сачинила Анкица Васић (1982); посебно књиге писама Ен Пенингтон која је упућивала Васку и Хаши, а приредила госпођа Васић. Такође, користио сам и селективну литературу: Б. Радовић: Писмо Васку Попи, *Видици*, 23. V 1953; Т. Марковић, Поезија и живот, разговор са В. Попом, *Дуја*, 30. VIII 1953; З. Мишић: Поезија Васка Попе, *Књижевност*, 6, 1953; Б. Михајловић Михиз: Једна паралела – Васко Попа и Миодраг Павловић, *НИН*, V, 1955; М. Богдановић: *Сџари и нови*, IV, 1960; В. Лукић: Једна изузетна књига, *НИН*, 24. VII 1960; К. Остојић: *Између сџварности и нишџавила*, 1962; А. Боске: Васко Попа или народна враџбина, *Дело*, VIII, 1962; М. Первић: Сном виђено и сном писано, *Полиџика*, 20. I 1963; В. Крњевић: Игра траје, *Борба*, 30. I 1966; П. Џаџић: Васко Попа на европској сцени, *Борба*, 31. III 1968; С. Лукић: *Савремена јуџословенска лиџераџура 1945–1965*, 1968; П. Палавестра: Парадокс месијанства, *Књижевне новине*, 4. I 1969; А. Петров: Урлик и лавез, *Полиџика*, 8. IV 1976; С. Гуџевић: Две белешке о Васку Попи, *Књижевна реч*, 10. XII 1982. (сепарат из броја 200); Г. Тешић: Прича о Малој кутији, *Савременик*, 1–2, 1985; М. Херман-Секулић: Бој пера и речи у књижевној републици, Писмо из Њујорка, *Књижевне новине*, 15. II 1986; Ч. Симић: Песник Васко Попа, *Полиџика*, 21. VII 1990; Ж. Рошуљ: Васкова варош поезије, *Борба*, 7. I 1991; И. Гађански: Најпревођенији наш песник, *Полиџика*, 26. I 1991; С. Велмар Јанковић: Васко Попа, чудотворац, у Васко Попа, *Песме*, 1992; М. Б. Протић: *Нојева барка I*, 1992; С. Раичковић: Дневник о поезији

(1990–1993), *Летњојис Мајџице срјске*, I–II, 1994; Б. Радовић: Који пут с Васком у Вршцу, *Књижевне новине*, 1. I – 15. I 1994; Б. Радовић: Васко из дубине, *Књижевне новине*, 15. IX 1994; Ф. Штефан: Књижевна самосвест, *Дневник*, 19. X 1994; А. Лундквист: Васко Попа и фолклор, *Књижевност*, 12/1994; Д. Белча: Васко дубоко у нама, *Књижевне новине*, 15. IX 1995; Д. Копчалић: Вршачке шетње, *Књижевне новине*, 15. IX 1995; В. Нистор: Сећање на Васка Попу – Песнички бард панонске равнице, *Дневник*, 3. VII 1996; Ф. Штефан: Полувековна „Лумина” из мог угла гледања, *Дневник*, 6. XI 1996.

Захваљујем свима који су помогли у настајању овог животописа, а посебно госпођи Хаши, супрузи песника Васка Попе, историчару књижевности Живораду Стојковићу, др Новици Петковићу, професору Универзитета, Жарку Рошуљу, песнику и есејисти, и Гојку Тешићу, историчару књижевности, као и Архиву Војводине, установи културе, издавачу трећег допуњеног издања, ове, 2022. године, поводом стогодишњице рођења Васка Попе.

СЕЛЕКТИВНА ЛИТЕРАТУРА О ДЕЛУ ВАСКА ПОПЕ

- Карло Остојић, *Између сивари и нишћавила*, Београд, 1962. Николај Тимченко, *Зайиси о Васку Поји*, Крушевац, 1972. Дамњан Антонијевић, *Усјравна земља Васка Поје*, Нови Сад, 1976.
- Миодраг Петровић, *Универзум Васка Поје*, Ниш, 1995. Дамњан Антонијевић, *Мий и сиварносй* (Поезија Васка Попе), Београд, 1996. Жарко Рошуљ, *Зайиси о Васку и Хаши*, Београд, 2002. Петар Милошевић, *Поезија айсурда*, Београд, 2008. Весна Цидилко, *Сшудије о йоейици Васка Поје*, Београд, 2008. Валентина Хамовић, *Два йесника йреврайника* (Попа и Д. Радовић), Београд, 2008. Александар Бошковић, *Песнички хумор у делу Васка Поје*, Београд, 2008.
- Поезија Васка Поје*, зборник радова, Београд, 1997. *Васко Поја* (Песме за песника), Нови Сад – Београд, приредила Анкица Васић, 2003.

ИНДЕКС ИМЕНА

- Адамовић, Драгослав-Зира 37
Адровић, Л. 189
Аксионов, Владимир 156
Алас, Мија 82
Александер, Ронел 146, 154
Алексић, Драган 61
Алигер, Маргарита 156
Алигрудич, Слободан 146
Алимпич, Добривоје 156
Алмажан, Славко 150
Амадо, Хорхе 156
Амихај, Јехуда 172
Амфилохије (Радовић), митрополит СПЦ 186, 187
Андраде, Еуженио де 167
Андрић, Иво 9, 28, 53, 55, 62, 65, 108, 110, 111, 159
Антић, Мирослав 61
Антонијевић, Дамњан 197
Арагон, Луј 34
Ариђис, Хомеро 172
Ахмадулина, Бела 172
- Бакић, Војин 37, 38, 39
Баконски, Тома 167
Балеа, Симеон Флавијус 9
Баранго, Аурел 153
Барнс, Џулијан 7
Баро, Жан Луј 79
Барт, Ролан 60
Бежановска, Марија 154
Бекет, Самјуел 49
Белић, Александар 15
Белоу, Сол 156
Белча, Душан 62, 94, 196
Бен, Готфрид 119
- Беранова, Јана 117
Бергман, Гун 131, 159
Бергман, Ингмар 159
Бертолино, Никола 40
Бећковић, Матија 57, 69, 81, 182
Блај, Роберт 89
Блануша, Милан 144
Бовоар, Симон де 47
Богданов, Душан-Сенко 13
Богдановић, Димитрије 93
Богдановић, Милан 29
Богза, Ђео 159
Бодлер, Шарл 80
Божиновић, Небојша 179
Божић, Иван 15, 60
Божичковић, Вера 154
Бојић, Милутин 69
Бонфоа, Ив 62
Борхес, Хорхе Луис 7, 157, 158, 159
Боске, Ален 48, 49, 60, 62, 89, 117, 134, 141, 153, 159
Босли, Кид 107
Бошковић, Александар 197
Брадић, Коста 67
Бретон, Андре 34, 45
Бркић, Светозар 40, 167, 186, 187, 193
Бродски, Јосиф 124, 162
Бугарчић, Драги 96, 97, 144, 168, 190
Будимир, Милан 15, 21
Булатовић, Миодраг 61, 78
Були, Мони де 61
Бунушевац, Радмила 52
- Васиљевић, Марија 146
Васић, Анкица 194, 195

- Велмар-Јанковић, Светлана 44
 Венигова, Ирена 69, 73
 Вереш, Шандор 86, 167
 Вигорели, Ђанкарло 67
 Видак, Милован 66, 67
 Видаковић-Петров, Кринка 152
 Видмар, Јосип 28, 77
 Винавер, Станислав 33, 36, 67
 Винокуров, Јевгениј 156
 Виријевић, Драгослав 177
 Витмен, Волт 26
 Витез, Григор 49
 Витошевић, Драгиша 59, 78
 Влајковић, Радован 14, 141,
 Вознесенски, Андреј 119
 Војин, Аурора 13
 Вујичић, Петар 116, 143
 Вујичић, Стојан 85
 Вујовић, Петар 21
 Вукићевић, Илија 61
 Вуковић, Ђорђевић 67, 134, 141, 182,
 189
 Вуковић, Синиша 67
 Вукосављевић, Славко 35
 Вученов, Димитрије 13, 18
 Вучо, Александар 43, 46, 47, 49, 60,
 108, 110

 Гаврилов, Аурел 20, 28, 29, 120, 150,
 168, 179
 Гаврилов, Беба 186
 Гавриловић, Вера 168
 Гавриловић, Зоран 35
 Гађански, Иван 54, 195
 Галогача, Слободан 40
 Гилвик, Ежен 138, 154
 Главуртић, Миро 67
 Глигорић, Велибор 39
 Глушчевић, Зоран 61, 65
 Гордимер, Надин 156
 Гороњевска, Наталија 156
 Грбић, Драгослав 35
 Грас, Гинтер 146, 147, 148, 156
 Грејвс, Роберт 82
 Грубачић, Коста 11
 Грубишић, Љиљана 146
 Грчић Миленко, Јован 61

 Гузина, Ранко 173
 Гуцевић, Синан 119, 195

 Давичо, Оскар 22, 41, 43, 46, 50, 107,
 150
 Данојлић, Милован 83
 Дарел, Лоренс 119
 Деги, Мишел 154
 Дедецијус, Карл 73
 Дединац, Милан 22, 47, 51, 52
 Делић, Јован 161
 Деспот, Анте 39
 Добровић, Никола 39
 Домановић, Радоје 61
 Доментијан 194
 Дор, Мило 87, 125
 Дучић, Јован 49, 69

 Ђоковић, Милан 65
 Ђурђевић, Миодраг 29
 Ђурић, Дадо 67, 154
 Ђурић, Милош 21, 65, 82
 Ђуричин, Маринко 13
 Ђуричин, Милева 13
 Ђуричин, Нада 13
 Ђуричин, Рада 13

 Елијаде, Мирча 112
 Елијар, Пол 34, 40
 Елиот, Томас Стернс 89
 Еманиел, Пјер 80
 Еминеску, Михај 69

 Зекерија, Неџати 111, 146
 Зич, Ј. 60
 Злобец, Цирил 72
 Зонтаг, Сузан 156

 Ибровац, Миодраг 11, 14
 Ивањицки, Оља 67, 103
 Иљеш, Ђула 85
 Исаковић, Антоније 43, 46, 92, 93,
 186

 Јакшић, Ђура 49
 Јанкулов, Синиша 13
 Јевтић, Милош 58, 154

Јеремиић, Драган 69
 Јеротић, Владета 141, 143
 Јеротић, Јелена 141, 143
 Јовановић, Александар 167
 Јовановић, Бранко 58
 Јовановић Данилов, Драган 7
 Јовановић Змај, Јован 37, 38, 61, 93
 Јунг, Карл Густав 179
 Јурковић, Маријан 40

Кавафи, Константин 119
 Кајоа, Роже 41
 Кафка, Франц 7
 Кампос, Харолдо де 167
 Каначки, Смиља 15, 17, 96
 Кањас, Дионизио 120
 Капицић-Османгић, Ханифа 147,
 154, 161
 Караџић, Вук 87, 103, 116
 Кашанин, Милан 27, 45, 58, 60, 82, 83
 Каштелан, Јуре 146
 Келемен, Мирко 56
 Киш, Данило 81, 156
 Ковач, Лоран 154
 Ковачевић, Божидар 29, 82
 Кодама, Марија 158
 Колендић, Петар 14, 21
 Колунџија, Драган 69
 Константин Филозоф 194
 Константиновић, Раде 41
 Копчалић, Душан 137, 196
 Костић, Лаза 61, 64, 65, 86, 92
 Крагујевић, Стеван 176
 Краљ, Петар 141
 Крањец, Мишко 146
 Краус, Волфганг 78
 Крлежа, Мирослав 71, 99, 101
 Крол, Валтер 161
 Кубишта, Лудек 69
 Куленовић, Скендер 146
 Кунерт, Гинтер 117
 Купер, Гари 79

Ладан, Томислав 107
 Лазар Хребельановић, кнез 92
 Лазаревић, Сава 78
 Лазаревић, Стефан 167, 194

Лакан, Жак 179
 Лалић, Иван В. 40, 82, 93, 98, 107,
 125, 142, 156, 164, 168,
 Лалић, Михаило 40
 Лауер, Рајнхард 161
 Лерик, Иван 36
 Лесковац, Младен 39
 Лоренс, Данијел Херберт 89
 Лотреамон (Исидор Дикас) 36
 Луизи, Лучано 162
 Лукић, Велимир 195
 Лукић, Света 46, 85, 99, 101, 195
 Лундквист, Артур 119, 131, 159, 167,
 196

Љубојевић-Стифел, Снежана 120

Магарашевић, Мирко 57, 98
 Магнусон, Шјел 159
 Мајлер, Норман 156
 Мајстер, Ернст 78
 Мајсторовић, Стеван 52, 58
 Макавејев, Душан 28
 Максимовић, Десанка 81, 103, 162
 Ман, Томас 44
 Мандаљан, Анђеј 115
 Мандић, Игор 87
 Мандић, Светислав 35
 Мареш, Ервин 96, 141
 Мареш, Мирјана 96
 Марић, Сретен 11, 34, 42, 61, 65, 77
 Марков, Младен 186
 Марковић, Бода 120, 146, 194
 Марковић, Слободан 107
 Марковић Кодер, Ђорђе 61, 64
 Марковићан, Јон
 Маркс, Карл 20, 167
 Маркус, Мортон 89
 Марфи, Џоан 107
 Маскарели, Марио 43
 Матић, Душан 22, 34, 58, 65, 69, 103,
 107, 110, 111
 Матић, Филип 158
 Матковић, Маријан 49
 Медаковић, Дејан 169, 186
 Менесланд, Свен 105
 Метиес, Џон 107

- Мештровић, Иван 81
 Миленковић, Димитрије 117
 Милер, Артур 77, 156
 Милисавац, Живан 49
 Милић од Мачве (Милић Станковић) 64, 67, 174
 Милорадовић, Боле 145
 Милосављевић, Пеђа 187
 Милош, Чеслав 156, 172, 186
 Миљковић, Бранко 39, 40, 62, 65, 107, 116, 179
 Миљуш, Бранко 154
 Миндеровић, Чедомир 107
 Мирковић, Милосав 35
 Мирковић, Чедомир 154
 Митрић, Небојша 92
 Мићевић, Коља 161, 162
 Михаиловић, Георгије 60
 Михајловић Михиз, Борислав 37, 41, 45
 Мишић, Зоран 22, 23, 29, 32, 40, 41, 43, 44, 46, 55, 60, 61, 65, 99, 117, 119, 120
 Мишо, Анри 62
 Младеновић, Танасије 29, 32, 107
 Монтале, Еуђенио 119
 Мур, Хенри 52
- Надо, Морис 111
 Настасијевић, Момчило 64, 73
 Недељковић, Душан 15
 Ненадовић, Љубомир 61
 Несторовић, Стојан 117
 Неш, Огден 89
 Нешић, Тихомир 117
 Николајевић, Миливој 127
 Николић, Милица 40, 50
 Новаковић, Бранислав 21
 Ного, Рајко Петров 125
- Обрадовић, Доситеј 93, 119
 Огњев, Владимир 153, 156
 Одр, Вистан Хју 78, 105
 Олујић, Гроздана 51
 Ољача, Младен 146
 Остојић, Карло (Макс Еренрајх) 87
 Острогорски, Георгије 60
- Павић, Милорад 67, 116
 Павловић, Драгољуб 12, 14, 21, 60, 172, 186, 195
 Павловић, Миодраг 29, 41, 45, 53, 56, 58, 64, 65, 66, 67, 69, 172, 195
 Паз, Октавио 7, 119, 150, 167, 172
 Палавистра, Предраг 34, 83, 103, 195
 Панић Суреп, Милорад 29, 65
 Парун, Весна 51
 Паунд, Езра 7, 119
 Пекић, Борислав 81
 Пенингтон, Ен 77, 87, 93, 105, 107, 123, 124, 140, 146, 195
 Первић, Мухарем 65, 195
 Перс, Сен Џон 62
 Песоа, Фернандо 62
 Петковић Дис, Владислав 69, 168, 49
 Петрић, Бранка 146
 Петров, Александар 77, 78, 80, 82, 87, 123, 153, 194, 195
 Петровић, Бошко 49, 111
 Петровић, Бранислав 69
 Петровић, Видосав 39
 Петровић, Миодраг 26, 117, 155, 179, 197
 Петровић, Растко 45, 167
 Петровић Његош, Петар II 81
 Пешић, Миодраг М. 65
 Пикон, Гаетан 49
 Пилински, Јанош 89
 Попа, Василије 9, 10, 13, 24
 Попа, Дојна 13
 Попа, Емилија 9, 13, 87, 182
Поја, Хаша в. Сингер, Хаша 179, 192
 Поповић, Богдан 34
Појовић, Василије в. Угринов, Павле 49, 190
 Поповић, Јован 22,
 Поповић Стерија, Јован 98, 167
 Поповић, Коча 61, 103
 Поповић, Љуба 114, 117
 Поповић, Мића 154
 Поповић, Радован 178, 183, 185
 Порумбаку, Вероника 167

Продановић, Радомир 69
 Пренс, Хуан Октавио 7, 119, 150, 167
 Протић, Миодраг Б. 29, 44, 46, 53, 195
Радак, Душанка в. Рибникар, Јара 35
 Радић, Душан 28, 56, 92, 120
 Радичевић, Бранко 13, 36, 57, 91, 107
 Радовановић, Владан 67
 Радовић, Борислав 32, 40, 95, 103, 127, 150, 154, 186, 190, 195
 Радовић, Душко 134
 Радовић, Живорад 125
 Радојичић, Ђорђе Сп. 65, 66
 Радојичић, Надежда 65
 Радојичић, Никола 60
 Радојичић, Светозар 27
 Раичковић, Стеван 41, 76, 98, 107, 108, 11, 182, 186, 189, 195
 Ракић, Милан 162
 Распор, Вицко 22
 Ратковић, Ристо 61
 Рашајски, Јавор 144, 154, 190
 Рашајски, Растко 146
 Рембо, Артур 36
 Рибникар, Јара 35
 Рилке, Рајнер Марија 79
 Ристић, Душан 39, 44, 66, 74, 76, 97, 154, 190
 Ристић, Марко 22, 34, 60, 61, 65
 Ристић, Миливоје 29
 Ристић, Мара 40
 Ристић, Шева 40
 Ристовић, Александар 40
 Рицос, Јанис 119
 Робел, Леон 153, 154
 Рошуљ, Жарко 112, 122, 137, 154, 186, 195, 196
 Рудолф, Тони 107
 Ружевић, Тадеуш 80, 115, 167
 Савић-Ребац, Аница 69
 Сајмон, Џон 134, 139
 Самуровић, Светозар 67
 Сангвинети, Едуардо 167
 Сантини, Пјер 134
 Сартр, Жан-Пол 47, 60
 Свети Сава 59, 107, 191
 Сегерс, Пјер 60
 Седеберг, Ласе 149
 Секулић, Исидора 7, 36
 Селимовић, Меша 9, 108, 110
 Сенгор, Леополд 41
 Симић, Владимир 65
 Симић, Чарлс 144, 153, 156, 195
 Симовић, Љубомир 57
 Симон, Клод 156
 Сингер, Вероника 191
 Сингер, Хаша 191
 Сиоран, Емил 111
 Скопетеа, Ели 29
 Слијепчевић, Перо 15, 21
 Сореску, Марин 153
 Спил, Хилде 78
 Срезејевић, Душан 69
 Стамболић, Милош 40, 102
 Станеску, Никита 76, 167
 Стевановић, Павле 11
 Стефановић, Павле 61
 Стијовић, Риста 39
 Стоберски, З. 60
 Стојковић, Живорад 56, 57, 59, 65, 89, 169, 186, 187, 196
 Стојковић, Ружица 89, 170
 Стренд, Марк 163, 167, 186
 Суботић-Хомен, Душанка 191
 Супо, Филип 34
 Сухи, Виктор 78
 Табаковић, Ђорђе 39
 Табаковић, Иван 154
 Тадић, Ђорђе 12
 Тадић, Љуба 99
 Тајтелбаум, Раул 167, 172
 Танака, Казуо 169
 Татић, Дарко 56
 Тахмишчић, Хусеин 116
 Тешић, Гојко 60, 90, 147
 Тимотијевић, Коста 117
 Тимченко, Николај 195
 Тишма, Александар 47, 182
 Толстој, Лав 119
 Тонтић, Стеван 161, 162

Тошић, Тодор 29
 Тривунац, Милош 12
 Трифуновић, Ђорђе 7, 60, 63, 64,
 66, 67, 68, 93
 Турински, Живојин 154

 Ђелић, Стојан 46
 Ђирилов, Јован 119
 Ђопић, Бранко 81, 108, 111, 146
 Ђосић, Бора 61
 Ђосић, Добрица 46, 71, 182, 186, 189
 Ђулум, Јован 182
 Ђурчин, Богдан 112

 Угринов, Павле 49, 186, 190
 Узелац, Милан 96, 137
 Урошевић, Влада 86

 Фај, Жан-Пјер 153, 154
 Финци, Ели 29, 56, 61
 Фирнајс, Едгард 15, 79
 Флора, Јоан 146
 Флора, Раду 20
 Фошро, Серж 134, 141
 Фрид, Ерих 153
 Фриц, Герхард 78

 Хамовић, Валентина 195
 Хардер, Уфе 153

 Херберт, Збигњев 78, 117
 Херман-Секулић, Маја 139, 162, 195
 Хјуз, Тед 89, 104, 106, 123
 Холуб, Мирослав 89, 117, 179
 Хопкинс, Џ. 89
 Христић, Јован 34, 40, 65, 82, 119, 141

 Цесарић, Добриша 125
 Цидилко, Весна 161
 Црњански, Милош 45, 107, 111
 Цукор, Теодор Франц 78

 Чворић, Милка 186
 Чехов, Антон Павлович 154
 Чиплић, Богдан 98
 Чолаковић, Родољуб 146

 Џафић, Атиф 119
 Џаџић, Петар 44, 45, 46, 52, 53, 79,
 108, 111, 195
 Џонић, Урош 12
 Џунић, Слободан 29

 Шејка, Леонид 38, 67
 Шмаус, Алојз 12
 Шољан, Антун 61
 Штефан, Флорика 19, 98, 196
 Штефанеску, М. 69

САДРЖАЈ

Змијски цар	7
У знаку Рака	9
Бура око <i>Коре</i>	28
Покретачи, истраживачи, творци	43
„Бескрај око себе...”	46
На поклоњење, у Свету Гору	56
Тајна „Мале кутије”	59
„Шик као Попа...”	69
Повратак у завичај	94
Путовања, путовања... ..	105
Све је ништа	122
Париз, Мексико, Вршац... ..	141
Повратак пријатељима из давних дана... ..	156
Васко Попа – <i>post mortem</i>	189
Напомена уз ово издање	195
Селективна литература	197
Индекс имена	199

Радован Поповић
ШИК – КАО ПОПА

Издавач
Архив Војводине
Нови Сад, Жарка Васиљевића 2А
www.arhivvojvodine.org.rs

За издавача
Др Небојша Кузмановић,
директор Архива Војводине

Прелом
Владимир Ватић, ГРАФИТ, Нови Сад

Штампа
САЈНОС, Нови Сад

Тираж
300 примерака

ISBN 978-86-81930-82-3

CIP – Каталогизација у публикацији
Библиотека Матице српске, Нови Сад

821.163.41-14

ПОПОВИЋ, Радован, 1938–

Шик – као Попа : биографија Васка Попе / Радован Поповић. - 3. измењено и допуњено изд. - Нови Сад : Архив Војводине, 2022 (Нови Сад : Сајнос). - 205 стр. : фотогр. ; 23 см. - (Библиотека Посебна издања / Архив Војводине, Нови Сад)

Тираж 300. - Напомена: стр. 195–196. - Регистар.

ISBN 978-86-81930-82-3

а) Попа, Васко (1922–1991)

COBISS.SR-ID 75561993

ISBN 978-86-81930-82-3